

VEKARASTA VIMSE, RASCAL JA SCHUFTI
FIKTIIVINEN HENKILÖNNIMISTÖ JA SEN KÄÄNNÖKSET LASTENKIRJOISSA
JOULUPUKKI JA NOITARUMPU SEKÄ TATUN JA PATUN SUOMI

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
1.12.2020

Lotta Hietalahti

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset	1
1.2. Aiempi tutkimus	4
1.2.1. Aiempi tutkimus suomenkielisen lastenkirjallisuuden henkilönnimistöstä	5
1.2.2. Aiempi tutkimus lastenkirjallisuuden henkilönnimistön kääntämisestä	7
1.3. Keskeiset käsitteet	11
2. AINEISTO	15
2.1. Aineiston kirjat ja kirjailijat	16
2.1.1. Mauri Kunnaksen <i>Joulupukki ja noitarumpu</i>	16
2.1.2. Aino Havukaisen ja Sami Toivosen <i>Tatun ja Patun Suomi</i>	17
2.2. Aineiston teosten henkilönnimistö	18
2.2.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> henkilönnimistö	19
2.2.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> henkilönnimistö	22
3. TEORIA	27
3.1. Lastenkirjallisuus ilmiönä	27
3.2. Kirjallisuuden henkilönnimistön erityispiirteistä	28
3.3. Lastenkirjallisuuden henkilönnimistön kääntäminen	30
3.3.1. Kulttuurisidonnaisuus kääntämisessä	30
3.3.2. Lastenkirjallisuuden kääntäminen	32
3.3.3. Henkilönnimistön kääntämisen yleiset periaatteet	33

4. MENETELMÄT	35
4.1. Kirjallisuuden henkilönnimityypit	35
4.1.1. Realistiset henkilönnimet	35
4.1.2. Keinotekoiset henkilönnimet	36
4.1.3. Intertekstuaaliset henkilönnimet	37
4.1.4. Nimityyppien hierarkia	39
4.2. Käännösstrategiat	40
5. ALKUPERÄISTEOSTEN HENKILÖNNIMISTÖ NIMITYYPEITTÄIN	45
5.1. Realistiset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa	45
5.1.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> realistiset nimikokonaisuudet	45
5.1.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> realistiset nimikokonaisuudet	48
5.2. Keinotekoiset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa	49
5.2.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> keinotekoiset nimikokonaisuudet	49
5.2.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> keinotekoiset nimikokonaisuudet	53
5.3. Intertekstuaaliset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa	54
5.3.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> intertekstuaaliset nimikokonaisuudet	54
5.3.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> intertekstuaaliset nimikokonaisuudet	56
6. KÄÄNNÖSTEOSTEN HENKILÖNNIMISTÖN ANALYYSI	58
6.1. Realististen henkilönnimien käännökset	58
6.1.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> realististen nimien käännökset	58
6.1.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> realististen nimien käännökset	66
6.2. Keinotekoisien henkilönnimien käännökset	72

6.2.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> keinotekoisten nimien käännökset	72
6.2.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> keinotekoisten nimien käännökset	81
6.3. Intertekstuaalisten henkilönnimien käännökset	82
6.3.1. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> intertekstuaalisten nimien käännökset	82
6.3.2. <i>Tatun ja Patun Suomen</i> intertekstuaalisten nimien käännökset	86
7. YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA	91
7.1. Nimityyppien yhteenveto	91
7.2. Käännösstrategioiden yhteenveto	93
7.3. <i>Joulupukin ja noitarummun</i> saksannoksen ja englanninnoksen yhteydestä	100
7.4. Tulosten yhteys aiempaan tutkimukseen	103
8. PÄÄTÄNTÖ	106

LÄHTEET JA LYHENTEET

LIITTEET

JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe, tavoite ja tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmassani perehdyn kaunokirjallisuuden fiktiiviseen henkilönnimistöön ja sen kääntämiseen Mauri Kunnaksen *Joulupukin ja noitarummun* sekä Aino Havukaisen ja Sami Toivosen *Tatun ja Patun Suomen* kautta. Suomenkielisen nimistön lisäksi analysoin englannin-, ruotsin- ja saksankielisiä käännöksiä. Esittelen aineistoni luvussa 2. Kaikki aineistoni nimet käännöksineen ovat tutkimukseni liitteissä 1 ja 2.

Nimet kuuluvat kaikkiin kulttuureihin. Nykykäsityksen mukaan nimiä on käytetty yhtä kauan kuin puhuttua kieltä. Nimillä yksilöimme ympäristöstämme paitsi ihmisiä ja paikkoja myös esimerkiksi eläimiä, esineitä ja yrityksiä. Tarkoitus on sujuvoittaa vuorovaikutusta. On huomattavasti yksinkertaisempaa puhua *Tatu ja Patu* -kirjasarjan *Tatusta* kuin siitä hassusta vaaleanpunasilmälasisestä kuvakirjan hahmosta. Keskusteleminen ilman nimiä kiintopisteinä on työlästä ja viestin välittyminen lisäksi epävarmaa. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 9–28.)

Henkilönnimien perimmäinen tarkoitus on yksilöidä: nimi erottaa henkilön toisista. Suomalaiselle nimeämiskäytännölle tyypillisesti etunimet ovat vanhempien valintoja ja sukunimi osoitus sukuun kuulumisesta. Periytyvät sukunimet juontavat juurensa luonnehtivista yksilöllisistä lisänimistä, jotka kertoivat kantajansa ammatin, asuinpaikan tai muun ominaisuuden. Nykypäivän suomalaisessa henkilönnimisysteemissä henkilönnimien luonnehtiva funktio on jäänyt lähes yksinomaan lisänimille eli niin kutsutuille lempinimille (Ainiala ym. 2008.) Avaan henkilönnimen käsitettä luvussa 1.3.

Kaunokirjallisuudessa nimistön luonne on erilainen. Nimet eivät ole sattumanvaraisia, vaan tarkkaan harkittuja. Kirjailija voi nimivalinnoilla korostaa henkilöhahmojen ominaisuuksia ja herättää lukijoissa erilaisia mielikuvia hahmoista. Lisäksi nimet ovat keino tuoda tarinaan huumoria ja rakentaa siltoja teoksenulkoiseen kulttuuriin. Nimeäminen ei ole täysin yhden ihmisen käsissä, sillä kirjailija ei luo tekstiään tyhjiössä, vaan ottaa vaikutteita ympäröivästä maailmasta – tietoisesti ja tiedostamattaan. Kehyskulttuurin nimeämiskäytänteet sekä aiempi kirjallisuus ohjaavat kirjailijan valintoja. (Bertills 2003:

41–56.) Väitänkin, että kaunokirjallisuuden nimistön tutkiminen heijastelee lopulta paljon suurempia ilmiöitä kuin vain yksittäisen kirjailijan nimimieltymyksiä. Luvussa 3.2. tarkastelen kirjallisuusunimistön erityislaatuisuutta.

Käännösprosessissa kielen aineksista sitkeimmin säilyy usein juuri nimistö, mutta lastenkirjallisuudessa nimienkin asema on tuulinen. Aiempi tutkimus osoittaa, että lastenkirjallisuudessa nimistöä kotoutetaan enemmän kuin aikuisille suunnatussa kirjallisuudessa (ks. Ainiala ym. 2008: 339–343; Bertills 2003: 190–231; Pehkonen 2008; Van Coillie 2006: 123). Esittelen alan aiempaa tutkimusta luvussa 1.2.

Tutkimukseni on kaksivaiheinen. Ensin perehdyn aineistoni alkuperäisteosten fiktiiviseen henkilönnimistöön eli nimiin, joiden kantajat ovat kuvitteellisia. Rajaan tutkimukseni ulkopuolelle teosten autenttiset nimet eli nimet, joiden nimenkantajat ovat todellisia henkilöitä (ks. luku 2.2.). Tyypittelen fiktiiviset henkilönnimet Bertillsin (2003: 45) ja Ainialan ym. (2008: 334) mallien mukaisesti. Nimityyppiä on kolme: realistiset, keinotekoiset ja intertekstuaaliset nimet. Esittelen nimityypit luvussa 4.1.

Toisessa vaiheessa tarkastelen henkilönnimistön käännösstrategioita sekä tutkin, miten alkuperäisnimen nimityyppi vaikuttaa käännösstrategian valintaan. Mahdollisia käännösstrategioita on kuusi. Karkeasti ne voidaan jakaa kahteen ääripäähän: vieraannuttavaan ja kotouttavaan. Vieraannuttavaa on säilyttää vieraskielinen alkuperäisnimistö sellaisenaan eli lainata se käännökseen. Kotouttavaa on nimen mukailu kohdekielille tutummaksi, merkityssisällön kääntäminen, nimen korvaaminen kokonaan toisella nimellä sekä nimen poistaminen ja uuden nimen lisääminen. (Ainiala ym. 2008: 340.) Esittelen tutkimukseni käännösstrategiat sekä pohdin vieraannuttamisen ja kotouttamisen käsitteitä luvussa 4.2.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka aineistoni alkuperäisteosten fiktiiviset henkilönnimet jakautuvat kirjallisuusunimien kolmeen nimityyppiin?
2. Mitä käännösstrategioita aineistoni käännösnimet edustavat?
3. Mitä eroja eri kohdekielten käännösstrategioissa voidaan havaita?
4. Miten nimityyppi vaikuttaa käännösstrategian valintaan?

Aineistoni teokset ovat hyvin erilaiset. *Joulupukki ja noitarumpu* on juonivetoinen seikkailu, joka sijoittuu fiktiiviseen Joulukylään. *Tatun ja Patun Suomi* on humoristinen lasten tietokirja Suomesta ja suomalaisuudesta. Odotan teosten erilaisuuden heijastuvan nimistöön siten, että realistiset nimet korostuvat reaalimaailmaan sijoittuvassa *Tatun ja Patun Suomessa* ja keinotekoiset nimet fiktiiviseen maailmaan sijoittuvassa *Joulupukissa ja noitarummussa*. Perustan oletukseni Rämön (2011; ks. luku 1.2.1.) havaintoon nimenkantajan ja nimen funktion yhteydestä. Rämön (2011) mukaan realistinen hahmo saa todennäköisimmin yksilöivän nimen ja satuolento puolestaan luonnehtivan nimen. Odotan tämän toteutuvan aineistossani siten, että yksilöivät nimet ovat realistisia ja luonnehtivat keinotekoisia.

Hypoteesini mukaan lastenkirjallisuudessa nimistöä kotouttavat strategiat ovat yleisiä – ja huomattavasti yleisempiä kuin aikuisille suunnatussa kirjallisuudessa (ks. Pehkonen 2008). Keskeinen tekijä on lastenkirjallisuuden henkilönnimistön omaleimaisuus, mikä näkyy luonnehtivien ja keinotekoisien nimien runsautena. Vaikka nimi ei olisikaan kantajaansa luonnehtiva, voi käännöskirjallisuuden vieraskielinen ja -asuinen nimi olla lapselle hankala lähestyä. Lisäksi lastenkirjallisuuden yksi erityispiirteistä on ääneen lukeminen, minkä seurauksena nimen äänneasun merkitys korostuu. Pohdin luvussa 3, mitä erityistä liittyy henkilönnimistön kääntämiseen lastenkirjallisuudessa. Kääntäminen ei ole vain kielen vaan myös kulttuurin kääntämistä. Näkemykseni mukaan nimistön kulttuurisidonnaisuus on haaste erityisesti lapsilukijalle käännettäessä, minkä vuoksi nostan kääntämisen kulttuurisidonnaisuuden omaksi alaluvukseen 3.3.1.

Hypoteesini nimityypin ja käännösstrategian suhteesta perustuu Bertillsin (2003: 195–196) esittelemiin nimistön kääntämisen yleisiin periaatteisiin (ks. luku 3.3.3.). Bertillsin mukaan käännöksessä tulee säilyttää niin paljon alkuperäistä nimistöä kuin on sisällön välittymisen kannalta mielekästä. Olennainen tekijä on nimen funktio. Jos nimi on luonnehtiva, tulee se kotouttaa, sillä lainatun alkuperäisnimen sisältö ei välity käännöksen lukijalle. Sen sijaan ei ole syytä kotouttaa nimeä, jonka funktio on yksilöidä. (Bertills 2003: 195–196.) Omassa tutkimuksessani odotan, että realistiset nimet säilyvät käännöksissä ja keinotekoiset saavat uuden, kotoutetun asun. Intertekstuaalisten nimien kohdalla uskon keskeiseksi tekijäksi muodostuvan viittauskohteen tunnettuuden. Voiko kääntäjä olettaa, että lukija tietää intertekstuaalisen viittauksen taustalla olevan henkilön?

Oletan, että aineistossani lähimpänä alkuperäisnimistöä ovat ruotsinkielisten käännösten nimet, kun taas saksannoksessa kotouttaminen on voimakkainta. Perustan oletukseni seuraaviin seikkoihin: Suomen ja Ruotsin naapuruus sekä yhteinen historia näkyvät suomalaisessa nimistössä, minkä vuoksi arvelen teosten nimistön olevan tutuinta ruotsinkieliselle lukijalle. Ruotsinnoksen kohdeyleisöön kuuluvat suomenruotsalaiset, mikä entisestään vähentää kotouttamisen tarvetta. Lisäksi kaikki aineistoni teokset saksannoksia lukuun ottamatta ovat Otavan julkaisemia, mistä päättelen, että saksannoksen markkinat ovat selkeimmin Suomen ulkopuolella.

Olen valmistunut filosofian maisteriksi germaanisesta filologiasta syksyllä 2018. Tuolloin syvennyin pro gradu -tutkielmassani kaunokirjallisuuden hyödyntämiseen vieraiden kielten opetuksessa (ks. Hietalahti 2018). Aiemman tutkimukseni tavoin jatkan kaunokirjallisuutta ja vieraita kieliä yhdistävää tutkimusta, joskin pedagogiikan sijaan nimistön näkökulmasta. Tutkimusaineistokseni valitsin lastenkirjallisuuden, sillä se on minulle rakas aihe. Keräilen kauniita kuvakirjoja ja ostan lomamatkoilta muistoksi kirjan tai kaksi – paikallisella kielellä, jos se vain minulta taittuu. Joitakin vuosia sitten pohdin, voiko minusta tulla vakavasti otettava äidinkielenopettaja, koska lempilajini on lastenkirjallisuus. Mutta eihän lastenkirjoille voi koskaan olla liian vanha! Lastenkirjallisuutta on pitkään pidetty toisarvoisena (ks. luku 3.1.). Yksi konkreettinen tapa osoittaa arvostusta on tutkia lastenkirjallisuutta, mikä on yksi tutkimukseni keskeisiä motiiveja.

1.2. Aiempi tutkimus

Tieteenalana nimistöntutkimus eli onomastiikka on nuori. Nimistöntutkimus kehittyi 1800-luvulla muiden humanististen tieteiden aputieteeksi. Yhä tänä päivänä nimistöntutkimuksen yhteydet muihin tieteenaloihin ovat tiiviit, sillä esimerkiksi paikannimien tuntemus auttaa selvittämään asutushistoriaa ja kaupallisten nimien tutkimustieto hyödyttää markkinoijaa. (Ainiala ym. 2008: 14.)

Nimistön saralla tutkituimpia ovat paikan- ja henkilönnimet. Suomalaisessa tutkimusperinteessä painotus on paikannimistön tutkimuksessa. (Ainiala ym. 2008: 23.) Tässä tutkimuksessa keskityn yksinomaan henkilönnimistöön ja tarkemmin rajattuna kaunokirjallisuuden fiktiiviseen henkilönnimistöön. Sivuutan paikannimistön tutkimisen

yksinkertaisesti siksi, että aineistossani paikannimiä on niukasti ja nekin harvat ovat suurelta osin reaali maailman paikannimiä, minkä vuoksi kääntämisen tarkastelu ei ole mielekäästä. Esimerkiksi *Joulupukissa ja noitarummussa* mainittu *Turku* on odotusten mukaisesti ruotsinnoksessa *Åbo* ja muissa käännösteoksissa *Turku*.

Lastenkirjallisuuden henkilönnimistön ja sen kääntämisen tutkimuksessa uranuurtaja on suomalainen Yvonne Bertills, joka vuonna 2003 julkaisi aiheesta väitöskirjan *Beyond Identification: Proper Names in Children's Literature*. Bertills toteaa väitöskirjassaan, että kirjallisuusunimistöä on tutkittu vähän ja yleensä yhden yksittäisen kirjailijan ja hänen klassikoidensa näkökulmasta. Lastenkirjallisuuden henkilönnimistöä ei ennen uutta vuosituhatta ollut tutkittu juuri lainkaan – käännöksistä puhumattakaan. (Bertills 2003: 40.) Omassa tutkimuksessani Bertills on tärkeä tiennäyttävä, sillä analyysini lähtökohtana ovat kirjallisuuden nimityypit pohjautuvat pitkälti Bertillsin (2003: 45) malliin. Lisäksi olen muodostanut käännösstrategioiden valintaa koskevan hypoteesini Bertillsin (2003: 195–196) esittämien nimistönkääntämisen periaatteiden pohjalta (ks. luku 3.3.3.). Esittelen Bertillsin (2003) tutkimusasetelman luvussa 1.2.2.

Paneudun seuraavaksi tarkemmin lastenkirjallisuuden nimistön aiempaan tutkimukseen. Ensin vuorossa ovat tutkimukset suomenkielisen lastenkirjallisuuden henkilönnimistöstä. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan lastenkirjallisuuden henkilönnimistön käännöstutkimuksia, joita on tehty suomi sekä lähtö- että kohdekielenä. **Lähtökieli** on alkuperäisen teoksen kieli, joka käännetään **kohdekielelle**. Omassa tutkimuksessani lähtökieli on suomi ja kohdekielet englanti, ruotsi ja saksa.

1.2.1. Aiempi tutkimus suomenkielisen lastenkirjallisuuden henkilönnimistöstä

Vaikka vanhoja tutkimuksia ei juuri ole, löytyy tältä vuosituhannelta lukuisia tutkimuksia lastenkirjallisuuden henkilönnimistöstä. Opinnäytetöitä on tehty ahkerasti. Omana innoittajani on toiminut Lotta Korpimäen (2010) *Heinähattu ja Vilttitossu* -sarjan henkilönnimistön tutkimus, johon tutustuin tutkimusaihetta pohtiessani. Vaikka tutkimusasetelmamme ovat varsin erilaiset, alkoi ajatukseni lastenkirjallisuuden nimistön tutkimisesta muotoutua juuri Korpimäen (2010) vaikutuksesta.

Korpimäki (2010) on kerännyt tutkimusaineistonsa *Heinähattu ja Vilttitossu* -kirjoista. Tutkimus lähestyy kirjallisuusnimitystä neljältä eri kantilta, joita ovat nimien keskeisyys, rakenne, käyttö ja funktio. Korpimäki viittaa keskeisyydellä nimenkantajan asemaan tarinassa, käytöllä nimen ilmentymiin ja variointiin sekä funktiolla nimen herättämiin mielikuviin ja mahdollisiin intertekstuaalisiin viittauksiin. Nimen rakenteella Korpimäki tarkoittaa esimerkiksi pelkkää etunimeä tai sukunimeä tai näiden yhdistelmää. Yksi Korpimäen tutkimustuloksista on nimen rakenteen sekä hahmon keskeisyyden suhde. Mitä keskeisemmässä roolissa hahmo on, sitä pidempi ja usein varioivampi nimi sillä on. Varioinnilla Korpimäki tarkoittaa esimerkiksi tiettyyn hahmoon viittaavia lempinimiä ja appellatiiveja. (Korpimäki 2010.)

Johanna Rämön (2011) pro gradu -tutkielma keskittyy Aili Somersalon satukirjojen nimitykseen. Rämö jakaa aineistonsa nimet kuuteen nimityyppiin, joita ovat ihmisten, eläinten, fantastisten satuolentojen ja kuvitteellisten hahmojen nimet sekä paikan- ja lainanimet. Keskeinen tutkimustulos on nimenkantajan tyyppin vaikutus nimen funktioon. Rämön aineistossa sekä eläinten että satuolentojen nimet ovat pääsääntöisesti hahmoa luonnehtivia, kun taas ihmisten nimet ovat yksilöiviä eli ”suoraan reaali maailman nimityksestä poimittuja, tuiki tavallisia tytön- ja pojannimiä”. (Rämö 2011: 65.)

Rämön (2011) nimityyppittely perustuu nimenkantajan tyyppiin, kun taas omassa tutkimuksessani nimityyppi määräytyy nimen suhteesta teoksen ulkoiseen maailmaan. Nimityypin käsite esiintyy ohimennen myös Korpimäen (2010) tutkimuksessa, joskaan hän ei käytä sitä systemaattisesti. Korpimäki (2010) tarkoittaa nimityypillä esimerkiksi etu- ja sukunimen yhdistelmää. Koska jo tähän mennessä esittelemieni tutkimusten perusteella on selvää, että nimityypin käsite mukautuu moneksi, on tärkeää ymmärtää nimityyppi tutkimuskohtaisesti.

Lastenkirjallisuuden nimitystä on tarkasteltu lukuisista muistakin näkökulmista. Sekä Päivi Lahtinen (2008) että Emilia Uusitalo (2018) ovat perehtyneet henkilönnimien funktioihin fiktiivisten maailmojen rakentajina, Lahtinen laulujen sanoituksissa ja Uusitalo fantasiakirjallisuudessa. Leonard Pearl (2007) on tarkastellut Disney-hahmojen suomenkielisten nimien muodostusta ja nimiin kytkeytyviä merkityssuhteita kognitiivisen nimitystutkimuksen näkökulmasta. Johanna Kleimola-Tapion (2013) tutkimus keskittyy *Häräntappoaseen* henkilönnimistön ajanmukaisuuteen sekä huumoriin.

1.2.2. Aiempi tutkimus lastenkirjallisuuden henkilönnimistön kääntämisestä

Edellä esittelemäni tutkimukset käsittelevät suomenkielisen lastenkirjallisuuden nimistötä. Siirryn seuraavaksi nimistöntutkimuksiin, joiden aineisto on vähintään kaksikielinen. Suomi voi olla tutkimuksissa joko käännöksen lähtö- tai kohdekielenä.

Kirjallisuusnimistön käännöstutkimus on lisääntynyt huomattavasti tällä vuosituhanella. Puurtisen (2007: 327) mukaan erityisen merkittävä yksittäinen tekijä suomalaisen käännöstutkimuksen kentällä on ollut *Harry Potter* -kirjasarjan herättämä kiinnostus. Niinpä myös kaksi tässä luvussa esittelemistäni tutkimuksista keskittyy *Harry Potter* -sarjan käännösnimistöön. Ensimmäiseksi nostan esiin kuitenkin Yvonne Bertillsin (2003) väitöskirjan, joka on tarjonnut perustan 2000-luvun suomalaiselle kirjallisuusnimistön käännöstutkimukselle.

Yvonne Bertills (2003) on tutkinut väitöskirjassaan henkilönnimien kääntämistä Mauri Kunnaksen *Koiramäki*-kirjoissa, Tove Janssonin *Muumi*-kirjoissa sekä A. A. Milnen *Nalle Puh* -kirjoissa. Kirjoilla on eri lähtökielet. Bertills tarkastelee jokaista teosta ja sen käännöksiä suomen, ruotsin ja englannin näkökulmasta. Tutkimustuloksissa odotusten vastaista on se, etteivät eri kohdekielten käännösstrategia-avalinnat mainittavasti eroa toisistaan. (Bertills 2003.) Jo tutustuessani omaan aineistooni havaitsin kielikohtaisia käännösstrategioiden eroavaisuuksia.

Käännösstrategian valinnassa Bertills (2003) huomaa nimen semanttisen motivaation olevan keskeinen tekijä. Semanttisesti motivoituneet, hahmoa luonnehtivat nimet tyypillisesti käännetään, kun taas yksilöivät nimet joko lainataan tai korvataan kohdekielessä tutumalla nimellä. Bertills pitää yksilöivän nimen lainaamista parhaana ratkaisuna, sillä henkilönnimi heijastelee aina kulttuuria, eikä nimen mukana siirtyvää vierautta siten tulisi häivyttää perusteetta. (Bertills 2003.) Selvitän luvussa 6, kuinka Bertillsin (2003) tutkimustulokset toteutuvat omassa aineistossani. Bertillsin (2003) kahtiajako yksilöiviin ja luonnehtiviin nimiin vertautuu omaan tutkimukseeni siten, että tyypillisesti yksilöiviä ovat realistiset nimet ja luonnehtivia puolestaan keinotekoiset (ks. luku 4.1.).

Anne-Maaret Vilén (2009) on vertaillut *Harry Potter* -kirjojen suomen- ja saksankielisten käännösten nimistötä. Vilén on tutkimuksessaan tarkastellut henkilö- ja paikannimiä sekä

tuotenimiä. Tutkimuksessaan Vilén luokittelee aineistonsa henkilönnimet Ainialan ym. (2008; ks. luku 2.3.) mallin mukaisiin nimityypppeihin, jotka ovat osin samanlaiset oman tutkimukseni kanssa. (Vilén 2009.)

Vilénin (2009) aineiston realistiset nimet pääsääntöisesti säilyvät käänöksissä ennallaan, joskin selkeästi läpinäkyvät nimet on usein käännetty kohdekielelle (*Sirius Black* – *Sirius Musta*). Muutama yksittäinen realistinen nimi on korvattu täysin toisella nimellä (eng. *Marge* – saks. *Magda*). Keinotekoisista nimistä yli puolet on saksannoksissa lainattu, kun suomennoksessa keinotekoisista nimistä lainoja on vain neljännes (eng. *Cornelius Fudge* – saks. *Cornelius Fudge* – suom. *Cornelius Toffee*). Autenttiset eli reaali maailman henkilöihin viittaavat nimet säilyvät käänöksissä muuttumattomina tapauksissa, joissa kohdekielellä ei ole tiettyä nimelle vakiintunutta vastinetta. Sen sijaan esimerkiksi autenttinen *Ptolemy* on suomennettu vakiintuneen käytännön mukaisesti muotoon *Ptolemaios*. Lainanimien eli aiemmasta kirjallisuudesta lainattujen nimien kääntämisessä toimivat samat periaatteet kuin autenttisissa nimissä. (Vilén 2009: 29–36.)

Vilén (2009) toteaa, että alkuperäisnimien säilyttäminen eli laina (ks. luku 4.4.1.) on yleisempi käänösstrategia saksannoksissa kuin suomennoksissa. Nimien lainaaminen saattaa Vilénin mukaan estää teossarjan nimistölle tyypillisten humorististen elementtien ja sanaleikkien välittymisen englantia osaamattomalle lukijalle. Toisaalta Vilén perustelee lainojen suurta määrää englannin ja saksan kielisukulaisuudella. Esimerkiksi ’torahammas’ on sekä englanniksi että saksaksi *fang*, mikä vaikuttanee siihen, että keinotekoinen nimi *Fang* lainautuu sellaisenaan saksannokseen, mutta kääntyy suomennoksessa *Toraksi* (Vilén 2009: 35–36).

Vilénin (2009) keskeinen tutkimustulos on se, että eroistaan huolimatta sekä suomen- että saksankielinen käänös nimistö noudattelee Bertillsin (2003: 195–196) esittämien kirjallisuusnimistön kääntämisen yleisiä periaatteita, joiden mukaan nimiä ei tule kotouttaa syyttä. Peruste kotouttamiselle voi Vilénin (2009) aineistossa olla esimerkiksi nimen semanttinen motivaatio tai kohdekielelle vakiintunut poikkeava kirjoitusasu, kuten edellä olevan esimerkit osoittavat. Myös oma tutkimukseni nojaa samoihin nimistönkääntämisen periaatteisiin. Esittelen ne tarkemmin luvussa 3.3.3.

Saana Kosunen (2015) on vertaillut henkilönnimistön käännösstrategioita *Harry Potter* -sarjan ranskannoksissa ja suomennoksissa. Hänen hypoteesinsa mukaan ranskannoksessa on enemmän nimien suoria lainoja ja suomennoksessa käännöksiä. Tutkimus kuitenkin kumoaa oletuksen, sillä käännösstrategioiden käyttö ei merkittävästi eroa kohdekielittäin. Molemmilla kohdekielillä alkuperäisnimen lainaaminen on yleisin strategia. Kosunen näkee tarpeen jatkotutkimukselle, joka ottaisi huomioon hahmonimien esiintymistaajuuden, sillä hän arvelee, että teoksessa usein toistuvat nimet kotoutetaan todennäköisemmin kuin matalafrekvenssiset nimet. (Kosunen 2015.)

Henna Lepaus (2017) on tutkinut henkilönnimistön käännösstrategioita saksalaisen lastenkirjaklassikon *Die kleine Hexe* suomennoksessa *Pikkunoitia*. Tutkimuksessaan Lepaus ottaa huomioon myös kuvituksen käännösstrategiaa ohjaavana tekijänä. Lepaus sisällyttää tutkimukseensa henkilönnimien lisäksi appellatiivit, jotka teoksessa selkeästi viittaavat tiettyyn hahmoon tai hahmojoukkoon (esim. *päreetekijän vaimo*, *eskimonainen*, *isot pojat*). (Lepaus 2017.)

Lepauksen (2017) aineiston kaikki nimet on kotoutettu. Pienin mahdollinen muutos on kirjoitusasun kotouttaminen eli mukaelma (*Kräx – Kräks*), kun taas nimen sisällön kääntäminen ja korvaaminen vievät kohdekielisen nimen kauemmas alkuperäisestä (*Balduin Pfefferkorn – Paavali Piparpää*). Lepauksen aineistossa ylivoimaisesti yleisin käännösstrategia on nimen sisällön kääntäminen. (Lepaus 2017.)

Osana tutkimustaan Lepaus (2017) on pohtinut käännösstrategian vaikutusta hahmon karakterisaatioon eli siihen, millaisen mielikuvan nimi hahmosta luo. Hänen mukaansa käännös vaikuttaa aina jossakin määrin hahmon karakterisaatioon käännösstrategiaan katsomatta. Lepaus pitää tärkeänä yleisön huomioimista henkilönnimien kääntämisessä, sillä etenkin lastenkirjoissa alkuperäisnimen lainaaminen voi muuttaa karakterisaatiota merkittävästi ja jättää nimen sisältämät vihjeet kohdekielisen lukijan tavoittamattomiin. (Lepaus 2017.)

Erica Back (2014) on tutkinut Selma Lagerlöfin *Peukalosen retket villihanhien seurassa* -klassikon suomenkielisen käännöksen nimistöä. Hänen aineistonsa ei rajoitu hahmonimiin, vaan mukana on myös teoksen paikannimistö. Käsite henkilönnimi ei sovellu yläkäsitteeksi Backin tutkimukseen, sillä hahmonimistä suurin osa on eläintennimiä.

Back tulee siihen tulokseen, että hahmonimistössä kotouttamista tapahtuu enemmän kuin paikannimistössä. Back kuitenkin lisää, että tutkimustulokseen vaikuttanee nimen tarkoitteen lisäksi se, että hänen aineistossaan paikannimet ovat tyypillisesti autenttisia ja henkilönnimet fiktiivisiä. (Back 2014.)

Kirsi Käpynen (2011) on vertaillut keskenään Mauri Kunnaksen *Viikingit tulevat!* -kuva-kirjan englanninnoksen ja ruotsinnoksen nimistöä. Tutkimuksen henkilönnimistö on suurelta osin vanhaa skandinaavista kerrostumaa ja sen mukaelmia. Tämän vuoksi tutkimus ei ole täysin verrannollinen omani kanssa, sillä omasta aineistostani poiketen *Viikingit tulevat!* -kirjan nimistön on tarkoitus olla vieraannuttava alkuperäisteoksen suomenkieliselle lukijalle. Teoksen käännöksissä on huomioitu nimien sopiminen viikinkikontekstiin. Käännösten välisistä eroista Käpynen kertoo, että englanninnoksessa sekä nimen rakenne että merkitys on pyritty säilyttämään, kun taas ruotsinnoksessa fokus on ensisijaisesti vain nimen merkityksen välittämisessä. (Käpynen 2011.)

Tutkimusaineistoni *Joulupukki ja noitarumpu* on jo kerran aikaisemmin ollut nimistön-tutkimuksen kohteena. Anu Pehkonen (2008) on saksankielisessä pro gradu -tutkielmassaan verrannut lapsille ja aikuisille suunnatun käännöskirjallisuuden henkilö- ja paikannimistöä. Lastenkirjallisuutta hänen aineistossaan edustavat Kunnaksen *Joulupukki ja noitarumpu*, *Joulupukki* sekä *Kaikkien aikojen avaruuskirja* ja aikuisille suunnattua kirjallisuutta Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* kaksi saksannosta. Tutkimus vahvistaa sitä käsitystä, että lastenkirjallisuuden käännöksissä nimistön kotouttaminen on tyypillinen strategia, kun taas aikuisille suunnatut käännökset pitävät tiukemmin kiinni lähtötekstistä. Kotouttaminen näkyy Pehkosen lastenkirja-aineistossa erityisesti henkilönnimissä. (Pehkonen 2008.)

Vaikka *Joulupukin ja noitarummun* saksannoksen nimistöä on jo kertaalleen tutkittu, pidän mielekkäänä tutkimuksen jatkamista. Oma tulokulmani on erilainen ja aineistoni kielipaletti laajempi. Pehkonen (2008) ei tutkimuksessaan myöskään ole järjestelmällisesti analysoinut jokaista *Joulupukin ja noitarummun* henkilönnimeä, vaan hän on valinnut otannaksi vain osan teoksen nimistöstä. Päätännössä Pehkonen (2008: 58) toivoo teoksen nimistöstä lisätutkimuksia, sillä hän arvelee, että Kunnaksen teosten saksannokset on saatettu tehdä englanninkielisten versioiden pohjalta. Perusteiksi hän mainitsee tiettyjen nimien selkeästi lähtötekstistä poikkeavat käännökset, jotka eivät ole linjassa

Joulupukin ja noitarummun muiden nimien tai Pehkosen lastenkirja-aineiston muiden teosten käännösstrategioiden kanssa. Erityisesti Pehkonen kummastelee saksantajan ratkaisua muuttaa tonttukaverukset Noora Maurizintytär ja Ville Henrikinpoika sisarukseksi, vaikkei mikään Kunnaksen tekstissä viittaa tähän. (Pehkonen 2008.) Omalla tutkimuksellani vastaan Pehkosen (2008) kysymykseen saksannoksen lähtökielestä.

Toisin kuin Mauri Kunnaksen tuotantoa *Tatu ja Patu* -kirjoja ei ole aiemmin tutkittu nimistön näkökulmasta. Kirjasarja on kuitenkin ollut suosittua tutkimusaineistoa. Kielitieteellisiä tutkimuksia on tehty muutama. Lena Niininen (2010) on tutkinut *Tatu ja Patu työn touhussa* -teoksen idiomien ruotsinnoksia ja Karoliina Pohjo (2017) *Tatu ja Patu* -kirjojen sisäpaikallissijojen ruotsinnoksia. Lisäksi Kaisa Ansami (2011) tarkastellut *Tatun ja Patun Suomen* nationalistisista ja postmoderneista piirteistä.

Tutkimusasetelmassani on yhtäläisyyksiä moniin aiempiin nimistöntutkimuksiin, mutta täysin identtistä tutkimusta ei ole tehty. Vastaavan kaltaisten nimityyppien suhdetta käännösstrategian valintaan ovat tutkineet aiemmin vain Bertills (2003) sekä Vilén (2009). Muissa tutkimuksissa kohdekieliä on kuitenkin vähemmän kuin kolme. Lisäksi osa aiemmin tutkituista teoksista poikkeaa luonteeltaan omasta aineistostani. Esimerkiksi *Harry Potter* -sarja on suunnattu vanhemmille lukijoille, mikä saattaa hypoteesini mukaan vähentää kotouttamisen tarvetta. Aineistoni eroaa *Harry Potter* -tutkimuksista myös kääntämisen suunnassa, sillä aineistoni lähtökieli on suomi. Lisäksi kaikki aineistoni kohdekielet ovat kielisukulaisia keskenään, minkä vuoksi mahdolliset käännösstrategioiden erot eivät tutkimuksessani selity kielten erilaisilla sukulaisuussuhteilla.

1.3. Keskeiset käsitteet

Tutkimukseni kohteena ovat erisnimet eli *propriet*. Ne voidaan jakaa useaan alaluokkaan, joista keskeisimmät ovat paikan- ja henkilönnimet. Oma tutkimukseni edustaa henkilönnimistön tutkimusta eli antroponomastiikkaa. (Ainiala ym. 2008.)

Henkilönnimi on erisnimi, jonka nimenkantaja on ihminen (Ainiala ym. 2008: 162). Kaunokirjallisuudessa tyypillisiä ovat **fiktiiviset** henkilönnimet eli nimet, joiden nimenkantajat eivät esiinny kirjallisuuden ulkopuolella. Kirjallisuuden yhteydessä käytetään

usein myös käsitettä **hahmonimi** (ks. esim. Lepaus 2017), joka henkilönimen käsitettä selkeämmin kattaa kaikki kirjallisuuden nimenkantajat lajiin katsomatta. Aineistoni hahmot ovat muutamaa eläintä lukuun ottamatta ihmisiä, minkä vuoksi pitäydyn henkilönimen käsitteessä. Määrittelen tässä luvussa henkilönimen käsitteen yleisellä tasolla ja siirryn kirjallisuuden henkilönimistön erityispiirteisiin luvussa 3.2.

Tyypillisesti nimenkantajalla on yksi tai useampi **etunimi** sekä virallinen lisänimi eli **sukunimi**. Ensimmäinen etunimi on **ensinimi** ja muut **jälkinimiä**. Lisäksi nimenkantajalla voi olla **epävirallisia lisänimiä** eli tutummin lempinimiä. (Ainiala ym. 2008: 171–176.)

Avaan henkilönimen käsitteen moninaisuutta aineistoesimerkin kautta. *Joulupukissa ja noitarummussa* on hahmo, jonka virallinen nimi on *Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku* ja epävirallinen nimi *Sakari Sokeri*. Virallinen nimi esiintyy teoksessa ainoastaan aloitusaukeamalta, jolla tarinan keskeiset hahmot esitellään (ks. luku 2.2.1., kuva 1). Tarinassa hahmoon viitataan joko nimellä *Sakari Sokeri* tai *Sakari*:

- Siinähan sinä olet, Joulupukki, hihkaisi **Sakari Sokeri**, karamellimestaritonttu.
- Uusi karamelliautomaatti on nyt valmis. Haluatko nähdä kuinka se toimii?
- Saammeko tulla mukaan? lapset pyysivät.
- Kyllä se sopii, kunhan vain muistatte pestä hampaanne sen jälkeen, Joulupukki sanoi.
- Minusta tulee isona karamellimestaritonttu, Ville totesi ja vilkuili vesi kielellä Sakarin suuria karkkitynnyreitä.
- Ottaisikohan **Sakari** minut kesätöihin, [sic!] maistajaksi, hän tuumi. (Mauri Kunnas 1995: 20.)

Hahmolla on teoksessa kaksi nimikokonaisuutta: virallinen nimi on *Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku* ja epävirallinen nimi *Sakari Sokeri*. Taulukossa 1 havainnollistan virallisen ja epävirallisen nimikokonaisuuden jakautumista eri alakategorioihin.

TAULUKKO 1. Henkilönimen alakäsitteet nimiesimerkin avulla.

	ETUNIMI (ensinimi)	ETUNIMI (jälkinimi)	ETUNIMI (jälkinimi)	SUKUNIMI
VIRALLINEN NIMI	<i>Sacharias</i>	<i>Caramellus</i>	<i>Klementiinus</i>	<i>Nekku</i>
	EPÄVIRALLINEN LISÄNIMI (sekundääri)		EPÄVIRALLINEN LISÄNIMI (primaari)	
EPÄVIRALLINEN NIMI	<i>Sakari</i>		<i>Sokeri</i>	

Nimikokonaisuus *Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku* koostuu kolmesta etunimestä *Sacharias Caramellus Klementiinus* sekä sukunimestä *Nekku*. Hahmon ensinimi on *Sacharias* ja seuraavat kaksi nimeä jälkinimiä. Hahmon epävirallinen nimi on *Sakari Sokeri*. Lisänimi *Sakari* on **sekundääri** eli viralliseen nimeen pohjautuva, sillä se on muakaelma *Sachariaksesta*. *Sokerin* sen sijaan voidaan ajatella olevan **primaari** eli virallisesta nimestä riippumaton lisänimi, sillä se viittaa ensisijaisesti hahmon ominaisuuksiin eikä viralliseen nimeen, joka tosin synnyttää samoja mielikuvia. (Ainiala ym. 2008: 172–175.)

Epävirallisissa nimissä eli lempinimissä ei ole varsinaisia sukunimiä, sillä sukunimen määrittävä ominaisuus on nimensä mukaisesti suvussa kulkeminen eli periytyminen sukupolvelta toiselle. Kutsun kuitenkin tutkimuksessani myös kaksiosaisen lempinimien jälkimmäisiä lisänimiä sukunimiksi, eli esimerkiksi epävirallinen lisänimi *Sokeri* on analyysissäni sukunimi siinä missä virallinen *Nekku*. Sukunimen käsitteen laajentaminen lempinimiin sujuvoittaa ilmaisua ja yhdenmukaistaa funktioltaan samankaltaisten lempinimien ja virallisten nimien analyysia. Pohdin jakoa virallisiin nimiin ja lempinimiin tarkemmin luvussa 2.2.1.

Aineistoni kannalta merkityksellisiä käsitteitä ovat lisänimiin kuuluvat patronyymi ja matronyymi. **Patronyymi** viittaa nimenkantajan isään ja **matronyymi** äitiin. Nimen jälkimmäinen osa on joko -poika tai -tytär nimenkantajan sukupuolen mukaan. (Ainiala ym. 2008: 171.) *Joulupukki ja noitarumpu* sisältää esimerkkejä molemmista: *Henrikinpoika* on pojalle annettu patronyymi, *Kallentytär* tyttärelle annettu patronyymi ja *Majantytär* tyttärelle annettu matronyymi. Modernissa suomalaisessa nimeämiskäytännössä patronyymit ja matronyymit ovat jälkinimiä. Ensinimeksi niitä ei Suomessa voi antaa (Paikkala 2012.) Ainialan ym. (2008: 171) mukaan patronyymit ja matronyymit ovat esimerkiksi Ruotsissa kehittyneet sukunimiksi, jotka eivät enää viittaa nimenkantajan vanhempiin tai isovanhempiin. Aineiston alkuperäisnimi *Benjaminpoika* on hahmon jälkinimi, joka ruotsinnoksessa muuttuu sukunimeksi *Benjaminsson*.

Aineistossani esiintyy myös lisänimi *Eriksdottir*, jonka jälkiosa *-dottir* on islannin vastine *tyttärelle*. Islanti poikkeaa sekä Suomesta että Ruotsista, sillä Islannissa patronyymit ja matronyymit ovat säilyneet alkuperäisessä tarkoituksessaan nimenkantajan vanhempaan viittaavina lisäniminä. (Mikkonen 2008.) Näiden rinnalle on lisäksi noussut päätte *-bur*

'lapsi', jonka tarkoitus on tarjota neutraali vaihtoehto vahvasti sukupuolittuneen systeemin rinnalle (Nurminen 1.7.2019). Suomalaisille tuttua sukupolvia yhdistävää sukunimeä ei juurikaan käytetä islantilaisessa nimisysteemissä (Mikkonen 2008).

Ainialan ym. (2008: 20) mukaan eläimen nimeämisessä on kyse personifikaatiosta eli eihimillisen inhimillistämisestä. Eläimen nimeäminen tekee tarkoitteen helpommin yksilöitäväksi. Samalla nimi viestii tunnelatauksesta. (Ainiala ym. 2008, 20.) Vaikka eläinten nimiä ei lueta varsinaisesti henkilönnimiksi, tulen käsittelemään aineistoni eläinten nimiä henkilönnimien tavoin. Aineistoni eläintennimet ovat moninainen joukko *Ukkonen*-porosta *Gillim California Katzenberg* -kissaan. Kaikkiaan aineistoni teoksissa on neljä eläinhahmoa ja niillä yhteensä seitsemän nimikokonaisuutta. En pidä mielekkäänä näin pienen joukon tarkastelemista erillään muusta tutkimusaineistosta, etenkin koska osa eläintennimistä on rakenteeltaan henkilönnimien kaltaisia (esim. *Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki*).

Vaikka tutkimukseni keskittyy erisnimiin, on yleisnimen eli **appellatiivin** käsite silti tarpeellinen. Useat aineistoni nimet ovat appellatiivipohjaisia. Nimi voi olla joko täysin identtinen appellatiivin kanssa (esim. *Nekku*) tai muunnos appellatiivista (esim. *Klementtiinus*). Tällöin nimi on semanttisesti motivoitu, läpinäkyvä eli **transparentti** ja usein myös hahmoa luonnehtiva. Henkilönnimi voi kuitenkin olla läpinäkyvä myös olematta selkeästi luonnehtiva, kuten aineistossani esiintyvät realistiset etunimi *Vilja* ja sukunimi *Kaisla*.

Luonnehtivat nimet ovat kääntämisen näkökulmasta erityisen mielenkiintoisia. *Nelli Nukkemaakar*in (J&N 1995) sukunimi kertoo suomalaislukijalle hahmon ammatista, joten ruotsintaja pyrkii välittämään suomea osaamattomalle lukijalle saman informaation käännös-nimellä *Dora Dockmakare*. Yksi keskeinen hypoteesini onkin, että juuri läpinäkyvät henkilönnimet tyypillisesti käännetään tai korvataan, kun taas läpinäkymättömät eli **opaakit** nimet säilyvät useammin alkuperäisasussaan. Pohdin nimen läpinäkyvyyden ja nimityypin suhdetta luvussa 4.1.

2. AINEISTO

Valitsin tutkimusaineistokseni Mauri Kunnaksen *Joulupukin ja noitarummun* sekä Aino Havukaisen ja Sami Toivosen *Tatun ja Patun Suomen* erityisesti kahdesta syystä. Tutkittavaa nimiainesta on runsaasti, sillä kummassakin teoksessa on yli 30 henkilönimi-kokonaisuutta. Lisäksi molemmat teokset on käännetty sekä ruotsiksi, englanniksi että saksaksi. Tutkittavien käännösteosten etsinnässä hyödynsin Suomen kirjallisuuden seuran alla toimivan suomalaisen kirjallisuuden vientikeskuksen Finnish Literature Exchangen (jatkossa FILI) *Suomen kirjallisuuden käännökset* -tietokantaa.

Oittinen (2004: 23) on perehtynyt suomalaisten kuvakirjojen käännöskieliin. Eniten suomenkielisiä kuvakirjoja käännetään pohjoismaisille kielille, ja kärkipaikkaa pitää selkeästi ruotsi. Käännetyin suomalainen kuvakirjailija vuoteen 2004 mennessä julkaistun tuotannon perusteella on Mauri Kunnas. (Oittinen 2004: 23.) Suomalaisista lastenkirjailijoista myös pariskunta Havukainen–Toivonen tunnetaan ulkomailla, mistä kertoo se, että *Tatu ja Patu* -sarjan käännösoikeuksia on myyty jo 21 maahan (Otava.fi).

Vaikka suomalaiset kuvakirjat menestyvät maailmalla, ei ole montakaan teosta, jotka on käännetty sekä ruotsiksi, englanniksi että saksaksi. Oletin, että saksannoksien löytäminen olisi kynnyskysymys, mutta todellisuudessa englanninnokset toimivat rajaavana tekijänä. Ehkä englanniksi ilmestyy niin paljon lastenkirjallisuutta, ettei suomalaisille kirjoille ole tilausta? Englannin karsiminen tutkimuksestani olisi laajentanut mahdollisuuksia aineistoni suhteen, mutta koen, että samalla tutkimukseni olisi kaventunut liiaksi. Lisäpontta *Joulupukin ja noitarummun* englanninnoksen tutkimiselle on antanut Pehkosen (2008; ks. luku 1.2.2.) pro gradu -tutkielma, jossa hän pohtii, onko saksannos käännetty englanninnoksen pohjalta. Omalla tutkimuksellani tahdon vastata Pehkosen (2008) kysymyksen.

Oman aineistoni lisäksi käännöskielten kriteerit täyttää myös Kunnaksen *Joulupukki*. Koska *Joulupukissa* on vain noin kymmenen henkilönimeä, rajasin teoksen pois aineistostani. Muiden suomalaisten kirjailijoiden tuotannosta Tuula Peren *Jääkarhujen matka* vuodelta 2017 on ainoa 2000-luvun suomalainen kuvakirja, joka on käännetty kaikille kolmelle toivomalleni kielelle. (FILI.) Henkilönnimistön tutkimuksen näkökulmasta myöskään tämä teos ei ole otollinen.

2.1. Aineiston kirjat ja kirjailijat

Seuraavaksi esittelen aineistoni teokset ja niiden tekijät. Ilmaisun tiivistämiseksi viitataan vastedes lähdeviitteissä *Joulupukkiin ja noitarumpuun* lyhenteellä *J&N* ja *Tatun ja Patun Suomeen* vastaavasti lyhenteellä *T&P*. Käännösteoksiin viitattessani mainitsen lähdeviitteissä lyhenteen lisäksi käännösteoksen kielen. Aineistosta nostamani sitaatit ovat alkuperäisessä muodossaan. Käytän lyhennettä *sic!* osoittamaan kohtia, joissa lainaukset poikkeavat yleiskielen normeista.

2.1.1. Mauri Kunnaksen *Joulupukki ja noitarumpu*

Joulupukki ja noitarumpu on Mauri Kunnaksen kuvakirja vuodelta 1995. Tarinassa kummastellaan Joulupukille lähetettyä kirjettä, jonka mystinen lahjatoive näyttäytyy joka tontulle erilaisena. Samaan aikaan Korvatunturilla alkaa tapahtua kummia, kun lelupajan lelut villiintyvät ja karkkikone kuorruttaa Joulupukin suklaapukiksi. Kepposten taustalta kuuluu rytmikäs rummutus. Kaiken takana on shamaani, joka on vuosikymmenet odotellut Joulupukin vastausta lapsena lähettämäänsä kirjeeseen.

Tarinasta on tehty myös animaatioelokuva, joka on julkaistu vuonna 1996. *Joulutarinat*-yhteisniten esipuheessa Mauri Kunnas (2011: 6) kertoo, että hän loi tarinan alun perin juuri animaatioelokuvaa ajatellen ja että kirja todellisuudessa valmistui elokuvaprojektin sivutuotteena.

Joulupukin ja noitarummun tekemisessä on ollut apuna Kunnaksen vaimo Tarja. Helsingin Sanomille antamassaan haastattelussa Mauri Kunnas kertoo vaimonsa auttavan kuvien värittämisessä. Piirros- ja kirjoitustyön tekee Mauri Kunnas, minkä vuoksi puhun teoksen yhteydessä vastedes vain Mauri Kunnaksesta. (Karjalainen 24.12.1996.) Tarja Kunnaksen roolista apukätenä kertoo se, että hänen nimensä mainitaan *Joulupukin ja noitarummun* kansilehdellä, mutta ei enää saman teoksen uusintapainoksessa *Joulupukki-yhteisniteessä*.

Joulupukki ja noitarumpu on yksi monista Kunnaksen jouluaiheisista teoksista. Hänen ensimmäinen lastenkirjansa oli *Suomalainen tonttukirja* (1979). Muita Kunnaksen

joulukirjoja ovat *Joulupukki* (1981), *Kaksitoista lahjaa joulupukille* (1987), *Koiramäen joulukirkko* (1997), *Koiramäen Martta ja tiernapojat* (2000) ja *Onnin paras joululahja* (2003) sekä kirjailijan tuorein julkaisu *Joulupukin joululoma* (2020). Osa teoksista on lisäksi julkaistu vuonna 2011 yhteisniteessä *Joulutarinat; Joulupukki ja noitarumpu* sisältyy tähän kokoelmaan. (Maurikunnas.net.) Mauri Kunnas (2011: 3) kommentoi joulukirjoilla saamaansa huomiota *Joulutarinoiden* esipuheessa:

Joulu on lempiaikani vuodesta. Tykkään ihan kaikesta siinä: jouluvalmisteluista, joulukoristeista, jouluruuista ja tietysti joululauluista. Joulu on myös niitä harvoja aiheita, joista olen tehnyt useamman kirjan. *Joulupukki*, joka ilmestyi alun perin 1981, alkaa olla jo aika kuuluisa. Se on käännetty ainakin 26 kielelle ja julkaistu yli 20 maassa, ja yhteensä sitä on kuulemma painettu noin puolitoista miljoonaa kappaletta. Meikäläisestä puolestaan tuli sellainen puolivirallinen joulujulkis. Vuosien varrella olen saanut kertoa joulumietteistäni ja erityisesti suhteistani Joulupukkiin ties kuinka monessa haastattelussa. Eikä siinä mitään, mukavahan jouluasioista on puhella. Tunnen olevani vähän niin kuin Joulupukin sanansaattaja, tai ainakin lähettipoika.

Joulupukki-teoksen ohella myös *Joulupukki ja noitarumpu* on menestynyt sekä Suomessa että maailmalla. Alkuperäisteoksesta on otettu neljä painosta, ja käännöksiä on tehty kaikkiaan 11 kielelle. Pro gradu -tutkielmassani perehdyn suomenkielisen lähtöteoksen lisäksi englannin-, ruotsin- ja saksankielisiin käännöksiin. Englanninnoksen *Santa and the Magic Drum* on kääntänyt Timo Tepponen ja julkaissut Otava vuonna 1996. Saksannoksen *Zauberspuk beim Weihnachtsmann* on kääntänyt Salah Naoura ja julkaissut saksalainen kustannusyhtiö Oetinger vuonna 1996. Ruotsinnos *Tomtefar och trolltrumman* on Bo Samuelssonin käännös, jonka on julkaissut ensin ruotsalainen kustannusyhtiö B. Wahlström vuonna 1996 ja myöhemmin Otava vuonna 2007. Olen kerännyt tutkimukseeni ruotsinkielisen nimistön Otavan julkaisusta.

2.1.2. Aino Havukaisen ja Sami Toivosen *Tatun ja Patun Suomi*

Kirjailijat Aino Havukainen ja Sami Toivonen ovat yhdessä luoneet *Tatu ja Patu* -kuva-kirjasarjan. Pariskunnalla on yllättävä yhteys Mauri Kunnakseen, sillä Aino Havukainen ja Sami Toivonen asuvat nykyisin Mauri Kunnaksen lapsuudenkodissa Sastamalassa (Vaarala 23.9.2018).

Tatu ja Patu asuvat kuvitteellisessa Outolan kaupungissa – aivan tavallisia he eivät ole itsekään. Kaksikko tarkkailee maailmanmenoa uteliaasti ja päätyy monenlaisiin seikkailuihin. Ensiesiintymisensä Tatu ja Patu ovat tehneet kirjailijapariskunnan *Veera*-kirjoissa (Gustafsson 3.7.2018). Vierailuja on tapahtunut myös toisin päin, sillä Veera on sittemmin esiintynyt muutamissa *Tatu ja Patu* -kirjoissa.

Päähenkilöinä Tatu ja Patu ovat seikkailleet jo 18 kuvakirjassa. Sarjasta on tehty käännöksiä 23 eri kielelle (FILI). Tutkimukseni kohteena oleva *Tatun ja Patun Suomi* on vuonna 2007 julkaistu kirjasarjan viides osa. Tyyllilajiltaan teos on humoristinen tietokirja, jossa Tatu ja Patu seikkailevat Suomessa ja esittelevät sen kummallisuuksia lukijalle. Juonta kirjassa ei juurikaan ole, vaan teos kuljettaa lukijaa ennen kaikkea huumorin keinoin. Tatun ja Patun ohella keskeisessä roolissa on tyttö nimeltä Venla. Kaksikon vanha ystävä Veera ei esiinny teoksessa.

Tatun ja Patun Suomi on saanut suosiota niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Teos on palkittu Finlandia Juniorilla. Kymmenen vuotta alkuteoksen ilmestymisen jälkeen kirjasta on julkaistu päivitetty versio *Tatun ja Patun päivitetty Suomi*, joskin erot alkuteoksen ja päivitetyn version välillä ovat pienet. Henkilönnimistöön päivitys ei ole vaikuttanut. *Tatun ja Patun Suomi* on käännetty neljälle kielelle: englanniksi, ruotsiksi, saksaksi ja koreaksi. Englanninnoksen on kääntänyt Owen Witesman ja saksannoksen Elina Kritzokat. Ruotsinnoksen on kääntänyt Janina Orlov, ja se on muista poiketen ilmestynyt ensimmäisen kerran vasta päivitetyn juhlapainoksen yhteydessä vuonna 2017. Käytän tutkimuksessani selkeyden vuoksi vuoden 2017 painoksia, joita on saatavilla kaikilla neljällä tarvitsemallani kielellä. Tiiviiden vuoksi puhun kuitenkin *Tatun ja Patun Suomesta*.

2.2. Aineiston teosten henkilönnimistö

Edellä esittelin aineistoni perustana olevat lastenkirjat. Seuraavaksi syvennyn alkuperäisteosten fiktiiviseen henkilönnimistöön eli nimiin, joiden nimenkantajat ovat kuvitteellisia. Käännösnimistöön pureudun analyysiluvussa 6. Kaikki aineistoni nimet neljällä kielellä ovat tutkielmani liitteinä 1 ja 2.

2.2.1. Joulupukin ja noitarummun henkilönnimistö

Joulupukissa ja noitarummussa on yhteensä 34 fiktiivistä henkilönnimikokonaisuutta.

Lähes koko nimiaineistoni mahtuu teoksen aloitusaukeamalle (ks. kuva 1), jossa suurin osa teoksen hahmoista esitellään.

KUVA 1. Hahmojen esittelyaukeama (J&N 1995: 4–5).

Joulupukin ja noitarummun nimistölle on tyypillistä, että yhdestä hahmosta käytetään kahta tai useampaa eri nimikokonaisuutta. Tämän vuoksi jaan nimikokonaisuudet kahteen alaluokkaan: virallisiin ja epävirallisiin nimiin eli lempinimiin (ks. luku 1.3.). Viralliset nimet kerrotaan hahmojen esittelyssä teoksen alussa, mutta itse tarinassa hahmoihin viitataan lempinimillä. Joillakin hahmoilla on vain yksi nimikokonaisuus; luokittelussani hahmon ainoa nimi on aina virallinen. Hahmoon viittaavien nimikokonaisuuksien määrä ei selkeästi korreloi hahmon keskeisyyden kanssa. Yhden nimikokonaisuuden Vekara Väkkärä on juonen kannalta keskeisimpiä hahmoja, kun taas kolminiminen Hämähäkki Heikki seikkailee ainoastaan kuvituksessa. Olen koonnut kaikki samaan hahmoon viittaavat nimikokonaisuudet rinnakkain taulukkoon 2.

TAULUKKO 2. Viralliset nimet ja lempinimet teoksessa *Joulupukki ja noitarumpu*.

HAHMON VIRALLINEN NIMI	HAHMON LEMPINIMI
1. Martinus Severinus Agricola	1. Makkara
2. Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten	2. Nelli Nukkemaakari
3. Joulupukki	3. Pukkeli; Hemppa
4. Gillim California Katzenberg	4. Kille-katti
5. Tara Eleanora Majantytär Julen	5. Tappura
6. Johan Benjaminpoika	6. Juho Vanceri
7. Laurentius Benno Finninpoika Fontti	7. Fenno Faktori
8. Noora Maurizintytär	8. –
9. Ville Henrikinpoika	9. –
10. Joulumuori Karoliina Pauliina Josefiina Kallentytär Wiikari	10. Fiina
11. Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki	11. Hämähäkki Heikki; Boris the Spider
12. Bertha Annantytär Trana	12. Bertta Bitti
13. Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku	13. Sakari Sokeri
14. Tomppa Houhola	14. –
15. Vekara Väkkärä	15. –
16. Helga Haitari	16. –
17. Viktor Vääräleuka	17. –
18. Veli-Johannes Karjalainen	18. –
19. Tuure Taltta	19. –
20. Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, Vekale, Veksi	20. –
21. Ukkonen	21. –
yht. 21 kpl	yht. 13 kpl

Joulupukin ja noitarummun nimikokonaisuuksista 21 on virallisia ja 13 epävirallisia. Hahmoista yhdeksällä on vain virallinen nimikokonaisuus. Samoin yhdeksällä hahmolla on virallisen nimen lisäksi yksi lempinimi ja kahdella hahmolla peräti kaksi lempinimeä. Hahmot Gillim California Katzenberg, Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki ja Ukkonen ovat eläimiä. Niiden lempinimet huomioon ottaen teoksessa on kuusi eläimennimeä.

Taulukossa 2 järjestysnumerolla 20 on kaikkiaan seitsemän etunimeä. Nimet poikkeavat muista siten, ettei niillä ole tarinassa lainkaan nimenkantajia. Nimet mainitaan vain kerran, ja niiden ainoa funktio on olla aakkosissa lähellä *Vekaraa*.

Pian koko joukko tuijotti tietokoneimestaritonttu Bertta Bitin näyttöpäätettä.

- Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, Vekale, Veksi... he lukivat yhteen äänen.
- VEKARA! Siinä se on!
- Mutta mitä tämä tarkoittaa? sanoi Bertta. – Tietokoneeni väittää, että maailmassa on vain YKSI Vekara niminen [sic!] ihminen ja että hän on viisikymmentäviisi-vuotias aikuinen! (J&N 1995: 30.)

Luettelon nimillä ei ole teoksessa tarkoitteita, vaan niiden funktio on kehystää *Vekara*-nimeä. Käsittelen näitä seitsemää miehennimeä yhtenä rypäänä. Käännöksissä *Vekaran* vaihtuessa *Vimseksi*, *Rascaliksi* ja *Schuftiksi* muuttuvat luettelon muut etunimet aakkosissa näitä lähellä oleviksi (ks. luku 6.1.). Jos erottaisin nimet omiksi kokonaisuuksikseen, vääristäisi se nimityyppien ja käännösstrategioiden välistä korrelaatiota.

Karsin analyysistani vaikeasti luokiteltavan erisnimen *Joulupukki*, minkä vuoksi tarkastelen *Joulupukista ja noitarummusta* vain 33 nimeä. Erisnimi *Joulupukki* ei aukottomasti sovi mihinkään analyysini nimityyppiin. Nimi ei ole realistinen. Se ei myöskään ole kirjailijan oma tuotos, sillä fiktiivinen *Joulupukki* on peräisin teoksen ulkopuolelta. Intertekstuaalisen nimen kriteerit eivät täyty, sillä hahmo ei lainaa mielikuvia toiselta hahmolta tai henkilöltä, vaan nimenkantaja on yksi ja sama. Lähimpänä *Joulupukki* on autenttisen nimen määritelmää – hahmo vain ei kuulu reaalimaailmaan.

Joulupukilla on jokaisessa kohdekielellä oma vakiintunut nimensä, ja niinpä saksannoksessa *Joulupukki* on *Weihnachtsmann*, englanninnoksessa *Santa Claus* ja ruotsinnoksessa *Tomtefar*. Täysin mutkatonta näidenkään nimitysten valinta ei ole. Englanniksi tunnetaan myös nimitys *Father Christmas*, jota on perinteisesti käytetty Isossa-Britanniassa (MOT Pro Englanti s.v. *Father Christmas*). Ruotsissa toinen variantti on *Jultomte* sekä suomenruotsissa suomen vaikutuksesta myös *Julbock* sekä *Julgubbe* (MOT Pro Ruotsi s.v. *julbock, julgubbe, jultomte*).

Joulupukissa ja noitarummussa esiintyy fiktiivisten henkilönnimien lisäksi muutama autenttinen henkilönnimi eli nimi, jonka nimenkantaja kuuluu teoksen ulkopuoliseen maailmaan. Käännöksissä todelliset henkilönnimet pääsääntöisesti mukailaan olemassa olevan tradition mukaisesti. Esimerkiksi *Pyhä Yrjänä* (J&N 1995: 12) on englanniksi *Saint George* ja ruotsiksi *Sankt Göran*. Tosin täytyy mainita, että saksannoksessa *Pyhä Yrjänä* on vaihtunut *Lumikiksi* (saks. *Schneewittchen*, ks. J&N saksa 1996: 12). Tutkimuksessani olen rajannut aineiston ainoastaan fiktiivisiin henkilönnimiin, joten edellä olevat esimerkit eivät sisälly analyysiini.

2.2.2. *Tatun ja Patun Suomen* henkilönimistö

Tatun ja Patun Suomessa on 45 fiktiivistä henkilönimikokonaisuutta. Teoksen nimistössä on yksi eläimennimi, *Peni*. Kaikki muut teoksessa nimetyt hahmot ovat ihmisiä. Olen listannut nimet taulukkoon 3 samanlaisina kokonaisuuksina ja samassa esiintymisjärjestyksessä kuin alkuperäisteoksessa.

TAULUKKO 3. Fiktiiviset henkilönimet teoksessa *Tatun ja Patun Suomi*.

1. Tatu	16. Patu Myrbacka	31. Hodan
2. Patu	17. Tatu Korso	32. Rayso
3. Venla Virtanen	18. Patu-Arto Newsberg	33. Suge
4. Mikko Juhonpoika	19. Tatu-Pirjoeva Nuotio-Polttila	34. Siman
5. Pellervo Mikonpoika	20. Patu-Antero Massakenttä	35. Ingrid Lagerlöf
6. mamselli Autere	21. Tatu-Helena Etäistö	36. Tomas Lagerlöf
7. agronomi Kaisla	22. Patu-Pekka Routa	37. Leena Aaltonen
8. nimismies Peltola	23. Peltonen-Keskinen	38. Minni
9. herra Lund	24. Tapio	39. Henri Jokinen
10. Paula	25. Niina	40. Ville Ylitalo
11. Vilja	26. Patrik	41. Jessica Ketola
12. Ilmari	27. Anni	42. Eetu-vauva
13. Jussi	28. Liina	43. Jari
14. Lucia	29. Samatar Abtidoon	44. Riitta
15. Ovlá (Oula)	30. Hibo Geelle	45. Peni

Taulukon 3 nimikokonaisuuksissa on mukana sukunimi vain, jos hahmon koko nimi mainitaan tarinassa. *Venla Virtasesta* käytetään sekä etu- että sukunimeä toisin kuin hänen muista perheenjäsenistään, joten voin vain arvailla, että perheen äiti *Paula*, isä *Jari* ja vauva *Eetu* ovat yhtä lailla *Virtasia*. Myös *Tapio*, *Niina*, *Patrik*, *Anni* ja *Liina* ovat taulukossa ilman sukunimiä. Tarinassa kerrotaan, että ”Peltosen-Keskisen perhe on uusperhe” (T&P 2017: 38), minkä vuoksi ei olisi edes mahdollista päätellä yksittäisen hahmon sukunimeä perheen sisällä.

Joidenkin henkilönimien yhteydessä esiintyy appellatiivimäärite. Tällaisia ovat esimerkiksi *mamselli Autere* ja *nimismies Peltola*. Sisällytän määritteet myös analyysiini. Ne eivät vaikuta nimityypin valintaan, mutta käännostrategian analyysissä niillä on oma roolinsa. Pidän määritteiden käännoiksi mielenkiintoisina, sillä nimien ohella myös määritteet ovat keino kuvailla hahmoja. Jos käännoksessä määritteen merkitysisältö muuttuu tai määrite jää kokonaan pois, muuttuu myös lukijan mielikuva hahmosta.

Ryhmittelen *Tatun ja Patun Suomen* fiktiiviset henkilönnimet viiteen luokkaan. Taulukossa 3 nimet 1–3 ovat teoksen keskeiset henkilöt, jotka kulkevat mukana halki teoksen. Muut teoksen hahmot esiintyvät tarinassa vain korkeintaan muutamalla sivulla.

Tarinassa Tatu ja Patu sekä heidän ystävänsä Venla esittävät kuvaelman Suomen historiasta. Nimet 4–9 ovat päähenkilöiden alter egoja, jotka esittävät rooleja Suomen historian kuvauksessa: mamselli Autere kannustaa suomalaisjuoksija Hannes Kolehmaista vuoden 1912 olympialaisissa (T&P 2017: 19) ja herra Lund toivottaa Miss Universum Armi Kuuselan takaisin Suomeen voitokkaiden kisojen jälkeen (ks. kuva 2). Historian kuvauksessa esiintyy edellisten esimerkkien lisäksi lukuisia muitakin todellisia historian henkilöitä, jotka eivät autenttisuutensa vuoksi ole tutkimusaineistoani.

KUVA 2. Tatun alter ego herra Lund Suomen historian kuvauksessa (T&P 2017: 20).

Nimet 11–15 esiintyvät teoksessa suomen kieltä esittelevällä aukeamalla, joka visuaaliselta ilmeeltään muistuttaa mainosta (ks. kuva 3). Gallupissa lapset Vilja, Ilmari ja Jussi kertovat omasta suhteestaan suomen kieleen. Mainos esittelee lukijalle myös suomessa puhuttavat kielet ruotsin ja saamen.

TÄMÄ ON ILMOITUS

Haluaisitko sinä käyttää kieltä, jossa on satoja sanoja lumelle? Kieltä, jossa käytetään maailman eniten vokaaleja? Kieltä, joka kuulostaa kauniilta myös laulettuna! Tämä kieli on juuri sinulle, ala sinäkin käyttää kaunista suomen kieltä!

Suomen kieli

TUTUSTU NYT, SE KANNATTAA!

TUTUSTUMISETU!

Suomen kielen lisäksi sinulla on valittavana myös Suomen toinen VIRALLINEN kieli eli

ruotsi

Hej, jag heter Lucia!

TIESITKÖ!
Suomenruotsalaiset ovat Suomessa vieraassa ja etteivät suomalaisia, jotka puhuvat ääniä, kielensä ruotsin.

"Hei, minun nimeni on Lucia."

EIKÄ TÄSSÄ VIELÄ KAIKKI!

Jos teinät nopeasti, on valittavana myös yksi Suomen vähemmistökielistä eli

saame

Dearrva, mu namma lea Ovllá!

TIESITKÖ!
Saamelaisia asuu Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä.
Saamelaiskieliä on eniten erillään.

MAHTAVA LISÄETU!
Mikäli olet kiinnostunut saamen kielen hoidon haasteiden ratkaisusta, tarjoamme sinulle kaupan päälle jättämällä suomen kielen käyttöön ohjelman: **lento-konesuhtautumisenimistö- apumekaanikkopseeripöytä**

Tutustumislahjana saat rikkipöytäkirjan vuonna 1543 ilmestyneestä *ABC:stä*, joka on ensimmäinen suomenkielinen kirja.

22

23

KUVA 3. Mainosaukeama suomessa puhuttavista kielistä (T&P 2017: 22–23).

Mainosaukeamalla on ruotsin kielen yhteydessä kuva Lucia-neidosta sekä puhekupla, jossa lukee ”hej, jag heter Lucia”. Saamen kohdalla kuvassa on saamenpukuinen poika ja pohjoissaameksi kirjoitettu repliikki: ”Dearrva, mu namma lea Ovllá” (suom. ’terve, minun nimeni on Ovllá’). Tekstin alla suomennoksessa nimi saa asun *Oula*. Käsittelen analyysissä nimiä *Ovllá* ja *Oula* parina. *Ovllá* on tyypillinen – stereotyyppinenkin – saamelainen miehennimi. *Lucia* puolestaan ei vielä nimenä erityisesti alleviivaa suomenruotsalaisuutta, mutta hahmon vaatetukseen yhdistettynä nimi selkeästi viittaa suomenruotsalaisessa kulttuurissa vahvana elävään Lucia-perinteeseen. Koska nimien *Lucia* ja *Ovllá* funktio on samanlainen, luokittelen molemmat nimet fiktiivisiksi ja siten aineistooni kuuluviksi.

Nimiä 16–22 yhdistää rakenne, sillä ne kaikki sisältävät etunimen *Tatu* tai *Patu*. ”Erikois-tutkijat” Tatu Korso ja Patu Myrbacka tutkivat selvittämättömiä Suomen historian mysteerejä (T&P: 25; ks. kuva 4). Mysteerit ovat leikkimielisiä. Ensimmäinen tehtävä on löytää J. V. Snellmanin kadonnut markan kolikko. Molempien etsivien sukunimet sisältävät viittauksen Vantaalle (ks. luku 5.1.2., 5.2.2.). Lisäksi nimiä 18–22 yhdistää rakenteen ohella intertekstuaalisuus. Hahmot ovat toimittajia, joiden nimet ovat väännöksiä reaali maailman suomalaisista mediapersoonista.

ERIKOISRAPORTTI

Suomalaisten merkkihenkilöiden kadonneet tavarat

"Me olemme erikoistutkijat Patu Myrbacka ja Tatu Korso", pojat esittäytyvät.

"Tehtäväksemme on annettu eräiden sangen arvokkaiden esineiden jäljittäminen", Patu murahtaa. "Seuraavaksi esittelemme nämä kahdeksan selvittämätöntä tapausta ja pyydämme apuamme."

KUVA 4. Erikoistutkijat Tatu Korso ja Patu Myrbacka (T&P 2017: 25).

Tarinassa Tatu ja Patu tutustuvat Venla Virtaseen, joka kutsuu kaksikon kyläilemään kotiinsa. Venla perheineen asuu kerrostalossa, ja Tatun ja Patun kavutessa portaita esitellään lukijalle kerrostalon muiden asuntojen perheet. Nimet 10 ja 23–45 ovat kerrostalon asukkaiden nimiä (ks. kuva 5). Nämä hahmot mainitaan pääsääntöisesti kirjassa vain kerran, ja heidän funktionsa on esitellä erilaisia suomalaisia perhemuotoja. Mukana on muun muassa uusperhe, avoliitossa elävä nuoripari sekä yksinhuoltajaäiti lapsineen. Perheistä yksi on somalitaustainen, mikä näkyy myös nimistössä.

KUVA 5. Kerrostalon asukkaat (T&P 2017: 38–39).

Toisin kuin *Joulupukissa* ja *noitarummussa*, *Tatun ja Patun Suomessa* hahmoilla on pääsääntöisesti vain yksi nimi. Poikkeuksen tekevät päähenkilöiden alter egot (ks. taulukko 3: nimet 4–9, 16–22). Hahmot ovat tunnistettavissa ulkonäön perusteella, sillä Tatulla on läpi teoksen päässään vaaleanpunaiset silmälasit ja Venla on kaksikkoa selkeästi pidempi. Muuten alter egojen ulkonäkö poikkeaa alkuperäisestä. Esimerkiksi herra Lundilla on musta peruukki (ks. kuva 2) ja Patu Myrbackalla parransänki (ks. kuva 4).

Kolmen käännöskielen sisällyttäminen tutkimukseeni karsi huomattavasti tarjolla olevien teosten määrää. Silti olen erittäin tyytyväinen aineistooni. Kirjat ovat luonteeltaan erilaisia, sillä *Joulupukki* ja *noitarumpu* on puhtaasti fiktiota ja *Tatun ja Patun Suomi* huumorilla höystettyä kulttuuritietoutta. Hypoteesini mukaan nimet käyttäytyvät tämän vuoksi käännöksissä eri tavoin. Suomalaisen kulttuurin keskeisyys näkyy *Tatun ja Patun Suomen* alkuperäisnimistön säilymisessä käännöksissä, kun taas *Joulupukin* ja *noitarummun* fiktiivisessä maailmassa nimien merkityssisällön välittäminen lienee äänneä säilyttämistä tärkeämpää. Testaan hypoteesini paikkansapitävyyttä luvussa 6.

3. TEORIA

Seuraavaksi avaan tutkimukseni teoreettista taustaa. Aloitan lähestymällä lastenkirjallisuutta ilmiönä, minkä jälkeen siirryn kirjallisuuden henkilönnimistön ja sen kääntämisen erityislaatuisuuteen.

3.1. Lastenkirjallisuus ilmiönä

Nikolajeva (1998: 12) tiivistää lastenkirjallisuuden käsitteen seuraavasti: kirjallisuus on lastenkirjallisuutta, jos se on kirjoitettu, julkaistu ja markkinoitu pääasiassa lapsiyleisölle. Lapsilla Nikolajeva tarkoittaa 0–18-vuotiaita, mikä johtaa nuortenkirjallisuuden ymmärtämiseksi lastenkirjallisuuden alakäsitteenä. (Nikolajeva 1998: 12.)

Ristiriitaista on Puurtisen (2000: 106–109) mukaan se, että lastenkirjallisuuden tekijät eivät itse edusta teosten ensisijaista kohdeyleisöä. Lastenkirjallisuus on kirjallisuutta lapsille, muttei lapsilta. Niinpä lopputulos on aikuisen näkemys siitä, mitä lapsi kaipaa ja mikä on hänelle parhaaksi. Lapsi näkee ja kokee maailman toisella tavalla kuin aikuinen, joten myös kirjallisuudelta lapsi odottaa eri asioita. (Puurtinen 2000: 106–109.)

Molemmat aineistoni teokset ovat kuvakirjoja. Oittisen (2004: 24) mukaan yksiselitteisintä on määritellä kuvakirja lastenkirjaksi, jossa on sanojen lisäksi kuvia. Kaikki kuvitetut teokset eivät ole kuvakirjoja, vaan merkitystä on niin kohdeyleisöllä kuin kuvien ja sanojen suhteella. Oittinen ei pidä kirjan tyyliä ratkaisevana tekijänä, vaan kuvakirja voi olla myös lapsille suunnattu tietokirja. Oittisen mukaan lastenkirjoille onkin tyypillistä yhdistellä kauno- ja tietokirjallisuutta, jolloin kirja voi sekä viihdyttää että antaa tietoa. Tämä pitää erityisen hyvin paikkansa *Tatun ja Patun Suomen* kohdalla. Kuvakirjalle voidaan antaa kriteerejä myös sivumäärän suhteen. Tyypillisesti kuvakirjan ajatellaan olevan 32–48-sivuinen. (Oittinen 2004: 24–27.) Määritelmä on vain suuntaa antava, ja esimerkiksi *Joulupukki ja noitarumpu* ylittää ohjepituuden muutamalla sivulla.

Lastenkirjallisuus on pitkään ollut toisarvoista, minkä osoittaa myös alan vanhempien tutkimusten vähälukuisuus. Lastenkirjallisuus pelkistetään usein yhdeksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jolloin lastenkirjallisuuden monimuotoisuus sekä aikojen saatossa

tapahtunut kehitys unohdetaan. (Nikolajeva 1998: 11.) Etenkin kuvakirjojen arvostus on ollut vähäistä, sillä Nikolajevan (2000: 263) mukaan kuvakirjoja on pidetty jo muutenkin toisarvoisen lastenkirjallisuuden alkeellisimpana tasona. Tyypillinen kuvakirja on suunnattu pienimmille lukijoille, minkä seurauksena kuvakirjojen monimuotoisuus ja -mutkaisuus on usein sivuutettu. (Nikolajeva 2000: 263.)

Bertills (2003: 190–191) ajattelee lastenkirjallisuuden toisarvoisuuden johtuvan lastenkirjallisuudelle ominaisesta moraalikeskeisyydestä. Perinteisessä lastenkirjallisuudessa ydinsisältöä on tarinan lopun opetus, joka antaa kirjalle kasvattajan roolin (Bertills 2003: 190–191.) Nikolajevan (1992: 23–45; 1998: 17) mukaan lastenkirjat lisäksi ovat toisiaan jäljitteleviä, millä hän viittaa siihen, että juonikuviot toistuvat ja hahmotyypit kiertävät tarinasta ja satumaailmasta toiseen. Vaikka jäljittelemisen kuulostaa negatiiviselta, ei se Nikolajevan mukaan ole sitä. Kyse on pikemminkin intertekstuaalisuudesta ja tietyn kirjallisuuden genren tunnusmerkeistä. (Nikolajeva 1992: 23–45; Nikolajeva 1998: 11–19.)

Lastenkirjallisuuden arvostus on kuitenkin lisääntynyt. Oittinen (2004: 19) on pannut merkille, että lastenkirjallisuutta ei enää pidetä yksinomaan kasvatukseen vaan myös taiteena. Oittisen (2004: 19) mukaan lastenkirjojen kuvataiteellisuus kuitenkin usein unohdetaan sanataiteen varjoon. Colomer, Kümmerling-Meibauer ja Silva-Díaz (2010: 1) havaitsevat, että kuvakirjojen kentän monimuotoistuminen on lisännyt tutkijoiden kiinnostusta.

Puurtinen (2000: 106) huomauttaa, että lastenkirjallisuuden toisarvoisuus on loiventunut, muttei suinkaan täysin hävinnyt. Tästä kertovat muun muassa kirja-arvostelujen vähäisyys sekä kirjallisuuspalkinnot. Onko Finlandia Junior yhtä arvokas kuin itse Finlandia-palkinto? (Puurtinen 2000: 106.)

3.2. Kirjallisuuden henkilönnimistön erityispiirteistä

Avasin henkilönnimen käsitettä luvussa 1.3. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin kaunokirjallisuuden fiktiivisiä henkilönnimiä.

Kirjallisuuden henkilönnimet jakautuvat kahteen ryhmään, fiktiivisiin ja ei-fiktiivisiin. Tutkimuksessani keskityn yksinomaan kirjallisuuden fiktiivisiin henkilönnimiin eli nimiin, joiden nimenkantajat eivät esiinny kirjallisuuden ulkopuolella. Ei-fiktiivisten eli autenttisten nimien kantajat ovat reaali maailman henkilöitä. (Ainiala ym. 2008: 333.)

Reaali maailman henkilönnimet ovat ennen kaikkea yksilöiviä. Kirjallisuudessa nimistön luonnehtiva aspekti korostuu. Nimen suhde hahmoon on merkityksellinen, sillä nimivalinta ei suinkaan ole sattumanvarainen vaan motivoitu. Henkilönnimillä kirjailija voi korostaa kahta asiaa eli nimeä kantavan hahmon ominaisuuksia tai tarinan kehityksenä olevaa kulttuuria. (Bertills 2003: 44.)

Realististen henkilönnimien (ks. luku 4.1.1.) käyttö kirjallisuudessa on keino linkittää fiktiivinen todellisuus tiettyyn reaali maailman kulttuuriin (Van Coillie 2006: 131). *Tatun ja Patun Suomessa* suomalaisen kulttuurin kuvauksella on suuri rooli. Monet teoksen hahmot vilahtavat kirjan sivuilla vain lyhyesti, eikä heidän osuutensa ole tarinan etenemisen kannalta merkittävä. Henkilönnimet *Paula*, *Vilja* ja *Ilmari* eivät kerro kantajistaan paljoa, mutta sen sijaan ne ilmentävät suomalaisia nimeämiskäytänteitä ja sitovat teoksen suomalaiseen kulttuuriin.

Kirjallisuuden henkilönnimille, etenkin keinotekoisille nimille (ks. luku 4.1.2.), tyypillistä on semanttinen motivaatio: Sakari Sokeri vastaa makeistehtaasta ja Juho Vaneeri puuleluverstaasta. Bertillsin (2003: 40–43) näkemyksen mukaan semanttisesti motivoitujen nimien läpinäkyvyys hämärtää kirjallisuudessa yleis- ja erisnimien rajaa, sillä aina ei ole yksiselitteistä, kumpaan kategoriaan ilmaus kuuluu. Omassa aineistossani erityisen haasteellisia ovat saksankieliset appellatiivipohjaiset erisnimet, sillä saksassa sekä eristettä yleisnimet kirjoitetaan isolla alkukirjaimella. Käytän esimerkkinä nimikokonaisuutta *Nora Wichtel*. Onko *Wichtel* ’tonttu’ appellatiivinen jälkimäärite vai appellatiivipohjainen sukunimi (MOT Saksa s.v. *Wichtel*; ks. luku 6.1.1.)? Asema etunimen perässä puoltaa määrittelyä erisnimeksi. Järjestys on päinvastainen nimessä *Krieger Tatu* ’sotilas Tatu’, jossa käsittelen etumäärítettä appellatiivina (MOT Saksa s.v. *Krieger*; ks. luku 6.1.2.).

Kirjallisuuden henkilönnimistö poikkeaa reaali maailman henkilönnimistöstä valikoiman laajuudessa. Reaali maailmassa henkilönnimistö muodostaa oman korpuksensa, ja henkilöiden nimeämisessä käytetään pääasiassa jo olemassa olevia nimiä sekä niiden

mukaellmia. Kirjallisuuden henkilönnimistö ei rajoitu vain olemassa oleviin nimiin, vaan kirjailijan kädet ovat vapaat. Kirjallisuuden hahmojen nimeämisessä yhdistyvät kirjailijan taiteellinen näkemys ja kielen potentiaali. Kirjallisuusunimistö venyttää normitetun kielen rajoja, sillä sekä realistiset nimet että appellatiivit ovat pohjana kokonaan uusille nimille. (Bertills 2003: 40–43.)

Aiemmin julkaistu kirjallisuus luo omat rajoituksensa. Jo käytössä olevat kirjallisuusnimet, keinotekoiset etenkin, mielletään usein varatuiksi. (Bertills 2003: 40–43.) Tosielämässä lienee useita kaimoja *Tatun ja Patun Suomi* -teoksen *Venla Virtaselle*, mutta kirjallisuuteen ei mahdu toista *Peppi Pitkätossua*. Bertillsin (2003: 40–43) mukaan kirjailija voi kuitenkin hyödyntää lukijoille ennestään tuttuja hahmoja lainaamalla näiden nimiä omille hahmoilleen, jolloin nimen mukana siirtyvät myös mielikuvat. *Peppi*-nimellä kirjailija voi alleviivata hahmon ominaisuuksia, kuten punaisia hiuksia tai kovapäistä luonnetta. Aiemmasta kirjallisuudesta lainaavat nimet tyypittelen osaksi intertekstuaalisia nimiä, jotka esittelen luvussa 4.1.3.

3.3. Lastenkirjallisuuden henkilönnimistön kääntäminen

Lähestyn lastenkirjallisuuden henkilönnimistön kääntämistä kolmesta tulokulmasta. Pohdin ensin kääntämisen kulttuurisidonnaisuutta, sitten lastenkirjallisuuden kääntämisen erityspiirteitä ja lopuksi henkilönnimistön kääntämisen problematiikkaa.

3.3.1. Kulttuurisidonnaisuus kääntämisessä

Kääntäjä toimii lähtö- ja kohdetekstin välikätenä avaten lukijalle ovia, joihin hänen omassa kielitaidossaan ei ole avaimia. Koska kielet ja kulttuurit ovat erilaisia, ei käänös ole koskaan täysin samanlainen kuin lähtöteos. Oittinen (1995: 9) kutsuu tästä syystä kääntämistä uudelleenkirjoittamiseksi.

Kääntämisen haasteet voidaan karkeasti jakaa kahteen: kielensisäisiin ja -ulkoisiin. Kielentensisäisiä ongelmia voivat olla muun muassa kielten toisistaan poikkeava rakenne,

kielelliset leikittelyt ja idiomit sekä äänneasu. (Leppihalme 2000: 93.) Käsittelen kielen sisäisiä ongelmia alaluvuissa 3.3.2. ja 3.3.3.

Kielenulkoiset piirteet eli realiat ovat kulttuurin heijastumia. Tekstit ovat sidoksissa kielenulkoiseen maailmaan, joka on alkuperäisteoksen yleisölle tuttu. Kun teos käännetään, vaihtuu lukijan todellisuus toiseksi. Täytyykö sisältöä muuttaa, jotta kirjailijan ajatus välittyy? (Leppihalme 2000: 93.) Suomalaiselle aikuislukijalle uutisankkurin nimeäminen *Tatu-Pirjoeva Nuotio-Polttilaksi* (T&P 2017: 29) on humoristinen lisä. Suomalaislapselle edeltävän kaltainen viittaus ei välttämättä tuo lisäarvoa, saati ulkomaalaiselle. Miten kääntäjä voi ottaa tällaisen realian huomioon käännöksessä? Vai onko tarinan kannalta lainkaan merkityksellistä, siirtykö vitsi kohdekielelle?

Leppihalme (2000: 99) kutsuu yllä olevan esimerkin kaltaista tilannetta kulttuuritöyssyksi. Kulttuuritöyssy syntyy, kun kääntäjä pitäytyy kielen tasolla eikä mukauta sisältöä lukijalle. Alkuperäisen sisällön välittyminen kärsii, mutta tarina säilyy silti pääosin ymmärrettävänä. Leppihalmeen mukaan tällöin on ”käännetty sanat, muttei ajatusta”. Pelkän sanatason kääntäminen on niin sanottu minimimuutos. Kulttuuritöyssy voi johtua yhtä lailla kääntäjän omasta tiedonpuutteesta kuin lukijalle tietoisesti siirretystä vastuusta. Toisaalta yhden lukijan kulttuuritöyssy saattaa olla toiselle tasaista. (Leppihalme 2000: 99.)

Kääntämistä ajatellaan usein ensisijaisesti kielen näkökulmasta, vaikka siinä missä kieli korvataan toisella, pyritään kulttuuri säilyttämään. Gonzáles-Cascallana (2006: 97) pitää kääntämisen kulttuurillisia haasteita jopa kielellisiä merkittävämpinä – etenkin lastenkirjallisuutta käännettäessä. Leppihalmeen (2000: 99–102) mukaan kääntämisen tarkoitus katoaa, jos kielimuurin lisäksi poistetaan myös kulttuurierot.

Oittisen (2000a: 267) mukaan on pitkään elänyt ajatus, että käännöksen pitäisi pyrkiä mukailemaan lähdeosta niin tiukasti kuin kielellisesti on mahdollista. Oittisen oma lähestyminen kääntämiseen korostaa lukijan roolia. Hän pitää tärkeänä, että alkuperäisestä säilytetään niin paljon kuin on lukijan kannalta mielekästä. Jää kääntäjän harteille puntaroida, missä tämä raja kulkee. (Oittinen 2000a: 267.)

Tutkimuksessani nimistön kulttuurisidonnaisuutta ilmentävät erityisesti intertekstuaaliset nimet. Suurin osa aineistoni intertekstuaalisista nimistä viittaa tunnettuihin suomalaisiin

henkilöihin, kuten J. Karjalaiseen ja Mikael Agricolaan. Lisäksi muutaman intertekstuaalinen nimi viittaa Suomen ulkopuolelle. Tällainen on esimerkiksi yhdysvaltalaiseen elokuvaohjaajaan viittaava *Gillim California Katzenberg*. Esittelen aineistoni intertekstuaaliset nimet luvussa 5.3. ja tarkastelen intertekstuaalisuuden siirtymistä käännöksiin luvussa 6.3.

3.3.2. Lastenkirjallisuuden kääntäminen

Bertills (2003: 190–191) ei kannata lastenkirjallisuuden kääntämisen erottamista erilliseksi tutkimusalaksi. Hänen mukaansa lastenkirjallisuuden kääntämisen haasteet ovat suurimmaksi osaksi yhteiset muun kirjallisuuden kääntämisen kanssa. Merkittävin ero ja samalla suurin haaste on aikuisen kääntäjän laskeutuminen lapsen tasolle. (Bertills 2003: 190–191.)

Pascua-Febles (2006) ei jaa Bertillsin (2003) näkemystä. Pascua-Feblesin (2006: 111) mukaan lastenkirjallisuuden kääntämisestä erityislaatuista tekee lastenkirjallisuudelle ominainen ambivalenttius eli kaksoisyleisön tavoittelu, sillä lastenkirjan tulee puhutella sekä lasta että aikuista. Myös Nikolajeva (viitattu Bertills 2003: 191) tunnustaa lastenkirjallisuuden kääntämisen erityisyyden. Hän näkee kulttuurin suurimpana haasteena. Lastenkirjallisuuden kääntäjän tehtävä on ylittää kieli- ja kulttuurirajoja samalla lukijan tietoja ja taitoja ennakkoiden. Kuinka laajaa kulttuuritietämystä kääntäjä voi lapselta odottaa? (Nikolajeva, viitattu Bertills 2003: 191.)

Lastenkirjallisuuden kohdalla luettavuus nousee erityisen tärkeään asemaan. Puurtisen (2000: 110) mukaan luettavuus tarkoittaa ”tekstin ymmärrettävyyttä ja lukemisen helpoutta, joka riippuu tekstin kielellisestä vaikeustasosta”. Luettavuuden käsite on erityisen keskeinen lastenkirjallisuudesta puhuttaessa, sillä lapsilukijan kielellinen taso ja maailmantieto eivät vielä vastaa aikuista. Niinpä lapset saattavat vastoin odotuksia olla kääntäjälle jopa aikuisia haastavampi kohdeyleisö, sillä lukuinnostustaan herättelevän lapsilukijan harrastus saattaa loppua lyhyeen, jos teksti on lukijalleen liian vaikeasekoista. (Puurtinen 2000: 106–111.)

Yksi luettavuuden alakäsitteistä on ääneenluettavuus. Siihen vaikuttavat riimit, rytmi ja allitteraatio eli alkusointu. (Puurtinen 2000: 111.) Nimistön osalta ääneen lukemista haastavat muun muassa nimien pituus, kohdekieliselle hankalat kirjainyhdistelmät ja vieraskieliset osat. Esimerkiksi *Vekara Väkkärä* olisi eittämättä vaikea äännettävä englanninkieliselle lukijalle. Ääneen lukeminen toisaalta haastaa kieliasun kääntämisessä, toisaalta helpottaa käännoistyötä sisällöllisesti, sillä aikuinen voi ääneen lukemisen lisäksi tarvittaessa selittää käännöksen vaikeita kohtia lapselle. (Puurtinen 2000: 111.)

Kuvakirjojen kääntämisessä kuvitus asettaa lisävaatimuksia, sillä käännösnimien on oltava linjassa kuvituksen kanssa (Oittinen 2004: 105, 125). Oman tutkimusaineostoni teosten kuvitus on runsasta ja aukeamat ovat pullollaan yksityiskohtia. *Joulupukin ja noitarummun* sivuhahmolla Helga Haitarilla on kuvituksessa haitari sylissä (J&N 1995: 13, 24). Saksan- ja ruotsinkielisissä käännöksissä sukunimen soitin vaihtuu, mikä luo riskitiriidan kuvan ja tekstin välille (ks. luku 6.2.). Oittinen (2004: 105, 180) muistuttaa, että sisällöllisten vaatimusten lisäksi kuvitus asettaa käännökselle fyysiset raamit, sillä kuvakirjoissa tekstille varattu tila on usein hyvin rajallinen.

3.3.3. Henkilönnimistön kääntämisen yleiset periaatteet

Kirjallisuuden henkilönnimistö sekä yksilöi että luonnehtii. Nimissä yhdistyvät kieli ja kulttuuri, joten on haaste kääntää nimi niin, että se kohdekielellä sekä heijastelisi lähtökulttuuria että kirjailijan tavoittelemia mielikuvia nimenkantajasta. Usein kääntäjä joutuu tekemään valinnan ja korostamaan käännöksessä toista näistä aspekteista. (Bertills 2003: 44, 195.)

Bertills (2003: 195–196) tarjoaa nimistön kääntämiseen selkeät periaatteet. Hänen mukaansa alkuperäisasiin on syytä jättää nimet, joilla ei ole semanttista motivaatiota. Tyypillisesti tällaisia ovat realistiset henkilönnimet, kuten *Venla Virtanen* ja *Leena Aaltonen* (T&P 2017). Bertills pitää tärkeänä realististen nimien kulttuurisidonnaisuuden säilyttämistä, sillä näiden nimien funktio on hahmon yksilöinnin lisäksi sillanrakennusteoksen ja reaali maailman välillä. Bertills muistuttaa, että etenkin vanhemmassa käännöskirjallisuudessa myös realistisia, semanttisesti motivoimattomia nimiä on kuitenkin usein kotoutettu lukijalle tutumpaan asuun. (Bertills 2003: 195–196.)

Bertills (2003: 195–196) pitää sen sijaan tarpeellisena semanttisesti motivoitujen nimien kääntämistä, sillä kuvailevan alkuperäisnimen säilyttäminen sellaisenaan muuttaa nimen funktiota käännoesteoksessa. *Nelli Nukkemaakar*in (J&N 1995) nimi sisältää tietoa hahmon ammatista, joten sama mielikuva pyritään säilyttämään englanninnoksessa sanaleikillä *Marion Ettes* 'sätkynuket' (MOT Pro Englanti s.v. *marionette*).

Van Coillie (2006: 123–124) pitää tärkeimpänä aspektina nimen funktion säilyttämistä. Hänen mukaansa myös realistisen, yksilöivän nimen lainaaminen voi muuttaa nimen alkuperäistä funktiota, sillä jos vierasperäinen nimi on lukijalle liian hankala, huomio kiinnittyy liiaksi nimeen. Vieras nimi voi myös vähentää hahmon samaistuttavuutta. Van Coillie arvelee kuitenkin lasten olevan entistä tottuneempia vierasperäisiin nimiin, minkä vuoksi tarve kotouttaa realistisia nimiä on aiempaa pienempi. (Van Coillie 2006: 123–124, 130.) Myös Oittinen (2004: 101) ja Pascua-Febles (2006: 116) ovat havainneet kirjallisuusnimien kääntämisen vähentyneen.

Aiempi kirjallisuus ohjailee kirjallisuusnimien kääntämistä. Van Coillie (2006: 132) käyttää esimerkkinä *Vaahterämäen Eemelin* saksannosta. Alkuperäinen *Emil* ei ole säilynyt saksannoksessa, vaikka etunimi itsessään on tavanomainen saksankielisessä kulttuurissa, vaan *Emilistä* on tullut *Michel*. Käännösstrategian taustalla vaikuttaa saksalaisen Erich Kästnerin lastenkirjaclassikko *Emil und die Detektive*. Koska saksalaiset tuntevat jo yhden lastenkirja-Emilin, on Astrid Lindgrenin *Emil* selvyiden vuoksi saanut saksannoksessa uuden nimen. (Van Coillie 2006: 132.)

4. MENETELMÄT

4.1. Kirjallisuuden henkilönnimityypit

Käytän aineistoni alkuperäisteosten fiktiivisten henkilönnimien analysoinnissa nimityyppiä, jotka perustuvat sekä Bertillsin (2003: 45) että Ainialan ym. (2008: 334–336) kirjallisuusnimien luokitteluun. Jos en toisin mainitse, käyttämäni tyyppien nimitykset ovat peräisin Ainialan (2008: 334–336) ym. mallista, sillä Bertillsin väitöskirja on englanninkielinen. Mainitsen nimityyppien esittelyssä selvyuden vuoksi myös Bertillsin käyttämät käsitteet. Termistön kieltä lukuun ottamatta Ainialan ym. (2008: 334–336) ja Bertillsin (2003: 45–47) nimityypit ovat hyvin samankaltaiset. Muutamien eroavaisuuksien kohdalla olen aineistoni tarpeet huomioiden nojautunut jompaankumpaan, minkä vuoksi luokitteluni ei vastaa täysin kumpaakaan esikuvaansa, vaan sijoittuu niiden väliin.

4.1.1. Realistiset henkilönnimet

Ensimmäinen kirjallisuusnimityyppi on realistiset mutta epäautenttiset henkilönnimet (eng. *conventional personal names*; Bertills 2003: 45) eli nimet, jotka sellaisenaan löytyvät olemassa olevista henkilönnimirekistereistä mutta jotka eivät viittaa teoksenulkoisiin henkilöihin. Ilmaisun tiivistämiseksi kutsun vastedes nimityyppiä realistiseksi nimityypiksi. Realististen nimien tarkoitteet eli nimenkantajat ovat fiktiivisiä, mutta nimet on lainattu reaali maailmasta. (Ainiala ym. 2008: 334; Bertills 2003: 45–46.) Tällaisia ovat esimerkiksi *Tatun ja Patun Suomessa* esiintyvät *Leena Aaltonen* ja *Henri Jokinen*. Realistisilla nimillä on kirjallisuudessa kaksi tehtävää. Ne paitsi yksilöivät myös toimivat kulttuurin välittäjinä, sillä ne yhdistävät fiktiiviset hahmot teoksenulkoiseen maailmaan. (Bertills 2003: 45–46.)

Luokittelen alkuperäisteosten nimistöä realistisiksi henkilönnimikokonaisuudet, joiden jokainen nimi on Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelun mukaan autenttinen, eli nimellä virallisesti on tai on ollut nimenkantajia Suomessa. Merkitsen asteriskilla nimet, joilla on ollut korkeintaan kymmenen nimenkantajaa.

Yksityisyydensuojan takia Digi- ja väestötietovirasto ei kerro harvinaisten nimien osalta tarkkoja lukuja. Jos nimi on tietynä ajanjaksona annettu alle viidelle henkilölle, näkyy tilastoissa merkintä ”alle 5” sekä miesten että naisten sarakkeessa. Todellisuudessa nimi on silti saatettu antaa vain toisen sukupuolen edustajille. Käytän esimerkkinä *Veitikka-*etunimeä (J&N 1995: 30), joka nimirekisterin mukaan on vuosina 2010–2019 annettu alle kymmenelle. Näistä alle viisi on miehiä ja alle viisi naisia. Tilaston perusteella on siis mahdotonta sanoa, onko nimi annettu kyseisenä ajanjaksona esimerkiksi vain yhdelle miehelle tai neljälle miehelle ja neljälle naiselle.

Poikkean edellä esittämästäni kriteeristä muutamassa tapauksessa. Digi- ja väestötietoviraston nimirekisteri koostuu ainoastaan henkilönnimistä, joten aineistoni eläintennimien kohdalla olen toiminut osin oman intuitioni varassa. Osa patronyymeistä ja matronyymeistä ei sellaisenaan ole virallisesti käytössä. Lasken nimet kuitenkin realistisiksi, jos nimen kantana toimiva etunimi on nimirekisterissä. Aineistossani tällainen nimi on esimerkiksi patronyymi *Maurizintytär* (J&N 1995: 5). Aineistossani on lisäksi henkilönnimiä, jotka selkeästi ovat ulkomaisia ja joista osaa ei tämän vuoksi löydy suomalaisesta nimirekisteristä.

Tutkimuksessani tarkastelen alkuperäisnimen nimityypin vaikutusta käänösstrategian valintaan. Oletan, että realististen nimien funktio kulttuurin heijastajana auttaa niitä säilymään muita nimityyppejä tiukemmin käänöksissä. En luokittele käänösnimiä edelleen nimityyppeihin, mistä syystä käänöstutkimukseni ei nojaa ulkomaisiin nimirekistereihin. Paikoitellen hyödynnän kuitenkin Ruotsin nimirekisteriä ylläpitävän Statistiska centralbyrån tilastoja. Englannin- ja saksankielisen nimistön kohdalla nimirekistereihin vertaaminen olisi mutkikasta, sillä englantia ja saksaa puhutaan pääkielinä useissa valtioissa. Niinpä olisi vaikea päättää, minkä valtioiden nimirekisterit luokittelussa tulisi huomioida.

4.1.2. Keinotekoiset henkilönnimet

Toisen nimityypin muodostavat keinotekoiset nimet (eng. *invented or coined names*; Bertills 2003: 45). Bertills (2003: 45) jakaa keinotekoiset nimet vielä kahteen alaluokkaan: realistisia henkilönnimiä mukaileviin (eng. *modified conventional names*; Bertills 2003:

45) ja sepitettyihin (eng. *imaginary names*; Bertills 2003: 45). Ainialan ym. (2008: 334) tyypittelyssä alaluokkia ei ole. Omassa analyysissäni noudatan tässä Ainialan ym. (2008: 334) mallia, sillä pidän yksiselitteistä rajanvetoa alaluokkien välillä haastavana.

Koska keinotekoiset nimet ovat usein uniikkeja eli yhden kirjailijan yhtä teosta tai teos-sarjaa varten sepittämiä, tarvitsee lukija vihjeitä, joiden avulla hän tulkitsee keinotekoiset nimet henkilönnimiksi. Pieni mutta sitäkin tehokkaampi vihje on erisnimen iso alkukirjain. Lisäksi keinotekoiset nimet saattavat sisältää autenttiselle nimistölle tyypillisiä johtimia. Henkilönnimessä *Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki* nimielementti *Karvanus* ei ole realistinen nimi toisin kuin samankaltaisen nimijohtimen sisältävät *Henricus*, *Arthurus* ja *Plinius*. Hahmottamista helpottaa myös realististen ja keinotekoisien nimien yhdistäminen samaan nimikokonaisuuteen. *Nelli Nukkemaakar*in etunimi on realistinen nimi, kun taas sukunimi on keinotekoinen.

Keinotekoiset nimet ovat tyypillisesti merkitykseltään läpinäkyviä. Toisin kuin henkilönnimet yleensä, ne eivät vain yksilöi vaan myös luonnehtivat kantajaansa. Hypoteesini mukaan keinotekoiset lähtönimet usein käännetään kohdekielelle tai korvataan kokonaan, jotta keinotekoisen nimen luonnehtiva funktio välittyy kohdekieliselle lukijalle.

4.1.3. Intertekstuaaliset henkilönnimet

Analyysini kolmas nimityyppi pohjautuu Bertillsin (2003: 45) malliin. Bertillsin (2003: 45) luokittelun kolmas nimityyppi on intertekstuaaliset nimet (eng. *classic names: historical and literary names*), jotka viittaavat tekstinulkoiseen nimenkantajaan mutta joiden nimenkantaja on eri kuin teoksenulkoisen viittauskohde. Viittauksen kohde voi olla todellinen henkilö tai esimerkiksi muusta kirjallisuudesta tuttu hahmo. Nostan esimerkkinä aineistoni intertekstuaalisista nimistä *Joulupukissa ja noitarummussa* esiintyvän *Gillim California Katzenbergin*, joka sisältää viittauksen yhdysvaltalaiseen elokuvaohjaajaan Jeffrey Katzenbergiin. Nimen tarkoite on selkeästi eri kuin reaalimaailman nimen – tarinassa nimenkantaja on Joulupukin kissa.

Ainialan ym. (2008: 334) mallissa intertekstuaalista nimityyppiä lähinnä on nimityyppi lainanimet eli ”muusta kirjallisesta perinteestä lainatut fiktiivisiin tarkoitteisiin viittaavat

nimet, joita ei esiinny reaalimaailman nimistöissä”. Koska aineistossani on useita juuri reaalimaailman nimenkantajiin viittaavia henkilönnimiä, olen valinnut omaan luokitteluuni Bertillsin (2003: 45) laajemman kentän kattavan nimityypin.

Ainiala ym. (2008: 334) mainitsevat vielä neljännen nimityypin, autenttiset nimet. Autenttisille ja intertekstuaalisille nimille yhteistä on viittaussuhde teoksen ulkopuolelle. Autenttisen nimen nimenkantaja on reaalimaailman henkilö, kun taas intertekstuaalisen nimen nimenkantaja on fiktiivinen, mutta nimen henkilöesikuva on teoksen ulkopuolella. *Tatun ja Patun Suomessa* esiintyvät muun muassa nimet *Urho Kaleva Kekkonen*, *Hannes Kolehmainen* ja *Armi Kuusela* (ks. luku 2.2.2., kuva 4). Koska nimien tarkoitteet ovat todellisia historian henkilöitä, eivät nimet lukeudu tutkimusaineistooni, joka koostuu yksinomaan fiktiivisistä kirjallisuusunimistä. En pidä autenttisten nimien kääntämisen tarkastelua mielekkäänä, sillä autenttiset nimet lähtökohtaisesti säilyttävät alkuperäisen muotonsa käänöksissä (ks. Bertills 2003: 196; Vilén 2009: 29–30).

Intertekstuaaliset viittaukset ovat aina riippuvaisia lukijasta ja tämän maailmantiedosta. Siinä missä realististen ja keinotekkoisten nimien rajanveto perustuu virallisiin nimirakenteihin, on intertekstuaalisen nimityypin luokittelu oman lukukokemukseni ja intuitioni varassa. En voi aukottomasti todeta kirjailijoiden tavoitelleen tiettyjä miellelyhtymiä. Intertekstuaalisuuden määrittely on haastavaa etenkin, jos kirjallisuuden henkilönnimi sisältää vain osia alkuperäisen viittauskohteen nimestä. Usein intertekstuaalisuus syntyy hahmon nimen ja ominaisuuksien yhteisvaikutuksesta. *Tatun ja Patun Suomen* urheilutoimittaja *Patu-Antero Massakenttä* tuo mieleen urheiluselostaja Antero Mertarannan. Nimikokonaisuuksien ainoa identtinen elementti on etunimi *Antero*, minkä lisäksi nimessä vihjeenä toimii urheiluun viittaava *m*-alkuinen sukunimi.

Oittisen (2004: 102) mukaan nimien intertekstuaalisuus on yksi huumorin keino. Oittinen mainitsee esimerkkinä *Aku Ankka* -sarjakuvat, joille intertekstuaalisilla nimillä leikittely on ominaista. Hän käyttää esimerkkinä nimiväännöksiä *Marita Kattila*, *Lusiaano Lava-rotta* ja *Aki Naurismäki*. (Oittinen 2004: 102.) Vastaavanlaisia väännöksiä on myös *Tatun ja Patun Suomessa* (ks. luku 5.3.1.).

Luvussa 6.3. analysoin aineistoni intertekstuaalisten nimien käännöksiä. Kiinnitän huomiota käänösstrategian valinnan lisäksi käänösniemen intertekstuaalisuuteen. Mahdollisia tuloksia on kolme:

1. Käänösnimi säilyttää alkuperäisen intertekstuaalisuuden.
2. Käänösnimi on intertekstuaalinen, mutta viittauskohde on eri kuin lähtötekstissä.
3. Käänösnimi ei ole intertekstuaalinen.

Odotan viittauskohteen tunnettuuden sekä kohdekielen vaikuttavan siten, että ulkomainen viittauskohde säilytetään todennäköisimmin kuin suomalainen. Lisäksi odotan ruotsinnoksen olevan käänöksistä uskollisin alkuperäiselle intertekstuaalisuudelle.

4.1.4. Nimityyppien hierarkia

Moniosaiset nimet edustavat usein samanaikaisesti useampaa kuin yhtä nimikategoriaa. Koska käsittelen nimiä kokonaisuuksina, tarvitsen selkeät periaatteet, joiden mukaan jaan nimikokonaisuudet nimityyppihin. Tutkimukseni nimityyppien hierarkiassa realistinen nimityyppi on väistyvä ja intertekstuaalinen dominoiva:

1. Realistisia nimiä edustavat nimikokonaisuudet, joiden kaikki osat Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelun mukaan ovat tai ovat olleet virallisesti käytössä.
2. Keinotekoisia nimiä edustavat nimikokonaisuudet, joissa ainakin yksi nimi on keinotekoinen, mutta joissa yksikään nimi ei ole intertekstuaalinen.
3. Intertekstuaalisia nimiä edustavat nimikokonaisuudet, jotka sellaisenaan tai hahmon muihin ominaisuuksiin yhdistettynä ilmentävät intertekstuaalisuutta; kokonaisuuden yksittäiset nimet ovat realistisia ja/tai keinotekoisia.

Käytän esimerkkinä *Tatu-Helena Etäistöä* (T&P 2017: 31). Hahmon molemmat etunimet ovat realistisia – eivät tosin näin yhdistettynä. Sukunimi on keinotekoinen (ks. DVV). Etu- ja sukunimen yhdistelmä viittaa toimittaja Helena Petäistöön. Niinpä nimikokonaisuus sisältää elementtejä kaikista kolmesta nimityypistä. Koska intertekstuaalisuus on luokitteluni dominoiva piirre, on nimikokonaisuus intertekstuaalinen.

Bertillsin (2003: 41) mukaan nimityypin ja kirjallisuuden genren välillä on havaittavissa korrelaatio, sillä realistisessa fiktiossa myös nimet ovat tyypillisesti realistisia ja fantasiassa puolestaan keinotekoisia. Oletan, että *Joulupukin ja noitarummun* henkilönimistöissä on Bertillsin havainnon mukaisesti enemmän keinotekoisia nimiä kuin *Tatun ja Patun Suomessa*, jossa sekä realistiset, suomalaiseen kulttuuripiiriin kuuluvat nimet että suomalaisille tuttuihin henkilöihin viittaavat intertekstuaaliset nimet ovat pääosassa.

Luvussa 5 luokittelen aineistoni fiktiiviset henkilönnimet kolmeen nimityyppiin. Selvitän, miten nimet jakautuvat eri nimityyppisiin ja millaisia eroja teosten välillä on eri nimityyppien osuuksissa. Myöhemmin luvussa 6 tutkin, ohjaako alkuperäisnimen nimityyppi käännösstrategian valintaa.

4.2. Käännösstrategiat

Luokittelen aineistoni käännösnimet Ainialan ym. (2008: 340) mallin mukaisesti. Ainiala ym. (2008: 340) esittelevät kaikkiaan neljä käännösstrategiaa; strategiat ovat identtiset oman listani käännösstrategioiden 1–4 kanssa. Aineistoni luonteen vuoksi olen täydentänyt Ainialan ym. mallia kahdella käännösstrategialla, jotka olen lainannut Van Coillielta (2006: 129). Käännösstrategiat ovat seuraavat:

1. laina eli nimen alkuperäisasun säilyttäminen käännöksessä
2. mukaelma eli nimen kirjoitus- ja äänneasun kotouttaminen kohdekielelle
3. käännös eli semanttisesti motivoitun nimen merkityksen säilyttäminen
4. korvaus eli nimen vaihtaminen toiseen erisnimeen
5. poisto eli nimikokonaisuuden tai sen osan poistaminen käännöksestä
6. lisäys eli uuden nimikokonaisuuden tai yksittäisen nimen lisääminen.

On huomattava, että käsitteellä käännös on tutkimuksessani kaksi merkitystä. Käännös on yksi analyysini kuudesta strategiasta. Käännös on myös yläkäsite kaikille käännösteosten nimikokonaisuuksille strategiaan katsomatta. Sen vastakohta on suomenkielisessä teoksessa esiintyvä alkuperäisnimi. Niinpä yhtä alkuperäisnimeä vastaa aina kolme käännöstä, jotka voivat edustaa mitä tahansa kuudesta strategiasta ja niiden yhdistelmistä.

Käännösstrategiat jakautuvat kahteen alaluokkaan: koko- ja osastrategiaan. Kokostrategialla tarkoitetaan, että alkuperäisnimi on kokonaisuudessaan käännetty yhtä strategiaa noudattaen. Kokostrategiat ovat kokolaina, -mukaelma, -korvaus, -käännös, -poisto ja -lisäys. Kokolisäyksen käsitettä tarvitsen, kun alun perin nimeämättä jäävä hahmo saa käännösteoksessa erisnimen (ks. luku 6.1.2.). Osastrategialla viitataan tilanteeseen, jossa yksi käännösnielikokonaisuus yhdistää ainakin kaksi eri käännösstrategiaa. Esimerkiksi *Ville Henrikinpojan* (J&N 1995: 5) ruotsinnos *Ville Henriksson* on samanaikaisesti osalaina ja -käännös.

Koko- ja osastrategioihin jaon tarkoitus on sujuvoittaa analyysia. Aloitan analyysiluvun kokolainoista ja etenen strategia kerrallaan kohti kokopoistoja ja -lisäyksiä. Käsitelen saman kokostrategian avulla käännetty nimikokonaisuudet yhtenä rypäänä. Viimeiseksi jäljelle jää osastrategioin käännetty heterogeeninen joukko.

Koska tarkastelen käännöksiä strategioiden mukaan ryhmiteltynä, yhden alkuperäisnimen käännökset saattavat jakautua eri taulukoihin. Kaikki aineistoni nimet käännöksineen olen koonnut liitteisiin 1 ja 2. Tutkimuksessani fokus on käännösstrategioiden valinnan kielikohtaisissa eroissa, jolloin suuret linjat ovat yksittäisiä nimikokonaisuuksia tärkeämpiä. Strategioiden mukaisella ryhmittelyllä pyrin havainnollistamaan kielten välisiä eroja.

Käännösstrategia-analyysini on pääasiassa teorialähtöistä, sillä olen muodostanut käännösstrategiat Ainialan ym. (2008: 340) sekä Van Coillien (2006: 129) mallien mukaan. Avaan strategioita tyyppiesimerkkien avulla taulukossa 4, johon olen koonnut esimerkit kaikista osastrategioista. Lihavoinnilla merkitsen, mihin nimikokonaisuuden osaan strategia viittaa.

TAULUKKO 4. Aineistoesimerkit osastrategioista.

ALKUPERÄISNIMI	KOHDEKIELI	KÄÄNNÖSNIMI	STRATEGIA
Tatu Korso	saksa	Tatu Denkefix	osalaina
Ville Henrikinpoika	englanti	Willie Maurizia	osamukaelma
Fenno Faktori	ruotsi	Fenno Faktor	osakäännös
Tatu-Helena Etäistö	ruotsi	Sixten -Helena Etäistö	osakorvaus
Veli-Johannes Karjalainen	englanti	– John Karelia	osapoisto
Johan Benjaminpoika	englanti	Johan Richard Benjaminson	osalisäys

Käännösstrategioiden tarkempi määrittely on tutkimuksessani aineistolähtöistä, sillä omassa aineistossani on useita esimerkkejä monitulkintaisista nimistä, joiden käsittelyyn hyödyntämäni analyysimallit eivät tarjoa yksiselitteisiä sääntöjä.

Laina on strategioista ainoa, joka ei jätä tulkinnanvaraa. Kun nimi säilyy täysin alkuperäisyytensä, on se lainattu. Ero käännöksen ja mukaelman välillä sen sijaan voi olla häilyvä. Mukailu kohdistuu nimen kirjoitus- ja äänneasuun ja käännös puolestaan merkityssisältöön. Mukailun tarkoitus on tehdä vieraasta nimestä käännöksen lukijalle kotoisampi: *Katariinasta* tulee *Catharina* ja *Villestä Willie* (J&N 1995). Kääntämisellä tarkoitan läpinäkyvän nimen kotouttamista niin, että käännösnimi säilyttää alkuperäisnimen merkityksen ja siten luonnehtivan funktionsa. Pienimmillään muutos voi tarkoittaa vain yhtä merkkiä, mistä esimerkki on appellatiivipohjaisen sukunimen *Faktori* (J&N 1995: 5) ruotsinkielinen käännös *Faktor* (MOT Pro Ruotsi s.v. *faktor*). Tästä syystä muutuneiden merkkien määrä ei ole mielekäs kriteeri mukaelmalle.

Käännöksen sijaan strategiana on korvaus, jos kielen vaihtuessa nimen merkityssisältö muuttuu selkeästi. Aineistossani esiintyy sukunimi *Nekku*, joka on ruotsinnoksessa *Nästipp* 'nenänpää' (MOT Pro Ruotsi s.v. *nästipp*). On totta, että puhekielessä *nekku* voi tarkoittaa myös nenää, mutta on ilmiselvää, että *Joulupukin ja noitarummun* karamellimestaritontun sukunimi *Nekku* aktivoi sanan merkitystä 'paperitötterössä hyydytetty siirappimakeinen' (J&N 1995: 5; ks. KS 2020 s.v. *nekku*). Koska nimen merkitys muuttuu ja siten hahmon ammattia luonnehtiva funktio katoaa, luokittelen *Nästipp*-nimen strategiaksi korvaamisen.

Äärimmäiset käännösstrategiat poistaminen ja lisääminen on helppo tunnistaa kokostrategioina. Osastrategioina ne vaativat määrittelyä. En puhu osalisäyksestä tapauksessa, jossa käännösnimen yksittäisiä elementtejä ei voi suoraan yhdistää alkuperäisiin. Kun yksiosaisesta kokonaisuudesta tulee kaksiosainen, voisi kyseessä ajatella olevan osalisäys. Käytän esimerkkinä *Tappuran* ruotsinnosta *Siv Stubin*. Kumpi nimenosa on lisätty ja kumpi korvaa alkuperäisen? Tämänkaltaisessa tilanteessa luokittelen käännösnimen kokokorvaukseksi. Sen sijaan selkeä osalisäys on englanninkielinen *Johan Richard Benjaminson*, joka on käännös alkuperäisnimestä *Johan Benjaminpoika*. Osapoisto ilmenee nimen *Veli-Johannes Karjalainen* englanninnoksessa *John Karelia*, josta puuttuu yhdistelmäetunimen alkuosa *Veli* ja jonka jäljelle jäävät kaksi nimeä ovat selvästi

yhdistettävissä alkuperäisnimen elementteihin. Sen sijaan *Tatu-Pirjoeva Nuotio-Polttilan* saksannos *Tatu-Pirjoeva Infoström* ei ole osapoisto vaan osakorvaus, sillä uusi sukunimi ei selkeästi korvaa vain toista yhdistelmäsukenimen osaa vaan sukunimen kokonaisuudessaan.

Käännösstrategioiden osuuksien vertailussa olen kiinnostunut siitä, kuinka monessa nimikokonaisuudessa yksittäiset käännösstrategiat esiintyvät. Käsitteet koko- ja osastrategia voivat olla harhaanjohtavia, sillä todellisuudessa yksittäinen osastrategia saattaa kattaa kokostrategiaa suuremman nimimäärän. Havainnollistan asiaa aineistoesimerkillä. *Joulupukin ja noitarummun* ruotsinnoksessa esiintyvät kokolaina *Fiina* ja osalaina *Laurentius Benno Finnesson Fontti*. Jälkimmäisessä ainoa ei-lainattu elementti on käännetty patronyymi *Finnesson*. Niinpä lainattuna nimien lukumäärä on todellisuudessa korkeampi käännösnimikokonaisuudessa, joka on strategialtaan osalaina. Analyysissäni en laske, kuinka monta yksittäistä nimikokonaisuuden osaa tietty strategia kattaa, mikä tekee koko- ja osastrategioista yhtä arvokkaita. Koko- ja osastrategioihin luokittelun päällimmäinen tarkoitus on sujuvoittaa analyysia, sillä saan jaoteltua nimikokonaisuudet homogeenisiin rypäisiin niputtamalla kaikki saman kokostrategian nimikokonaisuudet yhteen. Jokaisen käännösanalyysiluvun lopuksi käsittelen jäljelle jäävän osastrategioiden heterogeenisen joukon.

Kääntämisen strategiat voidaan jakaa karkeasti kahteen ääripäähän: kotouttamiseen ja vieraannuttamiseen. Ensimmäinen pyrkii olemaan uskollinen lukijalle ja jälkimmäinen kirjailijalle. (Oittinen 2000b: 73–74.) Analyysini käännösstrategioista lähtökohtaisesti vain laina on vieraannuttava ja loput viisi kotouttavia. Toisaalta käännösstrategian vaikutus on yhteydessä alkuperäisnimen funktioon, sillä alkuperäisteoksen lukijalle vieraannuttava nimi saattaa lainattuna olla käännöksen kohdeyleisölle kotoisa. Esimerkiksi *Joulupukin ja noitarummun* alkuperäisnimessä *Bertha Annantytär Trana* on suomalaislukijalle vieras ruotsinkielinen sukunimi *Trana* 'kurki' (MOT Pro Ruotsi s.v. *trana*), joka ruotsinnokseen lainattaessa muuttuu kotoisaksi ja läpinäkyväksi. Niinpä puhun lainaamisesta ennen kaikkea säilyttävänä strategiana.

Myös korvaaminen voi alkuperäisnimen luonteen mukaisesti olla joko kotouttavaa tai vieraannuttavaa. Tilanteessa, jossa nimi on alkuperäisyleisölle tarkoituksella vieraannuttava mutta lainattuna käännöksen yleisölle kotoisa, vaatii alkuperäisen funktion

säilyttäminen nimen korvaamista (ks. Käpynen 2011). Omassa aineistossani ei kuitenkaan ole vastaavanlaisia esimerkkejä, minkä vuoksi puhun korvaamisesta kotouttavana.

Kotouttavia ovat tyypillisesti myös nimen poistaminen ja lisääminen. Vieraskielisen henkilön nimen puuttuminen käännöksestä vähentää lukijan kokemaa vierautta. Toisaalta poistettu elementti voi olla alkuperäiseltä funktioltaan vieraannuttava, mutta käännöksen yleisölle kotoisa. Nimikokonaisuuden *Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten* sukunimi on ruotsiksi 'tonttu' (MOT Pro Ruotsi s.v. *tomte*). Nimen lainaaminen ruotsinnokseen tekisi alun perin vieraasta nimestä kotoisan. Lisäksi vain yhden tontun alleviivaaminen *Tomten*-nimellä voisi kummastuttaa ruotsinkielistä lukijaa. Lainauksen sijaan kääntäjä on poistanut sukunimen, mikä ei tässä yhteydessä ole kotouttava ratkaisu.

Nimen lisääminen on tyypillisesti keino selittää kohdekieliselle lukijalle alkuperäisnimestä muuten pimentoon jääviä merkityksiä. *Patu-Pekka Routa* kääntyy ruotsiksi muotoon *Blixten-Pekka Routa-Tjäle*, jossa sukunimen jälkimmäinen osa on kääntäjän tekemä lisäys selittämään *Routa*-nimeä (MOT Pro Ruotsi s.v. *tjäle*; ks. luku 6.3.2.). Sukunimen suora kääntäminen häivyttäisi intertekstuaalisen viittauksen Pekka Poutaan.

Luvussa 6 analysoin henkilönnimien käännösstrategioita nimityyppi ja teos kerrallaan. Käännösanalyysissäni olen kiinnostunut siitä, vaihteleeko kotouttavien strategioiden osuus kohdekielittäin. Hypoteesini mukaan englannin- ja saksankieliset käännökset hyödyntävät kotouttavia strategioita ruotsinkielisiä käännöksiä enemmän. Perustelen oletustani sillä, että ruotsalainen ja suomalainen nimistö ovat maantieteellisten ja historiallisten seikkojen takia lähimpänä toisiaan. Lisäksi ruotsinnosten kohdeyleisöön kuuluvat suomenruotsalaiset, mikä entisestään pienentää kotouttamisen tarvetta.

5. ALKUPERÄISTEOSTEN HENKILÖNNIMISTÖ NIMITYYPEITTÄIN

Suomenkielinen aineistoni koostuu yhteensä 33:sta *Joulupukin ja noitarummun* ja 45 *Tatun ja Patun Suomen* henkilönnimikokonaisuudesta. Aloitan analyysini jaottelemalla suomenkieliset henkilönnimikokonaisuudet kolmeen nimityyppiin. Osa aineistoni nimistä esiintyy tiiviissä yhteydessä appellatiivimääritteen kanssa. Tällöin olen ottanut appellatiivit osaksi analysoitavaa nimikokonaisuutta. Appellatiivimäärite ei vaikuta nimityypittelyyn, mutta otan appellatiivit huomioon käänösstrategioiden analyysissa.

5.1. Realistiset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa

Realististen nimien luokittelussa olen käyttänyt Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelua. Ilmaisun tiivistämiseksi käytän lähdeviitteissä Digi- ja väestötietovirastosta lyhennettä *DVV*. Muutamissa poikkeustapauksissa olen sisällyttänyt realistiseen nimityyppiin myös sellaisia henkilönnimiä, joita Digi- ja väestötietovirasto ei tunne nimeä (ks. luku 4.1.1.). Tällöin käytän merkintätapana alleviivausta. Asteriski nimikokonaisuuden perässä tarkoittaa, että nimikokonaisuudessa ainakin yksi nimi on Digi- ja väestötietoviraston mukaan harvinainen eli nimenkantajia on ollut Suomessa kymmenen tai vähemmän. Lisäksi olen korostanut kurstiivilla nimikokonaisuuden harvinaisen nimen.

5.1.1. *Joulupukin ja noitarummun* realistiset nimikokonaisuudet

Joulupukissa ja noitarummussa on 14 realistista henkilönnimikokonaisuutta, mikä tarkoittaa 42,4 %:a teoksen henkilönnimistöstä. Olen listannut teoksen realistiset nimikokonaisuudet taulukkoon 5.

TAULUKKO 5. *Joulupukin ja noitarummun* realistiset nimikokonaisuudet.

1. Eleanora Katariina <u>Eriksdottir Tomten</u> *	8. Joulumuori Karoliina Pauliina Josefiina Kallentytär Wiikari
2. Hemppa	9. Fiina
3. <u>Kille</u> -katti	10. Hämähäkki Heikki
4. Tara Eleanora <u>Majantytär</u> Julen	11. Boris the Spider
5. Johan <u>Benjaminpoika</u>	12. Bertha Annantytär <i>Trana</i> *
6. Noora <u>Maurizintytär</u>	13. Bertta <i>Bitti</i> *
7. Ville Henrikinpoika	14. Valtteri, Veijo, Veikka, <i>Veitikka</i> *, Veka, <u>Vekale</u> , Veksi
yht. 14 kpl	
42,4 %	

Joulupukin ja noitarummun realistisista nimikokonaisuuksista viisi koostuu etu- ja sukunimen yhdistelmästä, jossa etunimiä voi olla yksi tai useampi. Yhteenkään hahmoon ei viitata pelkällä sukunimellä. Yhdeksän nimikokonaisuutta sisältää vain etunimiä. Näistä viidessä on yksi etunimi ja neljässä lisäksi patronyymi tai matronyymi.

Etunimet ovat pääasiassa tavanomaisia suomalaisia nimiä. Nimien *Eleanora* ja *Bertha* kirjoitusasut eroavat nimien yleisemmistä muodoista. *Eleanora*-nimisiä on Suomessa ollut noin 200 ja *Eleonora*-nimisiä noin 2 500. *Bertha*-nimisiä on vastaavasti ollut noin 700 ja *Bertta*-nimisiä noin 7 500. Erityisen harvinainen on appellatiivipohjainen etunimi *Veitikka*, jolla on ollut alle kymmenen nimenkantajaa. (DVV s.v. *Eleanora*, *Eleonora*, *Bertha*, *Bertta*, *Veitikka*.)

Realistiset nimikokonaisuudet sisältävät patronyymit *Benjaminpoika*, *Maurizintytär*, *Henrikinpoika* ja *Kallentytär* sekä matronyymit *Majantytär* ja *Annantytär*. Lisäksi *Eriksdottir* on islantilainen patronyymi (ks. luku 1.3.); ristiriitaista on se, että hahmo on kotoisin Upsalasta (J&N 1995: 4). Ruotsissa vastaava patronyymi loppuu appellatiiviin *-dotter*. Alleviivatut patronyymit ja matronyymit eivät sellaisenaan sisälly Digi- ja väestötietoviraston tilastoihin, mutta niiden kantanimi sisältyy.

Luvussa 2.2.1. esittelin, mikä funktio nimillä *Valtteri*, *Veijo*, *Veikka*, *Veitikka*, *Veka*, *Vekale* ja *Veksi* on teoksessa *Joulupukki ja noitarumpu*. Nimien poikkeavan funktion vuoksi käsittelen niitä yhtenä rypäänä. Koska luettelon nimet *Vekalletta* lukuun ottamatta ovat realistisia (ks. DVV), luokittelen koko rypään realistiseksi.

Luokittelen myös eläimennimen *Kille-katti* realistiseksi, vaikken sen kohdalla voikaan tukeutua Digi- ja väestötietovirastoon. Oman intuitioni mukaan *Kille* on vakiintunut kissannimeksi samalla tavalla kuin eläimennimi *Peni* koirannimeksi (ks. luku 5.1.2.).

Suomenkieliset sukunimet *Wiikari* ja *Bitti* ovat harvinaisia. *Bitti* kuvailee hahmon ammattia, sillä tarinassa Bertta Bitti on ”tietokone-mestaritonttu ja kelloseppä” (J&N 1995: 5). *Bitillä* on ollut Suomessa alle 10 nimenkantajaa (DVV s.v. *Bitti*). Myös *Wiikari* on läpinäkyvä, muttei selkeästi Joulumuoria luonnehtiva. *Kielitoimiston sanakirjan* (KS 2020 s.v. *viikari*) määritelmän mukaan *viikari* on ’vars. kepposia tekevä poika’. *Viikari*-sukunimisiä on Suomessa elänyt lähes 600. Sen sijaan kirjoitusasu *Wiikari* on huomattavasti harvinaisempi, sillä nimenkantajia on ollut alle 24. (DVV s.v. *Viikari*, *Wiikari*.)

Sukunimet *Julen* ’joulu’, *Tomten* ’tonttu’ ja *Trana* ’kurki’ pohjautuvat ruotsinkielisiin substantiiveihin (MOT Pro Ruotsi s.v. *jul*, *tomte*, *trana*). *Julen* on semanttisesti motivoitu väännös yleisemmästä sukunimestä *Julin* (ks. DVV s.v. *Julin*). Nimien painotus on erilainen, sillä paino on *Julenissa* ensimmäisellä ja *Julinissa* toisella tavulla. *Julin* esiintyy teoksessa ruotsinkielisen ääntämyksen mukaisessa asussa *Juliini*: hahmon synnynpaikaksi kerrotaan ”Juliinin talon saunaparvi, Torikatu, Turku” (J&N 1995: 4). Myös *Tomten* on ruotsia ymmärtävälle lukijalle luonnehtiva nimi. *Trana*-sukunimen valinnalle ei ole selkeää motivaatiota.

Julen, *Tomten* ja *Trana* ovat Suomessa realistisia, mutta hyvin harvinaisia. Eniten nimenkantajia, alle 13, on ollut *Julenilla*. (DVV s.v. *Julen*, *Tomten*, *Trana*.) Ruotsin nimirekisteriä ylläpitävän Statistiska centralbyrån (jatkossa SCB) mukaan nimistä vain *Trana* on Ruotsissa käytössä sukunimenä, joskin sekin on harvalukuinen. Sen sijaan kaikki kolme nimeä ovat Ruotsissa realistisia etunimiä, joilla kullakin on muutama yksittäinen nimenkantaja. (SCB s.v. *Julen*, *Tomte*, *Trana*.)

Teoksessa usealla hahmolla on sekä virallinen nimi että epävirallinen lisänimi, lempinimi, joka yleensä on joko lyhennelmä virallisesta nimestä, viittaus hahmon ominaisuuksiin tai molempia (ks. luku 2.2.1.). Valtaosa realistisista nimistä on hahmojen virallisia nimiä. Realistisista nimistä lempinimiä ovat *Hemppa*, *Fiina*, *Hämähäkki Heikki*, *Boris the Spider* ja *Bertta Bitti*. *Fiina* on lyhennelmä *Josefiinasta* ja *Bertta* kotoutettu mukaelma *Berthasta*. *Hemppa* on Joulupukin primaari lisänimi.

Lempinimessä *Hämähäkki Heikki* esiintyy kiinteästi määrite *Hämähäkki*. Nimen molemmat osat kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, mikä tukee määritteen sisällyttämistä nimikokonaisuuteen. *Hämähäkki Heikki* esiintyy muissakin Kunnaksen teoksissa, joissa hahmoon yhtä lailla viitataan appellatiivin ja henkilönnimen yhdistelmällä. Hahmon taiteilijanimen *Boris the Spider* appellatiivimäärite on englanninkielinen.

5.1.2. *Tatun ja Patun Suomen* realistiset nimikokonaisuudet

Tatun ja Patun Suomessa on 38 realistista henkilönnimikokonaisuutta, mikä tarkoittaa 84,4 % teoksen henkilönnimistöä. Teoksen fiktiiviset hahmot – Tatua ja Patua sekä heidän alter egojaan lukuun ottamatta (ks. luku 2.2.2.) – edustavat tavallisia suomalaisia ihmisiä. On odotustenmukaista, että heidän nimensäkin ovat realistisia. Yhteenveto *Tatun ja Patun Suomen* realistisista nimikokonaisuuksista on taulukossa 6.

TAULUKKO 6. *Tatun ja Patun Suomen* realistiset nimikokonaisuudet.

1. Tatu	21. Anni
2. Patu	22. Liina
3. Venla Virtanen	23. Samatar <i>Abtidoon*</i>
4. Mikko Juhonpoika	24. Hibo <i>Geelle*</i>
5. Pellervo Mikonpoika	25. isoäiti Hodan
6. mamselli Autere	26. <u>Rayso</u>
7. agronomi Kaisla	27. <u>Suge</u>
8. nimismies Peltola	28. Siman
9. herra Lund	29. Ingrid Lagerlöf
10. Paula	30. Tomas Lagerlöf
11. Vilja	31. Leena Aaltonen
12. Ilmari	32. Minni
13. Jussi	33. Henri Jokinen
14. Ovllá (Oula)	34. Ville Ylitalo
15. Patu <i>Myrbacka*</i>	35. Jessica Ketola
16. Peltonen-Keskinen	36. Eetu-vauva
17. Tapio	37. Jari
18. Niina	38. Riitta
19. Patrik	39. <u>Peni</u>
	yht. 38 kpl
	84,4 %

Tatun ja Patun Suomessa on seitsemän etu- ja sukunimen yhdistelmää. Nimikokonaisuuksista 21 koostuu vain etunimestä. Nimikokonaisuudet *Mikko Juhonpoika* ja *Pellervo Mikonpoika* ovat kahden etunimen kokonaisuuksia, sillä Suomessa patronyymi on jälkinimi (ks. luku 1.3.). Nimikokonaisuuksista kuusi koostuu vain sukunimestä sekä mahdollisesta appellatiivimääritteestä. Usealla hahmolla voidaan ajatella olevan etu- ja

sukunimestä koostuva nimiyhdistelmä, mutta omassa analyysissäni katson yhteenkuuluviksi vain sellaiset etu- ja sukunimet, jotka esiintyvät myös teoksessa kokonaisuutena (ks. luku 2.2.2.).

Tatun ja Patun Suomen realistisesta nimistöstä omaksi rypääkseen erottuvat tarinan suomalaisitaustaisen perheen vierasperäiset henkilönnimet. Etunimistä *Samatar*, *Hibo*, *Hodan* ja *Siman* ovat Suomessa käytössä. Eniten nimenkantajia on *Hodanilla*, joskin silläkin alle 150. Rekisteri ei tunne etunimiä *Rayso* ja *Suge*. Lisäksi sukunimillä *Abtidoon* ja *Geelle* on kullakin alle viisi nimenkantajaa. (DVV s.v. *Abtidoon*, *Geelle*, *Hibo*, *Hodan*, *Rayso*, *Samatar*, *Siman*, *Suge*.) Perheenjäsenten nimiä yhdistää kulttuuritaustaa korostava funktio, mikä puoltaa nimien samanlaista tyypittelyä Digi- ja väestötietoviraston nimorekisteriin katsomatta.

Teoksessa esiintyy yksi eläimennimi, *Peni*, joka on vanha synonyymi *koiralle*. Nykyisin sana on käytössä enää erisnimenä (KS 2020 s.v. *peni*). Heikura (13.2.2009) arvelee *Penin* olevan yksi perinteisimpiä suomalaisia koirannimiä.

Patun humoristisen alter egon Patu Myrbackan sukunimi on marginaalinen. *Myrbacka*-nimisiä henkilöitä on elänyt Suomessa alle viisi (DVV s.v. *Myrbacka*). Tarinassa Patu Myrbacka on etsivä, joka toimii yhdessä Tatu Korson kanssa. Etsivien sukunimiä yhdistää viittaus Vantaan kaupunginosaan, sillä *Myrbacka* on Myyrmäen ruotsinkielinen nimi. Nimien rinnastamista selittää se, että *Korso* on kaupunginosan nimi sekä suomeksi että ruotsiksi. Semantiikaltaan nimet ovat samanlaiset, mutta nimityypeiltään erilaiset, sillä *Korso* ei ole henkilönnimenä realistinen (ks. DVV).

5.2. Keinotekoiset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa

5.2.1. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoiset nimikokonaisuudet

Joulupukissa ja noitarummussa on 15 keinotekoista henkilönnimikokonaisuutta, mikä tarkoittaa 45,5 %:a teoksen henkilönnimistöä. Olen listannut keinotekoiset nimikokonaisuudet taulukkoon 7. Vain harvan keinotekoisen nimikokonaisuuden jokainen osa on

keinotekoinen, joten lihavoin taulukosta ne nimet, jotka ovat keinotekoisia. Jäljelle jäävät nimikokonaisuuksien osat ovat realistisia.

TAULUKKO 7. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoiset nimikokonaisuudet.

1. Makkara	9. Sakari Sokeri
2. Nelli Nukkemaakari	10. Tomppa Houhola
3. Pukkeli	11. Vekara Väkkärä
4. Tappura	12. Helga Haitari
5. Juho Vaneeri	13. Viktor Vääräleuka
6. Laurentius Benno Finninpoika Fontti	14. Ukkonen
7. Fenno Faktori	15. Tuure Taltta
8. Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku	
	yht. 15 kpl
	45,5 %

Yksinomaan keinotekoisista nimistä koostuvia kokonaisuuksia on viisi. Näistä neljä on yksiosaisia: *Makkara*, *Pukkeli*, *Tappura* ja *Ukkonen*. Luokittelen keinotekoiseksi appellatiivipohjaisen eläimennimen *Ukkonen*, sillä nimi on hahmoa kuvaileva eikä se näkemykseni mukaan ole vakiintunut millekään tietylle eläinlajille (vrt. *Kille*, *Peni* luvussa 5.1.). Ainoa moniosainen mutta kokonaan keinotekoinen on etu- ja sukunimen yhdistelmä *Fenno Faktori*.

Nimikokonaisuuden keinotekoinen elementti on tyypillisesti merkitykseltään läpinäkyvä suku- tai lempinimi. Ainoa opaakki mutta keinotekoinen on sukunimi *Houhola*. Useat keinotekoiset nimet, kuten *Sokeri*, *Haitari* ja *Ukkonen*, ovat asultaan täysin samanlaisia kuin kantana oleva appellatiivi. *Vaneeri*-erisnimi sisältää appellatiivista poiketen kaksi e-kirjainta (KS 2020 s.v. *vaneri*).

Keinotekoiset sukunimet ilmentävät pääasiassa hahmojen ammatteja. *Juho Vaneeri* on puuseppä ja *Viktor Vääräleuka* ”pilailu- ja kauhukapistuksiin erikoistunut mestaritonttu” (J&N 1995: 13). *Helga Haitari* on ”musiikkimestaritonttu” (J&N 1995: 13, 24). Nimeä korostaa myös kuvituksessa hahmon sylissä oleva harmonikka eli haitari (ks. kuva 6; ks. KS 2020 s.v. *harmonikka*). *Fenno Faktorin* sukunimi perustuu appellatiiviin *faktori*, jolla on kaksi erillistä merkitystä: ’tekijä, vaikuttaja’ ja ’kirjapainon tai latomon tekninen johtaja’ (KS 2020 s.v. *faktori*). Jälkimmäinen merkitys motivoi nimivalinnan, sillä hahmo on ”kirjanpainaja-mestaritonttu [sic!]” (J&N 1995: 5).

– Pojalla on vilkas mielikuvitus, jos hän todella tuollaista lelua tarkoitti, Joulupukki tuumi.
– Tai ehkä siihen on sittenkin piirretty norsun kärsä ja kengurun häntä, Nelli epäroi.

– Poika on soittomiehiä. Hän toivoo rumpusetiä johon on yhdistetty xylofoni-vibrafonikonga, sanoi Helga Haitari, musiikkimestaritonttu.
– Sellainen löytyy varastosta.

KUVA 6. Helga Haitari (J&N 1995: 13).

Myös osa keinotekoisista etunimistä on hahmoa luonnehtivia. Etunimet *Caramellus* ja *Klementiinus* vahvistavat miellelyhtymiä ruokaan ja herkkuihin. *Fenno* viittaa suomen kieleen ja suomalaisuuteen (ks. esim. KS 2020 s.v. *fennomaani*, *fennougristiikka*). Keinotekoiset lempinimet *Ukkonen* ja *Tappura* ovat luonnetta kuvailevia. Perusmerkitykseltään *tappura* tarkoittaa ’pellavan tai hampun puhdistusjätettä’. Lisäksi sana esiintyy kuvaannollisessa ilmaisussa *tulta ja tappuraa*, jolla voidaan kuvailla kiihkeää luonnetta. (KS 2020 s.v. *tappura*.) *Tappuran* nimessä aktivoituu kuvaannollinen merkitys, mitä tukee hahmon esittelyssä oleva maininta äkäisestä luonteesta (J&N 1995: 5).

Osa keinotekoisista nimistä on muodostettu appellatiivista ja nimijohtimesta. *Houhola* päättyy sukunimijohtimeen *-la*, joka on nimimäärältään yleisin ja nimenkantajiltaan toiseksi yleisin suomalainen sukunimijohdin (Ainiala ym. 2008: 246–247). Yhtä merkkiä muuttamalla nimestä saadaan *Hauhola*, joka on realistinen, mutta harvinainen alle 15 nimenkantajallaan (DVV s.v. *Hauhola*). Etunimien *Caramellus* ja *Klementiinus* *-us*-nimijohdin saa nimet vaikuttamaan vanhoilta ja perinteisiltä. Johdin esiintyy tyypillisesti vanhoissa kristillisperäisissä etunimissä, kuten aineistooni kuuluvissa realistisissa nimissä *Martinus* ja *Laurentius*. Kristilliset nimet saapuivat Suomeen keskiajalla, ja niiden kansanomaiset mukaelmat ovat sittemmin olleet merkittävä osa nimistöämme.

Esimerkiksi keskiaikainen *Martinus* näkyy nykyisin nimistössämme muodossa *Martti*. (Ainiala ym. 2008: 209.)

Keinotekoisista nimikokonaisuuksista kymmenen sisältää keinotekoisien nimien lisäksi realistisia nimiä, jotka ovat yhtä lukuun ottamatta etunimiä. Poikkeuksen tekee realistinen mutta harvinainen sukunimi *Väkkärä* (DVV s.v. *Väkkärä*). Sukunimi on semanttisesti motivoitu, ja yhdessä keinotekoisien *Vekara*-etunimen kanssa se kuvailee hahmon luonnetta: *Vekara Väkkärä* on lapsenomainen ja holtiton shamaani, joka on 50 vuotta odottanut Joulupukin vastausta kirjeeseen.

Keinotekoisien nimikokonaisuuksien realistiset etunimet ovat pääasiassa tavallisia suomalaisia etunimiä. Joukosta erottuvat etunimi *Sacharias* sekä kolmen etunimen kokonaisuus *Laurentius Benno Finninpoika*. Digi- ja väestötietoviraston mukaan *Sachariaksia* on ollut yhteensä alle 40. Patronymi *Finninpoika* ei ole virallisesti käytössä, mutta kantanimi *Finn* on saanut noin 350 nimenkantajaa. *Benno* on käytössä niin etu- että sukunimenä: etunimellä on ollut alle 93 nimenkantajaa ja sukunimellä alle kymmenen. (DVV s.v. *Benno, Finn, Sacharias*.)

Edellisten tavoin myös etunimi *Laurentius* on nykypäivänä harvalukuinen. Suomessa *Laurentius*-nimen on vuosina 1900–2019 saanut alle 76 nimenkantajaa (DVV s.v. *Laurentius*). Etunimi on pohja suomalaiselle *Laurille* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Laurence, Lauri*; Ainiala ym. 2008: 209). Tunnettuja *Laurentiuksia* ovat muun muassa katolisen kirkon pyhimys Pyhä Laurentius sekä 1600-luvulla vaikuttanut ruotsalainen pappi Laurentius Laurinus. Tulkitsen nimen funktion kuitenkin olevan historiallisuuden korostaminen, millä tarkoitan, että nimi ei viittaa keneenkään tiettyyn historian henkilöön vaan historiaan itsessään.

Joulupukin ja noitarummun keinotekoisista nimikokonaisuuksista kahdeksan on hahmojen virallisia – ja mahdollisesti ainoita – nimiä ja seitsemän lempinimiä (ks. luku 2.2.1.). Taulukko 8 havainnollistaa, mitkä keinotekoiset nimet muodostavat parit keskenään. Viiva tarkoittaa, ettei virallisella nimellä ole sitä vastaavaa lempinimeä. Suluissa olevat nimet ovat nimityypiltään joko realistisia tai intertekstuaalisia.

TAULUKKO 8. Keinotekoisien nimien jakautuminen virallisiin ja lempinimiin.

	VIRALLINEN NIMI	LEMPINIMI
1.	(Martinus Severinus Agricola)	Makkara
2.	(Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten)	Nelli Nukkemaakari
3.	(Joulupukki)	Pukkeli
4.	(Tara Eleanora Majantytär Julen)	Tappura
5.	(Johan Benjaminpoika)	Juho Vaneeri
6.	Laurentius Benno Finninpoika Fontti	Fenno Faktori
7.	Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku	Sakari Sokeri
8.	Tomppa Houhola	–
9.	Vekara Väkkärä	–
10.	Helga Haitari	–
11.	Viktor Vääräleuka	–
12.	Ukkonen	–
13.	Tuure Taltta	–
	yht. 8 kpl	yht. 7 kpl

Kaikki lempinimet ovat rakenteeltaan virallisten nimien sekundäärejä muunnoksia ja funktioltaan luonnehtivia. Esimerkiksi *Makkara*-nimi on *Martinuksen* sekundääri muunnos sekä viittaus hahmon lempiruokaan (J&N 1995: 4). *Nellin* ja *Eleanorin* yhteyttä selittää se, että englantilaistaustaiset *Nell* ja *Nelly* ovat vakiintuneita mukaelmia nimistä *Eleanor*, *Ellen* ja *Helen* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Nell*).

Lempinimiä *Nelli Nukkemaakari*, *Tappura* ja *Juho Vaneeri* vastaavat viralliset nimet ovat realistisia. *Makkaraa* vastaava virallinen nimi puolestaan on intertekstuaalinen *Martinus Severinus Agricola* (ks. luku 5.3.1.). *Pukkeli* on toinen Joulupukin lempinimistä; nimi *Joulupukki* ei sisälly analyysiini, mitä selvensin luvussa 2.2.1.

Osalla *Joulupukin* ja *noitarummun* hahmoista on vain yksi nimikokonaisuus. Ainoa nimikokonaisuus on usein funktioltaan lempinimen kaltainen eli luonnehtiva. Taulukossa 8 nimet 8–13 ovat hahmojen ainoat esitellyt nimikokonaisuudet. Joukon ainoa täysin opaakki nimikokonaisuus on *Tomppa Houhola*. Sen sijaan yhtä lailla keinotekoisia ja luonnehtivia ovat *Sakari Sokeri* ja *Tuure Taltta*, mutta sillä erotuksella, että ensimmäinen on lempinimi ja jälkimmäinen virallinen nimi.

5.2.2. *Tatun* ja *Patun Suomen* keinotekoiset nimikokonaisuudet

Tatun ja *Patun Suomessa* on ainoastaan yksi keinotekoinen nimi, *Tatu Korso*, mikä tarkoittaa 2,2 %:a teoksen koko henkilönnimistöstä. *Korso* on autenttinen suomalainen

paikannimi, mutta henkilönnimenä se ei ole realistinen (ks. DVV). Paikannimi pohjautuu ruotsin sanaan *korsrå* 'ristiraja', sillä nykyinen Korson kaupunginosa sijaitsee paikalla, jossa kolmen kunnan rajat ennen kohtasivat (Kirkko & kaupunki 5.12.2012). Suomeksi *Korso* ei ole merkitykseltään läpinäkyvä eikä siten selkeästi hahmoa luonnehtiva.

Tatun ja Patun Suomen keinotekoisten nimien vähälukuisuutta selittää kirjan vahva kulttuurisidonnaisuus, mikä näkyy sekä tavanomaisten suomalaisten nimien että toisaalta intertekstuaalisten viittausten runsautena. Monet intertekstuaaliset nimet ovat elementteittäin keinotekoisia, mutta funktioltaan intertekstuaalisia. Koska intertekstuaalisuus on nimityypittelyssäni dominoiva piirre, jää ääripäiden väliin putoava keinotekoinen nimityyppi vähälle edustukselle.

5.3. Intertekstuaaliset nimikokonaisuudet alkuperäisteoksissa

5.3.1. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaaliset nimikokonaisuudet

Joulupukissa ja noitarummussa on neljä intertekstuaalista henkilönnimikokonaisuutta, mikä tarkoittaa 12,1 %:a teoksen henkilönnimistöstä. Intertekstuaaliset nimet sekä viittausten kohteena olevat henkilöt ovat rinnakkain taulukossa 9. Yksikään aineistoni nimikokonaisuus ei ole kaikilta osiltaan intertekstuaalinen. Korostan lihavoinnilla niitä nimikokonaisuuksien osia, jotka ilmentävät intertekstuaalisuutta. Lisäksi olen kursivoinut kokonaisuuksien keinotekoiset nimet. Huomionarvoista on se, että osa intertekstuaalisuutta ilmentävistä nimistä on samanaikaisesti keinotekoisia.

TAULUKKO 9. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaaliset nimikokonaisuudet sekä viittausten kohteena olevat henkilöt.

INTERTEKSTUAALINEN NIMI	VIITTAUKSEN KOHDE
1. Martinus Severinus Agricola	Mikael Agricola
2. Gillim California Katzenberg	Jeffrey Katzenberg
3. Henricus Boris Arthurus Plinius <i>Karvanus von Hämähäkki</i>	Plinius
4. Veli- Johannes Karjalainen	J. Karjalainen
yht. 4 kpl	
12,1 %	

Martinus Severinus Agricola on ”kirjanpitäjä-mestaritonnttu [sic!] ja vanhojen kielten erikoistuntija” (J&N 1995: 4). Nimi sekä hahmon erikoisala ovat viittauksia Suomen kirjakielen kehittäjänä tunnettuun Mikael Agricolaan. *Agricola* ei kuitenkaan ole nykyisin käytössä oleva sukunimi eikä sitä ole Digi- ja väestötietoviraston tilastoissa, jotka ulottuvat 1800-luvulle. Hahmon molemmat etunimet puolestaan ovat realistisia. *Martinuksella* on ollut alle 150 nimenkantajaa ja *Severinuksella* alle 40 (DVV s.v. *Martinus, Severinus*). Etunimien *-us*-johdin korostaa historiallisuutta. Molemmat etunimet ovat vanhoja latinankielisiä nimiä. *Martinuksen* oletetaan pohjautuvan roomalaiseen sodan jumala *Marsiin*. *Severinus* on johdettu *Severuksesta*, joka on tullut monelle tutuksi *Harry Potter* -kirjasarjan *Severus Kalkaroksen* myötä. (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Martin, Severino*.)

Samankaltaisia nimijohtimia sisältää myös *Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki*. Kokonaisuudessa intertekstuaalinen on jälkinimi *Plinius*, jonka taustalla ovat roomalaiset kirjailijat Plinius vanhempi ja Plinius nuorempi (ks. esim. Pausch 2004). *Plinius* ei kuulu suomalaiseen nimistöön (ks. DVV), mikä tukee luokittelua intertekstuaaliseksi. Viittaus on ilmeinen, jos nimi *Plinius* on lukijalle tuttu. Kokonaisuuden ensimmäiset kaksi etunimeä ovat realistisia ja loppuosa *Karvanus von Hämähäkki* keino-tekoinen ja läpinäkyvä.

Gillim California Katzenbergin sukunimi viittaa yhdysvaltalaiseen elokuvaohjaajaan Jeffrey Katzenbergiin. Tulkintaa tukee myös jälkinimi *California*, joka vahvistaa nimen yhteyttä Yhdysvaltoihin ja maan viihdeteollisuuteen, sillä elokuva-alan keskuksena tunnettu Hollywood sijaitsee Kalifornian suurimmassa kaupungissa Los Angelesissa. Etunimi *California* on Suomessa nuori ja marginaalinen. Kaikki alle kymmenen nimenkantajaa ovat syntyneet 2010-luvulla. Koska nimi on hyvin harvinainen, nimenkantajien yksityisyyttä suojatakseen Digi- ja väestötietovirasto ei paljasta sukupuolijakaumaa. Suomalaisille tutumpaa kirjoitusasua *Kalifornia* ei ole annettu nimeksi yhdellekään suomalaiselle. (DVV s.v. *California, Kalifornia*.) Hahmon jälkinimi *Gillim* on reaali maailmassa sukunimi ja tunnetumman *Gillam*-kirjoitusasun variantti. Ensimmäinen tiedetty maininta *Gillim*-nimestä on 1600-luvun Englannista. (Coates, Hanks & McClure 2016 s.v. *Gillam*.) Nimellä ei ole suomalaisia nimenkantajia (DVV s.v. *Gillim*). *Gillim California Katzenbergin* lempinimi on *Kille*, ja oletan tässä tapauksessa lempinimen

syntyneen virallista nimeä ennen, jolloin virallisen voidaan käänteisesti ajatella nimen olevan sekundääri muunnos lisänimestä.

Veli-Johannes Karjalainen on Joulukylän orkesterin kitaristi (J&N 1995: 25). Nimen esikuva on muusikko J. Karjalainen, joskin hänen etunimensä on kirjan hahmosta poiketen *Jukka*. Kunnas antaa lukijalle kolme vihjettä intertekstuaalisuudesta: sukunimen *Karjalainen*, *j*-alkuisen etunimen ja musiikin. Intertekstuaalisuus selittyy tarinan animaatioelokuvalla, jossa J. Karjalainen laulaa orkesterin kappaleen *Joulupukin töissä*.

Ilman kontekstivihjeitä *Veli-Johannes Karjalaisen* nimet eivät riitä luomaan intertekstuaalisuutta, sillä kokonaisuuden kaikki kolme nimeä ovat huomattavan yleisiä. *Veli*-nimisiä on lähes 30 000 ja *Johanneksia* yli 250 000. (DVV s.v. *Veli, Johannes*.) Digi- ja väestötietoviraston vanhimmat nimitiedot ovat peräisin 1800-luvulta, mutta *Johannes* on ollut suosittu jo pitkään sitä ennen. Ainialan ym. (2008: 211) mukaan *Johannes* oli keskiajan yleisin miehennimi Suomessa ja Ruotsissa. Sukunimellä *Karjalainen* on ollut yli 26 000 nimenkantajaa (DVV s.v. *Karjalainen*).

5.3.2. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaaliset nimikokonaisuudet

Tatun ja Patun Suomen henkilönnimistössä on 6 intertekstuaalista nimikokonaisuutta, mikä kattaa 13,3 % teoksen kaikista nimikokonaisuuksista. Nimet viittauskohteineen ovat taulukossa 10. Käytän samaa merkintätapaa kuin edellä, eli lihavoidut osat ilmentävät intertekstuaalisuutta ja kursivoidut ovat keinotekoisia.

TAULUKKO 10. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaaliset nimikokonaisuudet sekä viit-
tausten kohteena olevat henkilöt.

INTERTEKSTUAALINEN NIMI	VIITTAUKSEN KOHDE
1. Lucia	Pyhä Lucia
2. Patu- Arto Newsberg	Arto Nyberg
3. Tatu- Pirjoeva Nuotio-Polttila	Pirjo Nuotio, Eeva Polttila
4. Patu- Antero Massakentti	Antero Mertaranta
5. Tatu- Helena Etäistö	Helena Petäistö
6. Patu- Pekka Routa	Pekka Pouta
yht. 6 kpl	
13,3 %	

Tatun ja Patun Suomen intertekstuaaliset nimet pohjautuvat pääasiassa suomalaisiin mediapersooniin, joihin viittaavat nimiväännökset on muodostettu samalla kaavalla. Etunimi on yhdistelmänimi, jonka ensimmäinen osa on joko *Tatu* tai *Patu*. Myös hahmojen ulkonäkö on yhteydessä nimen alkuosaan, sillä kaikilla teoksen *Tatu*-nimisillä hahmoilla on vaaleanpunaiset silmälasit. Yhdistelmäetunimen jälkiosa on lainattu viittauksen kohteena olevalta julkisuuden henkilöltä. Sukunimien muodostuksessa on eroja. *Pouta* on väännetty muotoon *Routa*, kun taas *Mertaranta*-sukunimestä ei ole säilynyt kuin ensimmäinen kirjain. Muista poikkeava on nimikokonaisuus *Tatu-Pirjoeva Nuotio-Polttila*, joka yhdistää kaksi uutisankkuria Pirjo Nuotion ja Eeva Polttilan.

Intertekstuaalisten nimikokonaisuuksien etunimet ovat realistisia ja yleisiä, jos huomioon ei oteta epätavallista yhdistelmää *Pirjoeva*. Keinotekoisia ovat sukunimet *Newsberg*, *Massakenttä* ja *Etäistö*. Läpinäkyviä ja hahmon ammattia kuvailevia ovat *Newsberg*, *Massakenttä* ja *Routa*, joista *Newsberg* viittaa uutisiin, *Massakenttä* urheiluun ja *Routa* säähän. Antero Mertaranta tunnetaan erityisesti jääkiekkoselostajana, mutta nimiväännöksen sukunimi *Massakenttä* on tennistermi, joka kertoo tenniskentän materiaalista (KS s.v. *massakenttä*). Myös *Etäistön* voi ajatella olevan kuvaileva nimi, sillä *Tatu-Helena Etäistö* on kenttätoimittaja etäällä uutisstudiosta. *Nuotio-Polttila* on sukunimijoukon ainoa, joka ei kuvaile kantajaansa.

Lucia erottuu *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisista nimistä monin tavoin. *Lucian* taustalla ei ole suomalainen henkilö vaan katolisen kirkon pyhimys, josta kertovat useat erilaiset legendat (ks. Ronström 2010: 16–19). Niinpä *Lucia* on myös viittauskohteista ainoa, jonka autenttisuudesta ei voida olla täysin varmoja. *Lucia* on johdettu latinan valoa tarkoittavasta sanasta *lux* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Lucia*). Nimen funktio teoksessa on tuoda esiin suomenruotsalaisessa kulttuurissa tärkeä Lucia-perinne, mitä korostaa ruotsinkielinen repliikki sekä hahmon esittäminen kuvituksessa Lucia-neitona (T&P 2017: 23; ks. luku 2.2.2., kuva 3). Muista intertekstuaalisista nimistä poiketen *Lucia* on myös yksiosainen.

6. KÄÄNNÖSTEOSTEN HENKILÖNNIMISTÖN ANALYYSI

Seuraavaksi analysoin aineistoni käännösnimiä. Etenen nimityyppi ja teos kerrallaan. Erottelen ensin nimityypin käännöksistä ne, jotka edustavat vain yhtä strategiaa. Tämän jälkeen tutkin, millaisia osastrategioita jäljelle jäävissä käännösnimissä on.

Tutkimukseni tarkoitus ei ole arvottaa käännösratkaisuja. Koska jokaisessa käänöksessä on omat haasteensa, on käännösten arvottamisen sijaan tärkeää ymmärtää syitä, joiden perusteella kääntäjä on tehnyt valintansa. Kuten Oittinen (2000a: 267) painottaa, ei alkuperäistä lähimpänä oleva ratkaisu aina ole toimivin.

6.1. Realististen henkilönnimien käännökset

Realistisen henkilönnimet paitsi yksilöivät myös toimivat kulttuurin välittäjinä, sillä realististen nimien käyttö sitoo fiktiivisen teoksen osaksi teoksenulkoista kulttuuria. Tästä syystä odotan realististen nimien pääasiallisen käännöstrategian olevan laina.

6.1.1. *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimien käännökset

Joulupukissa ja noitarummussa on yhteensä 14 realistista nimeä. Hypoteesini mukaan realististen nimien pääasiallinen käännöstrategia on laina. Kuitenkin *Joulupukin ja noitarummun* nimistössä kokolainojen osuus on pieni, sillä kaikista 42 käännösnimikokonaisuudesta vain neljä on säilytetty käännösteoksissa. Kokolainat ovat oheisessa taulukossa 11.

TAULUKKO 11. *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimien kokolainat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Hemppa	Hemppa		
2. Fiina	Fiina		
3. Boris the Spider	Boris the Spider	Boris the Spider	
	yht. 3 kpl	yht. 1 kpl	yht. 0 kpl

Kokolainat ovat lempinimiä, joissa ainoa varsinainen erisnimi on etunimi. Alkuperäisteoksen englanninkielinen lempinimi *Boris the Spider* on lainattu sekä ruotsin- että

englanninkieliseen käännökseen. Lisäksi ruotsinnoksessa esiintyvät alkuperäisasuiset lempinimet *Hemppa* ja *Fiina*. Saksannokseen ei ole lainattu yhtäkään realistista nimikonaisuutta.

Teoksen ainoa kokonaan mukailtu realistinen nimi on *Noora Maurizintyttären* englanninos *Nora Maurizia*. Etunimi on lyhentynyt englanniksi tutumpaan muotoon *Nora* (ks. Hanks & Hodges 1994 s.v. *Nora*). Patronyymiä ei ole käännetty, vaan kantana toimivasta *Mauriz*-etunimestä on mukailtu sukunimi *Maurizia*.

Kokonaan korvatut nimet esitän taulukossa 12. Kokokorvauksia on englanninnoksessa viisi, saksannoksessa neljä ja ruotsinnoksessa vain yksi.

TAULUKKO 12. *Joulupukin ja noitarummun* korvatut realistiset nimet.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Hemppa		Nicky	
2. Kille-katti	Kissekatten	Socks	Kiki
3. Ville Henrikinpoika			Kalle Wichtel
4. Fiina		Mama Claus	Oma Lametta
5. Bertta Bitti		Meg Abyte	
6. Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, Vekale, Veksi		Ralph, Ramon, Randolph, Randy, Raoul, Raphael	Sandor, Santo, Sascha, Saul, Schorsch
	yht. 1 kpl	yht. 5 kpl	yht. 4 kpl

Korvaaminen on tyypillinen käännösstrategia yksiosaisille lempinimille. Joulupukin lempinimi *Hemppa* vaihtuu englanninnoksessa *Nicholaksesta* mukailtuun sekundääriin lempinimeen *Nicky* (ks. Hanks & Hodges 1994 s.v. *Nick, Nicky*). Joulumuorin lempinimi *Fiina* korvataan sekä englanninnoksessa että saksannoksessa. Englanniksi nimi on *Mama Claus*. Saksankielinen *Oma Lametta* on merkitykseltään läpinäkyvä: *Oma* on suomeksi isoäiti (MOT Saksa s.v. *Oma*), ja *Lametta* tarkoittaa esimerkiksi joulukuusen koristelussa käytettäviä kiiltäviä koristenauhoja (Duden s.v. *Lametta*).

Kille-katti on korvattu kaikissa kolmessa käännösteoksessa. Ruotsinnoksessa nimi on *Kissekatten*, jonka pohjana on yhdyssanan *kissekatt* 'kissimirri' määräinen muoto (MOT Pro Ruotsi s.v. *kissekatt*). Englanninnoksessa lempinimi on *Socks*, joka on intertekstuaalinen viittaus Bill Clintonin samannimiseen kissaan (The Presidential Pet Museum). Saksannoksen *Kiki* on sekä hahmon lempinimi että virallinen etunimi.

Appellatiivimääritteen *katti* vastine puuttuu englannin- ja saksankielisistä käännöksistä, kun taas ruotsinkielinen nimi paljastaa nimenkantajan eläinlajin.

Nimiryväs *Valtterista Veksiin* korvataan kokonaan englanninnoksessa ja saksannoksessa. Korvaaminen on suora seuraus *Vekara Väkkärän* nimen kotouttamisesta (ks. luku 6.2.1.), sillä kun *Vekaran* etunimen alkukirjain muuttuu, muuttuvat myös aakkosissa tätä lähellä olevat etunimet. Tästä syystä englanninkielisessä käännöksessä nimiryväs koostuu *r*-alkuisista ja saksankielisessä *s*-alkuisista etunimistä.

Ainoat korvatut moniosaiset nimet ovat *Bertta Bitti* ja *Ville Henrikinpoika*. Lempinimi *Bertta Bitti* vaihtuu englanninnoksessa sanaleikkiin *Meg Abyte*. Nimi kuvaa hahmon ammattia ”tietokone-mestaritonttuna” (J&N 1995: 5). *Megabyte* on suomeksi ’megatavu’ ja *megabit* ’megabitti’ (MOT Pro Englanti s.v. *megabyte, megabit*). Sanaleikin alkuosa *Meg* on tavallinen lempinimi *Margaretille* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Meg*), mikä selittää sen, että hahmon virallisen nimikokonaisuuden jälkinimi on englanninnoksessa *Margareth* (ks. taulukko 13). *Ville Henrikinpoika* saa saksannoksessa kokonaan uuden nimen. Etunimeksi vaihtuu *Kalle* ja sukunimeksi appellatiivinen *Wichtel* ’tonttu’ (MOT Saksa s.v. *Wichtel*).

Realistisissa nimissä on useita nimikokonaisuuksia, joita ei esiinny saksankielisessä käännöksessä lainkaan. Osin nimien puuttumista selittää se, että alkuperäisteoksessa hahmoilla on tyypillisesti useita nimikokonaisuuksia. Saksannoksesta on poistettu viralliset nimet *Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten*, *Bertha Annantytär Trana*, *Tara Eleanora Majantytär Julen* ja *Johan Benjaminpoika*. Kaikilla luettelon hahmoilla on alkuperäisteoksessa myös lempinimi. Esimerkiksi *Bertha Annantytär Tranan* lempinimi on *Bertta Bitti*. Saksannoksessa hahmon nimistä esitellään vain nimi *Berta Bit*, jonka luokitelen lempinimen vastineeksi. Joulupukilla on teoksessa kaksi lempinimeä, joista vain toinen, *Pukkeli* eli *Mein kleiner Dicki* (ks. luku 6.2.1.), on säilynyt saksannoksessa, kun taas *Hemppa*-lempinimelle ei ole vastinetta.

Joulupukin ja noitarummun realistisen nimityypin käännöksistä yli puolet sisältää useampaa kuin yhtä käännösstrategiaa. Osastrategioita yhdistelevät nimet ovat taulukossa 13. Koodaan käännösstrategiat seuraavasti: kursiiivi tarkoittaa osamukaelmaa, alleviivaus osakorvausta, lihavointi osakäännöstä, ajatusviiva osapoistoa ja pienet kapiteelit

osalisäystä. Nimenosat, joiden kohdalla ei ole merkintää, ovat osalainoja. Tyhjät kohdat taulukoissa tarkoittavat, että nimen käännös poikkeaa strategialtaan taulukon muista käännöksistä.

TAULUKKO 13. *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimien osastrategiat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten	<i>Eleonora</i> Katariina Eriksdotter –	<u>Marion</u> Eleanora Catharina Gnome	
2. Tara Eleanora Majantytär Julen	<u>Siv</u> <i>Eleonora</i> Majasdotter –	Tara Eleanora <u>Sativa</u> Julen	
3. Johan Benjaminpoika	Johan Benjaminsson	Johan RICHARD Benjaminson	
4. Noora Maurizintytär	<i>Nora</i> Maurizdotter		<i>Nora</i> <u>Wichtel</u>
5. Ville Henrikinpoika	Ville Henriksson	<i>Willie</i> <u>Maurizia</u>	
6. Joulumuori Karoliina Pauliina Josefiina Kallentytär Wiikari	Tomtemor Karoliina Pauliina Josefiina Kallesdotter Wiikari	Mrs. Claus <i>Carolina Paulina Josefine</i> – Wiikari	Frau Weihnachtsmann –
7. Hämähäkki Heikki	<u>Svenne</u> Spindel	Spider <u>Sam</u>	<u>Boris</u> die Spinne
8. Boris the Spider			Boris, <u>der Rächer mit dem Netz</u>
9. Bertha Annantytär Trana	<i>Berta</i> Annasdotter Trana	Bertha <u>Margareth</u> Trana	
10. Bertta Bitti	Bertta <i>Bitt</i>		<i>Berta</i> Bit
11. Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, Vekale, Veksi	Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, <i>Vakale</i> , Veksi		
	yht. 10 kpl	yht. 7 kpl	yht. 5 kpl

Osalainoja esiintyy yhteensä 11 realistisen nimen käännöksessä: kuusi ruotsinnoksessa, viisi englanninnoksessa ja yksi saksannoksessa. Lainattu nimi on tyypillisesti opaakki etunimi, joka ei ole kohdekieliselle lukijalle vieras ja jonka funktio on yksilöidä, ei luonnehtia. Poikkeuksen tekevät appelliivipohjaiset sukunimet *Trana* ja *Wiikari*, jotka on lainattu sekä ruotsinnokseen että englanninnokseen. Ruotsinkielinen *Trana* 'kurki' (MOT Pro Ruotsi s.v. *trana*) ei ole läpinäkyvä ruotsia osaamattomalle, mikä tarkoittaa, että nimen lainaaminen ruotsinnokseen muuttaa nimen vastaanottoa. *Trana* on appelliivin ohessa ruotsalainen sukunimi, jolla on SCB:n mukaan tällä hetkellä 57 nimenkantajaa.

Suomen- ja ruotsinkieliselle lukijalle *Wiikarin* alkukirjain on vanhahtava, sillä nykyisin se esiintyy suomessa ja ruotsissa lähinnä lainasanoissa ja nimistöissä (ks. esim. Teleman 2019; Rapola 1933: 49–51). Englanninkieliselle lukijalle kirjain *w* sen sijaan on tavanomainen. Kirjoitusasu voi olla yksi vaikuttava tekijä *Wiikarin* käännösstrategian

valinnassa, vaikka kirjoitusasun funktio onkin kohdekielissä eri. Englanninnoksessa *w* tuo kotoisuutta ja ruotsinnoksessa alkuperäisteoksen tavoin historian havinaa.

Osamukaelmia on kaikkiaan 12 nimikokonaisuudessa, joista seitsemän on ruotsinnoksessa, neljä englanninnoksessa ja kaksi saksannoksessa. Ainoa kaikille käännösteoksille yhteinen on *Nooran* mukaelma *Nora*. Englanninnoksen nimi on taulukossa 11, sillä kokonaisuudessa myös sukunimi on mukailtu. Mukaelma *Berta* esiintyy sekä ruotsinnoksessa että saksannoksessa, mutta eri alkuperäisnimen mukaelmana, sillä ruotsinnoksessa vastaava alkuperäisnimi on virallinen etunimi *Bertha* ja saksannoksessa lempinimi *Bertta*. Mukailut nimet ovat ensisijaisesti etunimiä, ja ainoa mukailtu sukunimi on ruotsinnoksen *Bitt*. Sukunimi ei ole käännös, sillä bitti on ruotsiksi *bit* (MOT Pro Ruotsi s.v. *bit*). *Bit* ja *Bitt* eivät kumpikaan ole realistisia sukunimiä Ruotsissa (ks. SCB).

V-alkuisten miestennimien rypästä on mukailtu ruotsinnoksessa yksi nimi: *Vekale* on muodossa *Vakale*. Pidän tätä yllättävänä, sillä kumpikaan nimen kirjoitusasuista ei ole realistinen nimi Suomessa tai Ruotsissa (ks. DVV *Vakale, Vekale*; SCB s.v. *Vakale, Vekale*). Epäloogista on myös se, ettei *Vakale* sovi aakkosjärjestyksessä *Vekan* ja *Veksin* väliin, mikä saa pohtimaan, voiko kyseessä olla kirjoitusvirhe. Toinen selitys mukaelmalle voisi olla se, että ruotsin kielen adjektiivi *vek* 'taipuisa' sisältyy sanaliittoon *veka livet* 'vyötärö' (MOT Pro Ruotsi s.v. *vek, veka livet*). Äänneasultaan sanaliitto on samantapainen *Vekale*-nimen kanssa.

Patronyymin *Eriksdotter* on luokittelussani osamukaelma, koska alkuperäisteoksessa nimi ei ole teoksen muiden patronyymien tavoin suomenkielinen, vaan islanninkielinen *Eriksdottir*. Nimen funktio muuttuu käännöksessä, sillä alkuperäisteoksessa nimi on vieraannuttava ja ruotsinnoksessa kotoisa.

Osakäännöksiä esiintyy 13 nimikokonaisuudessa. Osakäännökset jakautuvat kahteen ryhmään: erisnimenä käytettyihin appellatiiveihin sekä patronyymeihin ja matronyymeihin. Käännetyt appellatiivipohjaiset nimet ovat alkuperäisteoksen *Tomten*, *Bitti* ja *Joulumuori*. Ruotsinkielinen sukunimi *Tomten* on englanninnoksessa *Gnome* 'tonttu' (MOT Pro Englanti s.v. *gnome*). *Bitti* on saksannoksessa asussa *Bit* (MOT Saksa s.v. *Bit*). *Joulumuori* on kaikissa käännösteoksissa käännetty kohdekielelle vakiintuneeseen ilmaisuun, sillä ruotsinnoksessa käännös on *Tomtemor*, englanninnoksessa *Mrs. Claus* ja

saksannoksessa *Frau Weihnachtsmann* 'rouva Joulupukki' (MOT Saksa s.v. *Frau, Weihnachtsmann*). Samoin etumäärite *Hämähäkki* on käännetty odotustenmukaisesti kohdekielisiksi appellatiiveiksi *Spindel, Spider* ja *die Spinne*. Alkuperäisestä nimestä poiketen sekä ruotsinnos että saksannos sijoittavat käännetyn nimen kokonaisuuden jälkimmäiseksi osaksi. Esimerkiksi ruotsinnoksessa *Hämähäkki Heikistä* tulee *Svenne Spindel*.

Joulupukin ja noitarummun realistisissa nimikokonaisuuksissa on kuusi suomenkielistä patronyymiä ja matronyymiä. Edellä esittelemäni *Eriksdottir* ei sisälly tähän joukkoon, sillä alkuperäisnimi on islanninkielinen ja siksi myös käänösstrategioiltaan poikkeava (ks. taulukko 13). Ruotsinnoksessa patronyymien ja matronyymien funktio on säilytetty nimet kääntämällä, jolloin esimerkiksi *Maurizintyttärestä* tulee *Maurizdotter*. Englanninnoksessa ja saksannoksessa alkuperäisteoksen patronyymit ja matronyymit näyttäytyvät hyvin eri tavalla, sillä saksannoksessa kaikki ja englanninnoksessa kaikki yhtä lukuun ottamatta on joko korvattu tai poistettu.

Benjaminpojan ruotsinkielinen käänös *Benjaminsson* ja englanninkielinen *Benjaminson* erottuvat joukosta, sillä vastineet yhdistelevät samanaikaisesti kahta käänösstrategiaa. Alkuperäisen patronyymin kantanimi on joko *Benjam* tai *Benjami*. Molemmat kirjoitusasut ovat Suomessa virallisia etunimiä (DVV s.v. *Benjam, Benjami*). Englannin- ja ruotsinkielisissä käänöksissä kantanimi on mukailtu muotoon *Benjamin*. Patronyymissä yhdistyvät käänösstrategiat *osakäännös* ja *osamukaelma*, minkä vuoksi nimet on taulukossa 13 sekä lihavoitu että kursivoitu.

Osakorvauksen strategiaa ilmentää yhteensä 10 käänösnameä. Nimikokonaisuuksista kaksi on ruotsinnoksessa, viisi englanninnoksessa ja kolme saksannoksessa. Tyypillinen korvattu nimi on etunimi, joka on Suomessa tavallinen mutta käänösteoksen kohdeyleisölle vieraampi. Esimerkiksi etunimi *Tara* on ruotsinnoksessa korvattu nimellä *Siv*. Sekä *Tara* että *Siv* ovat Ruotsissa käytettyjä etunimiä, mutta nimien esiintyvyydessä on suuri ero, sillä *Tara*-nimisiä on noin 1 000 ja *Siv*-nimisiä 20 000 (SCB s.v. *Siv, Tara*).

Englanninnoksessa on korvattu useita patronyymejä tai matronyymejä. *Eriksdottir*-nimen korvaa *Marion*, ja samalla nimikokonaisuuden etunimien järjestys vaihtuu *Marionin* siirtymässä ensinimeksi. Nimen korvaaminen ja paikan muuttaminen lienevät seurausta

hahmon leikkisästä lempinimestä *Marion Ettes* 'sätkynuket' (MOT Pro Englanti s.v. *marionette*; ks. luku 6.2.1.). Matronyymi *Annantytär* on korvattu nimellä *Margareth*, mikä selittyy hahmon humoristisella lempinimellä *Meg Abyte* 'megatavu' (MOT Pro Englanti s.v. *megabyte*; ks. luku 6.2.1.). *Majantytär*-matronyymi on korvattu etunimellä *Sativa*, jolla on Suomessa ollut alle 20 kantajaa (DVV s.v. *Sativa*). Nimen taustalla on latinan-kielinen feminiinimuotoinen adjektiivi *sativa* 'kylvetty', joka on yleinen kasvien tieteellisissä nimissä (Latdict s.v. *sativa*; MOT Pro Englanti s.v. *sow*; ks. Coombes 2010). Yksi esimerkki on hampun tieteellinen nimi *Cannabis sativa*, jonka vuoksi *sativa* on myös nimitys yhdelle kannabislajikkeelle (Lexico s.v. *sativa*). Nimivalinta on lastenkirjakontekstissa yllättävä, sillä uusi etunimi ei ole selkeästi yhteydessä alkuperäisnimeen tai englanninnoksen *Tara Brownie* -lempinimeen (ks. luku 6.2.1.).

Hämähäkki Heikki saa käänöksissä etunimet *Svenne*, *Sam* ja *Boris*. Ruotsinnoksen *Svenne Spindel* ja englanninnoksen *Spider Sam* ovat alkuperäisnimen tavoin alkusoinnullisia. Nimikokonaisuuteen *Hämähäkki Heikki* peilattuna saksannoksen *Boris* on selkeä osakorvaus. Saksannoksen nimivalinta selittyy sillä, että hahmolla on alkuperäisteoksessa kolme nimikokonaisuutta. Etunimi *Boris* sisältyy sekä viralliseen nimeen (ks. luku 6.3.1.) että toiseen lempinimeen. Vaikka nimi on lainattu teoksen sisältä, on se peräisin eri nimikokonaisuudesta, minkä vuoksi strategia on korvaaminen.

Osakorvaus ilmenee saksannoksessa myös lempinimen *Boris the Spider* käänöksessä *Boris, der Rächer mit dem Netz*. Nimen appellatiivinen osa tuo kokonaan uusia merkityksiä, sillä *der Rächer* on suomeksi kostaja (MOT Saksa s.v. *Rächer*). Prepositioilmaus *mit dem Netz* 'verkon kanssa' viittaa hämähäkkiin (MOT Saksa s.v. *Netz*). Appellatiivi-ilmaus on osakorvaus, sillä se tuo ilmaukseen kokonaan uusia merkitysisältöjä.

Vaikeasti määriteltävä erisnimi *Joulupukki* ei ole osa analyysiani (ks. luku 2.2.1.). *Joulumuori* voi vaikuttaa kuuluvan samaan kategoriaan, mutta nimestä kiintoisan tekee laaja kokonaisuus *Joulumuori Karoliina Pauliina Josefiina Kallentytär Wiikari*. Saksannoksesta on poistettu kaikki varsinaiset erisnimet, jolloin jäljelle jää vain läpinäkyvä *Frau Weihnachtsmann* 'rouva Joulupukki' (MOT Saksa s.v. *Frau, Weihnachtsmann*). Ruotsinnoksessa on käännetty *Joulumuori* ja *Kallentytär* ja lainattu muut nimet. Joulumuorin englanninnos yhdistelee peräti neljää eri käänösstrategiaa. Nimessä *Mrs. Claus Carolina*

Paulina Josefina Wiikari on osakäännös *Mrs. Claus*, osamukaelmat *Carolina*, *Paulina* ja *Josefine* ja osalaina *Wiikari*. Lisäksi nimestä on poistettu patronyymi *Kallentytär*.

Osapoistoja on neljässä nimessä, joihin lukeutuvat edellä esittelemäni *Joulumuorin* saksannos ja englanninnos. Ruotsinnoksesta puuttuvat alkuperäisteoksen ruotsinkieliset appellatiivipohjaiset sukunimet *Tomten* 'tonttu' ja *Julen* 'joulu' (MOT Pro Ruotsi s.v. *tomte, jul*). Ainoa realististen nimien osalisäys on etunimi *Richard: Johan Benjaminpojan* englanninnos on kolmiosainen *John Richard Benjaminson*. Lisäyksen motivaatio on englanninnoksen lempinimi *Rich Veneer* (ks. luku 6.2.1.), joka on viittaus yhdysvaltalaiseen antiikkiin (ks. American Art Association 2018). Viittauksen tarkka merkitysisältö jää kuitenkin saatavilla olevien lähteiden valossa epäselväksi.

Taulukko 14 kokoaa yhteen *Joulupukin ja noitarummun* realistisen nimityypin käännösstrategiat. Käännösnimikokonaisuuksia on yhteensä 42, ja niistä 20 sisältää yhden ja 22 useita käännösstrategioita. Korostan lihavoinnilla jokaisen sarakkeen suurimpia arvoja sekä koko- että osastrategioiden osalta.

TAULUKKO 14. *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimien käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	4	7	9	20
- Kokolaina	3	1	0	4
- Kokomukaelma	0	1	0	1
- Kokokäännös	0	0	0	0
- Kokokorvaus	1	5	4	10
- Kokopoisto	0	0	5	5
- Kokolisäys	0	0	0	0
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	10	7	5	22
- Osalaina	7	5	1	13
- Osamukaelma	7	4	2	13
- Osakäännös	7	4	3	14
- Osakorvaus	2	5	3	10
- Osapoisto	2	1	1	4
- Osalisäys	0	1	0	1

Realistisen nimityypin yleisin käännösstrategia on korvaus. 47,6 % käännösnimikokonaisuuksista sisältää ainakin yhden korvatun nimen. Lähimpänä alkuperäistä on ruotsinnos, jossa 71,4 % nimikokonaisuuksista sisältää ainakin osalainan. Vierautta on karsittu eniten saksannoksessa, jossa alkuperäisestä on jäljellä vain yksi osalaina ja josta on poistettu peräti viisi nimikokonaisuutta.

6.1.2. *Tatun ja Patun Suomen* realististen nimien käännökset

Tatun ja Patun Suomen alkuperäisteoksessa on 38 realistista nimikokonaisuutta. Niinpä käännösnimiä on kolmessa teoksessa yhteensä 114. Pääasiallinen käännösstrategia on laina, mitä kuvastaa se, että teoksen jokainen realistinen nimikokonaisuus on lainattu ainakin yhteen käännökseen. Olen koonnut yhteenvedon kokolainoista taulukkoon 15.

TAULUKKO 15. *Tatun ja Patun Suomen* realististen nimien kokolainat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Tatu		Tatu	Tatu
2. Patu		Patu	Patu
3. Venla Virtanen	Venla Virtanen	Venla Virtanen	Venla Virtanen
4. Mikko Juhonpoika	Mikko Juhonpoika		
5. Pellervo Mikonpoika	Pellervo Mikonpoika		
6. mamselli Autere	mamsell Autere	mademoiselle Autere	
7. agronomi Kaisla	agronom Kaisla	agronomist Kaisla	
8. nimismies Peltola	länsman Peltola	sheriff Peltola	
9. herra Lund	herr Lund	Mr. Lund	
10. Paula	Paula	Paula	Paula
11. Vilja	Vilja	Vilja	Vilja
12. Ilmari	Ilmari	Ilmari	Ilmari
13. Jussi	Jussi	Jussi	Jussi
14. Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)
15. Patu Myrbacka		Patu Myrbacka	
16. Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen
17. Tapio	Tapio	Tapio	Tapio
18. Niina	Niina	Niina	Niina
19. Patrik	Patrik	Patrik	Patrik
20. Anni	Anni	Anni	Anni
21. Liina	Liina	Liina	Liina
22. Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon
23. Hibo Geelle	Hibo Geelle	Hibo Geelle	Hibo Geelle
24. Hodan	Hodan	Hodan	Hodan
25. Rayso	Rayso	Rayso	Rayso
26. Suge	Suge	Suge	Suge
27. Siman	Siman	Siman	Siman
28. Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf
29. Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf
30. Leena Aaltonen	Leena Aaltonen	Leena Aaltonen	Leena Aaltonen
31. Minni	Minni	Minni	Minni
32. Henri Jokinen	Henri Jokinen	Henri Jokinen	Henri Jokinen
33. Ville Ylitalo	Ville Ylitalo	Ville Ylitalo	Ville Ylitalo
34. Jessica Ketola	Jessica Ketola	Jessica Ketola	Jessica Ketola
35. Eetu-vauva	baby Eetu	baby Eetu	der kleine Eetu
36. Jari	Jari	Jari	Jari
37. Riitta	Riitta	Riitta	Riitta
38. Peni	Peni	Peni	
	yht. 35 kpl	yht. 36 kpl	yht. 30

Kokolainat kattavat 88,6 % realistisen nimityypin käännösnimistä. Alkuperäisistä nimikokonaisuuksista 28 on säilynyt ennallaan kaikissa kolmessa käänöksessä. Kokolainojen lukumäärä on suurin englanninnoksessa ja pienin saksannoksessa. Ero ääripäiden välillä on kuusi nimikokonaisuutta. Vaikka lainatut nimet itsessään ovat säilyneet ennallaan, englanninnoksessa Peltosen-Keskisen perheen lasten nimet *Anni*, *Patrik* ja *Liina* ovat alkuperäisen järjestyksen sijaan aakkosjärjestyksessä.

Osa realistisista nimistä sisältää appellatiivimääritteen. On selvää, ettei yleisnimi voi sellaisenaan säilyä käänöksissä, minkä vuoksi samansisältöisesti käännetty appellatiivimäärite ei vaikuta nimikokonaisuuden käänösstrategian luokitteluun. Tällaisia käänöksiä ovat esimerkiksi *mamsellin* ruotsinkielinen käänös *mamsell* ja *nimismiehen länsman* (MOT Pro Ruotsi s.v. *länsman*, *mamsell*). Englanninnoksessa *nimismies* on käänntynyt *sheriffiksi*, joka on englannin lähin vastine, joskaan ei nimismiehen tavoin vanhanaikainen (ks. Hämäläinen 20.11.1996). Samanlainen *nimismies–sheriff*-pari esiintyy Mauri Kunnaksen *Seitsemän koiraveljestä* -teoksen suomen- ja englanninkielisessä versiossa (Rautiainen 2010: 27).

Tatun ja Patun Suomen korvatut realistiset nimet ovat taulukossa 16. Kaikkiaan kokokorvauksia on seitsemän, joista viisi esiintyy saksannoksessa. Englanninnoksessa ei ole yhtäkään kokokorvausta.

TAULUKKO 16. Korvatut realistiset nimet *Tatun ja Patun Suomen* käänöksissä.

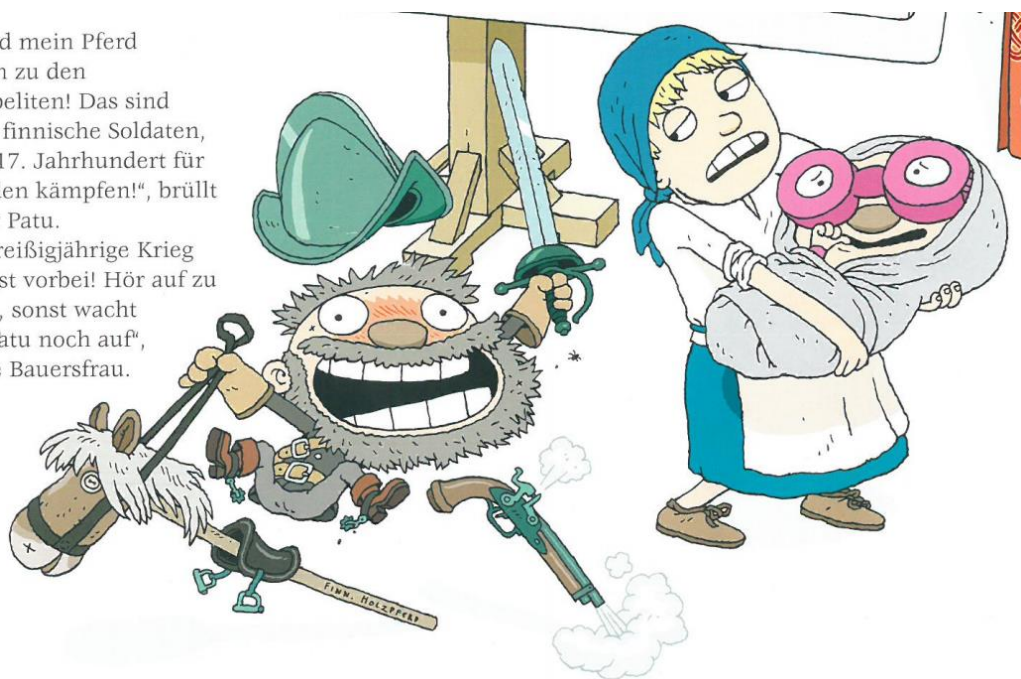
SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Tatu	Sixten		
2. Patu	Blixten		
3. Mikko Juhonpoika			Krieger Patu
4. Pellervo Mikonpoika			Klein-Tatu
5. agronomi Kaisla			Diplomlandwirt Patu
6. herra Lund			Werbefachmann Tatu
7. Peni			Pirre
	yht. 2 kpl	yht. 0 kpl	yht. 5 kpl

Eläimennimi *Peni* korvataan saksannoksessa nimellä *Pirre*. Ruotsinnoksessa päähenkilöt saavat kokonaan uudet nimet, eli *Tatu* on *Sixten* ja *Patu* puolestaan *Blixten*. Nimet säilyttävät alkusoinnun. *Sixten* on tavanomainen ruotsalainen etunimi, kun taas *Blixtenillä* sekä alkuperäisillä *Tatulla* ja *Patulla* on Ruotsissa vain yksittäisiä nimenkantajia (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Sixten*; SCB s.v. *Blixten*, *Patu*, *Sixten*, *Tatu*). Saksannoksessa *Tatu* ja

Patu säilyvät, ja niiden käyttö laajenee. Saksannos yhtenäistää fiktiivisten alter egojen (ks. luku 2.2.2.) nimeämistä siten, että Tatum esittämät fiktiiviset hahmot saavat etunimen *Tatu* ja Patun esittämät nimen *Patu*. Kuvaelmassa Tatu ja Patu esittävät myös joitakin autenttisia henkilöitä, kuten piispa Henrikkiä ja Hannes Kolehmaista. Autenttiset nimet eivät muutu saksannoksessa. Kuvaelman kolmas näyttelijä Venla Virtanen ei heijastu nimeämiseen myöskään saksannoksessa.

Saksannoksen korvatut nimet saavat lisäksi uusia merkityksiä, jotka alkuperäisteoksessa käyvät ilmi vain joko muusta tekstistä tai kuvituksesta. Nimi *Mikko Juhonpoika* ei luonnehdi henkilöä, mutta dialogissa hahmo kertoo olevansa ”hakkapeliitta, rohkea suomalainen sotilas 1600-luvulta” (T&P 2017: 17). Kuvituksessa hahmolla on miekka ja pyssy (ks. kuva 7). Saksannoksessa hahmo on *Krieger Tatu* ’sotilas Tatu’ (MOT Saksa s.v. *Krieger*). Samassa kohtauksessa vaimo toppuuttelee miehensä meuhkaamista: ”Pikku Pellervo Mikonpoika herää!” (T&P 2017: 17). Kuten kuvassa 7 näkyy, naisella on silmälasipäinen vauva sylissään. Saksannoksessa vauvan nimi on kuvaavasti *Klein-Tatu* ’Pikku-Tatu’ (MOT Saksa s.v. *klein*).

„Ich und mein Pferd gehören zu den Hakkapeliten! Das sind mutige finnische Soldaten, die im 17. Jahrhundert für Schweden kämpfen!“, brüllt Krieger Patu.
„Der Dreißigjährige Krieg ist längst vorbei! Hör auf zu lärmern, sonst wacht Klein-Tatu noch auf“, sagt die Bauersfrau.

KUVA 7. Tatum ja Patun alter egot Klein Patu ja Krieger Tatu (T&P saksa 2017: 17).

Herra Lund mainostaa Miss Universum -kisoista palaavalle Armi Kuuselalle ajan hienoimpia uutuuksia, kuten ”make-up-tuotteita, nylon-sukkia sekä kauneuspermanenti-

aineita” (T&P 2017: 20). Saksannoksessa *herra Lund* kääntyy muotoon *Werbefachmann Tatu* ’mainosmies Tatu’ (MOT Saksa s.v. *Werbefachmann*). *Agronomi Kaislan* sukunimi on korvattu saksannoksessa etunimellä *Patu*. Edellä esittelemistäni tapauksista poiketen määrätteen merkitys säilyy alkuperäisenä, sillä *Diplomlandwirt* on saksan vastine *agronomille* (MOT Saksa s.v. *Diplomlandwirt*). Vierasperäisen *agronomin* merkitys on ’maatalousalan korkeakoulututkinon suorittanut henkilö’ (KS 2020 s.v. *agronomi*). Alla oleva kuva 8 on kohtauksesta, jossa *Diplomlandwirt Patu* esiintyy.

KUVA 8. *Diplomlandwirt Patu* ja *Fräulein Tatu* (T&P saksa 2017: 19).

Tatun ja Patun Suomen saksannoksesta on poistettu kaksi realistista erisnimeä. Taulukossa 17 havainnollistan, millaisilla appellatiivi-ilmaisuuilla erisnimet on korvattu.

TAULUKKO 17. Poistetut realistiset nimet ja niiden korvaavat appellatiivi-ilmaisut *Tatun ja Patun Suomen* käännöksissä.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. mamselli Autere			diese Dame
2. nimismies Peltola			der alte Polizeidirektor
	yht. 0 kpl	yht. 0 kpl	yht. 2 kpl

Poistetut nimet ovat Venlan alter egoja, joihin saksannoksessa viitataan appellatiivisesti. *Nimismies Peltola* korvataan adjektiivilla ja substantiivilla *der alte Polizeidirektor* ’vanha poliisipäällikkö’ (ks. kuva 8) ja *mamselli Autere* demonstratiivipronominin ja

substantiivin yhdistelmällä *diese Dame* (MOT Saksa s.v. *alt, Polizeidirektor, diese, Dame*). Saksassa substantiivit kirjoitetaan isolla alkukirjaimella, minkä saa ilmaisut näyttämään erisnimiltä.

Huomionarvoista on se, että saksannoksessa yksi alkuperäisteoksessa nimeämättä jäävä hahmo saa etunimen. Agronomi Kaisla kosiskelee silmälasipäistä neiti ylioppilasta, johon saksannoksessa viitataan yleis- ja erinimen yhdistelmällä *Fräulein Tatu*. Nimen perässä on jälkimäärä *junge Abiturientin* 'nuori ylioppilas' (MOT Saksa s.v. *jung, Abiturientin*). Kuva 8 ilmentää, kuinka lisätty nimi *Fräulein Tatu* esiintyy *Tatun ja Patun Suomen* saksannoksessa. Luokittelen lisätyn nimen realistiseksi sillä perusteella, että lisätty erisnimi *Tatu* on realistinen. Taulukossa 18 on rinnakkain ilmaisut, joilla eri käännökset viittaavat kyseiseen hahmoon. Ruotsinnoksessa ja englanninnoksessa hahmoa puhutellaan alkuperäisteoksen tavoin vain appellatiivisesti. Näistä ruotsinnos on lähimpänä alkuperäistä, sillä *student* on käännös *ylioppilalle* (MOT Pro Ruotsi s.v. *student*).

TAULUKKO 18. Lisätyt realistiset nimet *Tatun ja Patun Suomen* käännöksissä.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. neiti ylioppilas	fröken student	miss	FRÄULEIN TATU
	yht. 0 kpl	yht. 0 kpl	yht. 1 kpl

Taulukossa 19 on *Tatun ja Patun Suomen* realistiset nimet, joiden käännöksissä yhdistyvät eri osastrategiat. Tällaisia käännösnimikokonaisuuksia on neljä.

TAULUKKO 19. *Tatun ja Patun Suomen* realististen nimien osastrategiat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Mikko Juhonpoika		Mikko son of Juho	
2. Pellervo Mikonpoika		Pellervo son of Mikko	
3. Patu Myrbacka	<u>Blixten</u> Myrbacka		Patu <u>Pingelig</u>
	yht. 1 kpl	yht. 2 kpl	yht. 1 kpl

Osalaina yhdistää kaikkia taulukon 19 nimikokonaisuuksia. Englanninnokseen on lainattu etunimet *Mikko* ja *Pellervo* ja saksannokseen *Patu*. Ainoa lainattu sukunimi on ruotsinnoksen *Myrbacka*. Osakäännöksiä ovat patronyymien englanninnokset *son of Juho* ja *son of Mikko*. Myös osakorvauksia on kaksi, ja ne molemmat ovat alkuperäisnimen *Patu Myrbacka* käännöksissä. Ruotsinnoksessa etunimi on korvattu nimellä *Blixten* ja saksannoksessa sukunimi nimellä *Pingelig* 'pikkutarkka' (MOT Saksa s.v. *pingelig*), joka on alkuperäisestä nimestä poiketen hahmoa kuvaava läpinäkyvä nimi.

Taulukossa 20 kokoaan yhteen *Tatun ja Patun Suomen* realististen nimien käännösstrategiat. Ylivoimaisesti yleisin käännösstrategia on laina, sillä 114 käännösnimikokonaisuudesta 101 on kokonaisuudessaan ja neljä osin lainattu kohdeteokseen. Lainaimisen strategia esiintyy yhteensä 92,1 %:ssa nimikokonaisuuksista.

TAULUKKO 20. *Tatun ja Patun* realististen nimien käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	37	36	37 +1	110 +1
- Kokolaina	35	36	30	101
- Kokomukaelma	0	0	0	0
- Kokokäännös	0	0	0	0
- Kokokorvaus	2	0	5	7
- Kokopoisto	0	0	2	2
- Kokolisäys	0	0	+1	+1
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	1	2	1	4
- Osalaina	1	2	1	4
- Osamukaelma	0	0	0	0
- Osakäännös	0	2	0	2
- Osakorvaus	1	0	1	2
- Osapoisto	0	0	0	0
- Osalisäys	0	0	0	0

Ruotsinnoksen ja englanninnoksen valinnat eivät juuri poikkea toisistaan. Ruotsinnoksessa kaikki alkuperäisteoksen realistiset nimet ovat säilyneet lukuun ottamatta useissa nimikokonaisuuksissa esiintyviä *Tatua* ja *Patua*. Jopa patronyymit *Mikonpoika* ja *Peller-vonpoika* on lainattu ruotsinnokseen, kun taas *Joulupukin* ja *noitarummun* ruotsinnoksessa patronyymit ja matronyymit on säännönmukaisesti käännetty (ks. luku 6.1.1., 6.2.1.). *Tatun ja Patun Suomen* englanninnokseen puolestaan on lainattu kaikki realistiset nimet patronyymejä lukuun ottamatta.

Saksannoksessa realistisia nimiä on kotoutettu eniten ja strategiapaletti on muita laajempi, sillä käännösteoksen esiintyvät myös strategiat kokokorvaus, -poisto ja -lisäys. Saksannoksen nimikokonaisuuksien lukumäärä on kasvanut yhdellä, eli erisnimin yksilöityjä hahmoja on yksi enemmän kuin alkuperäisteoksessa.

6.2. Keinotekoisten henkilönnimien käännökset

Kuten luvussa 5.2. havaitsin, aineistoni keinotekoiset nimet ovat pääasiassa funktioltaan luonnehtivia. Jotta nimen luonnehtiva funktio voi välittyä käännöksestä, odotan kotouttavien eli nimeä muokkaavien käännösstrategioiden olevan enemmistössä (ks. luku 4.2.).

6.2.1. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoisten nimien käännökset

Alkuperäisessä *Joulupukissa ja noitarummussa* on yhteensä 15 keinotekoista nimeä, ja kolmessa käännösteoksessa on 45 niitä vastaavia käännösnimikokonaisuuksia. Yhtäkään keinotekoista nimikokonaisuutta ei ole kokonaisuudessaan lainattu tai mukailtu käännöksiin. Kokokäännöksiä on yhteensä viisi, ja ne ovat nähtävillä taulukossa 21.

TAULUKKO 21. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoisten nimien kokokäännökset.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Makkara	Korven		
2. Vekara Väkkärä	Vimse Vildbasare	Rascal Rapscallion	
3. Ukkonen	Tordön	Thunder	
	yht. 3 kpl	yht. 2 kpl	yht. 0 kpl

Ruotsinnoksessa kokokäännöksiä on 3 ja englanninnoksessa 2. *Ukkonen*-poron nimi on ruotsiksi *Tordön* (ks. MOT Pro Ruotsi s.v. *tordön*) ja englanniksi *Thunder* (ks. MOT Pro Englanti s.v. *thunder*). Lempinimi *Makkara* on ruotsinnoksessa *Korven*, joka on vastaavan ruotsinkielisen substantiivin määräinen muoto (MOT Pro Ruotsi s.v. *korv*). Saksannoksessa ei ole yhtäkään kokokäännöstä.

Vekara Väkkärän nimi on kotoutettu jokaisessa käännösteoksessa (ks. taulukot 21, 22). Kaikki kolme kotoutettua nimeä säilyttävät alkuperäisnimen alkusoinnun. Ruotsinnos ja englanninnos ovat strategialtaan käännöksiä. Ruotsinkielisen *Vimse Vildbasaren* merkitysisältö muodostuu verbistä *vimsa* 'touhottaa, hössöttää' ja substantiivista *vildbasare* 'rasavilli, rämäpää'. Molemmat ruotsin kielen sanat ovat puhekielisiä. (MOT Pro Ruotsi s.v. *vimsa*, *vildbasare*.) Englanninnoksen *Rascal Rapscallion* taustalla on substantiivit *rascal* 'hulivili, vintiö' ja *rapscallion* 'veijari, lurjus'. Tyyliiltään *rapscallion* on leikkisä. (MOT Pro Englanti s.v. *rascal*, *rapscallion*.)

Vekara Väkkärä on saksannoksessa *Schufti Schofel*. En laske saksannosta ruotsinnoksen ja englanninnoksen tavoin strategialtaan käännökseksi vaan korvaukseksi, sillä saksankielisen nimen sävy on alkuperäisestä poikkeava. Nimenä *Vekara Väkkärä* ei ilmennä pahantahtoisuutta, joskin hahmo sellaiseksi toimiensa perusteella tarinassa ensin tulki-taan. Kuitenkin saksannos *Schufti Schofel* sisältää negatiivisen konnotaation. Appellatiivit *Schuft* ja *Schofel* ovat synonyymisiä, ja niiden merkitys on 'konna, lurjus'. Molemmat substantiivit ovat halventavia. (MOT Saksa s.v. *Schuft*; Duden s.v. *Schofel*.)

Schufti Schofelin lisäksi teoksessa on 24 muuta kokonaan korvattua keinotekoista nimeä. Korvaamisen yleisyydestä kertoo se, että alkuperäisteoksen 15 keinotekoisesta nimikokonaisuudesta 13 on korvattu ainakin yhdessä käännösteoksessa. Kielikohtaiset erot ovat kuitenkin suuret, sillä englanninnoksessa kokokorvauksia on kymmenen, saksannoksessa 12 ja ruotsinnoksessa vain kolme. Korvatut nimet ovat taulukossa 22.

TAULUKKO 22. *Joulupukin ja noitarummun* korvatut keinotekoiset nimet.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Makkara		Agricola	Agricola
2. Nelli Nukkemaakari		Marion Ettes	Karla Kuschel
3. Pukkeli	Totte	Kringle	Mein kleiner Dicki
4. Tappura	Siv Stubin	Tara Brownie	Frieda Stricker
5. Juho Vaneeri			Rudi Rinde
6. Fenno Faktori		Tip O'Graph	Tippograf
7. Sakari Sokeri		Rock Candy	Konrad Kandis
8. Vekara Väkkärä			Schufti Schofel
9. Helga Haitari	Klara Klaver	Octavia Bellows	Vera Viola
10. Viktor Vääräleuka		Barnie Boneyard	Hugo Horror
11. Tuure Talta		Simon Sawhorse	Sigi Säger
12. Ukkonen			Elchi
	yht. 3 kpl	yht. 9 kpl	yht. 12 kpl

Yksiosaisista nimistä *Makkara*, *Pukkeli*, *Tappura* ja *Ukkonen* on korvattu ainakin yhdessä käännöksessä. Nimikokonaisuuksille on yhteistä sekä rakenne että läpinäkyvä merkitys, minkä lisäksi nimet *Ukkosta* lukuun ottamatta ovat lempinimiä. *Makkara* on korvattu englannin- ja saksankielisessä käännöksessä nimellä *Agricola*, joka on johdettu hahmon virallisesta nimestä *Martinus Severinus Agricola*. *Ukkonen* on saksannoksessa *Elchi*, joka on johdos hirveä tarkoittavasta substantiivista *Elch* (MOT Saksa s.v. *Elch*).

Joulumuorin Joulupukista käyttämä *Pukkeli*-lempinimi on korvattu kaikilla kolmella kielellä: ruotsiksi nimellä *Totte*, englanniksi *Kringle* ja saksaksi *Mein kleiner Dicki*. Ruotsin *Totte* on sekundääri muunnos nimestä *Tomtefar*. Englanninnoksen *Kringle*-lempinimi

juontaa juurensa Kris Kringle -hahmosta, joka on yksi tuntemamme Joulupukin esikuvista (Burke 25.12.2014). Saksannoksen lempinimi ei sisällä yhtäkään selkeää erisnimeä. Kokonaisuus *Mein kleiner Dicki* suomentuu ilmaisuksi 'minun pikku pullukkani'. Yleiskieleen kuulumaton substantiivi *Dicki* (ks. Duden) on johdettu adjektiivista *dick* 'paksu, pullea'. (MOT Saksa s.v. *mein, klein, dick*)

Kaikissa käännöksissä on korvattu myös lempinimi *Tappura*. Käännösnimikokonaisuuksille yhteistä on kaksiosaisuus. En kuitenkaan puhu osalisäyksestä, sillä katson, että uudet nimet yhdessä korvaavat alkuperäisen. Sekä ruotsinnoksessa että englanninnoksessa lempinimen ensimmäinen osa on sama kuin käännöksessä käytetty hahmon virallinen etunimi eli ruotsinnoksessa *Siv* ja englanninnoksessa *Tara* (ks. luku 5.2.1.).

Ruotsinnoksessa *Tappura* on *Siv Stubin*. *Siv* on vanha skandinaavinen naisennimi, jonka alkuperäinen merkitys on 'morsian, vaimo' (af Klintberg 2005: 105). Substantiivi *stubin* 'sytytyslanka' korostaa hahmosta samoja ominaisuuksia kuin alkuperäinen lempinimi (MOT Pro Ruotsi s.v. *stubin*; ks. luku 5.2.).

Englanninnoksessa *Tappura* on *Tara Brownie*. *Brownie* on väännös adjektiivista *brown* 'ruskea', minkä vuoksi lempinimen voi ajatella korostavan hahmon tummanruskeita hiuksia. Substantiivina *Brownie* käytetään lisäksi viitattaessa "nuorimman ikäluokan partiotyttöön" sekä englantilaiseen ja skottilaiseen kansantarustoon kuuluvaan, menninkäistä muistuttavaan myyttiseen hahmoon. (MOT Pro Englanti s.v. *brown, brownie*; Encyclopaedia Britannica s.v. *brownie*.)

Saksannoksen *Frieda Stricker* on kauimpana alkuperäisestä *Tappurasta*, sillä nimen jälkimmäinen osa *Stricker* 'neuloja' korostaa hahmon ammattia eikä alkuperäisen lempinimen tavoin luonnetta (MOT Saksa s.v. *Stricker*). Saksannoksessa hahmolla ei ole kuin yksi nimikokonaisuus. Rinnastan nimen *Frieda Stricker* alkuperäisen virallisen nimen *Tara Eleanora Majantytär Julenin* sijaan lempinimeen *Tappura*, sillä *Tappura* on käännösnimen tavoin hahmoa kuvaava ja siten funktioltaan samankaltainen.

Monia etu- ja sukunimen yhdistelmien kokokorvauksia selittää yhteinen kaava. Keinotekoinen, läpinäkyvä sukunimi on korvattu saman aihepiirin kohdekieliselä nimellä, joka ei kuitenkaan ole alkuperäisen suora käännös. Useat nimikokonaisuudet ovat

alkuperäisteoksessa alkusoinnullisia, joten alkusoinnun säilyttäminen käännoesteoksessa on vaatinut etunimen korvaamista sukunimen äänneasuun sopivalla nimellä. Esimerkkinä toimivat *Tuure Taltan* englannin- ja saksankieliset vastineet. Nimi on englanniksi *Simon Sawhorse* 'sahapukki' (MOT Pro Englanti s.v. *sawhorse*). Saksannoksen vastine on *Sigi Säger*, jonka sukunimi *Säger* on tekijäjohdos substantiivista *Säge* 'saha' (MOT Saksa s.v. *Säge, Säger*). Edellisten tapaan myös saksannoksen *Rudi Rinde* 'puunkuori' sisältää alkusoinnun (MOT Saksa s.v. *rinde*). Poikkeavaa on se, ettei *Rudi Rindeä* vastaava alkuperäisnimi *Juho Vaneeri* ole alkusoinnullinen.

Saksannoksessa *Karla Kuschel* korvaa suomenkielisen *Nelli Nukkemaakar*. Saksaksi pehmolelu on *Kuscheltier* (MOT Saksa s.v. *Kuscheltier*). Englanninnoksessa käännostratkaisu on erilainen, sillä *Marion Ettes* on sätkynukkeihin viittaava sanaleikki (ks. MOT Pro Englanti s.v. *marionette*). Uusi nimikokonaisuus aktivoi samaa semanttista kenttää, muttei sisällä alkusointua.

Viktor Vääräleuan nimi on korvattu englanninnoksessa nimellä *Barnie Boneyard* 'hautausmaa' (MOT Pro Englanti s.v. *boneyard*). Saksannoksessa nimi on *Hugo Horror* 'kauhu' (Duden s.v. *Horror*). Hahmo on ”pilailu- ja kauhukapistuksiin erikoistunut mestaritonttu” (J&N 1995: 13). Alkuperäinen *Viktor Vääräleuka* korostaa pilailua ja molemmat käännosnimet puolestaan kauhua.

Sakari Sokeri on saksannoksessa alkusoinnullinen *Konrad Kandis*. Läpinäkyvä sukunimi *Kandis* tarkoittaa kandisokeria eli kristallisoitua sokeria (Duden s.v. *kandis*). Englanninnoksessa nimi on korvattu sanaliitolla *Rock Candy*, joka yhtä lailla tarkoittaa kristallisoidusta sokerista valmistettua makeista (Merriam-Webster s.v. *rock candy*; Lexico s.v. *rock candy*). Niinpä termit *kandis* ja *rock candy* ovat osin synonyymisiä keskenään.

Musiikkimestaritonttu *Helga Haitarin* nimi on korvattu kaikissa käännoesteoksissa uusilla nimikokonaisuuksilla, jotka kaikki sisältävät alkuperäisen tavoin musiikkiviittauksen. Ruotsinnoksessa nimi on *Klara Klaver*. Luonnehtiva sukunimi *Klaver* on *Svensk ordboken* (2009 s.v. *klaver*) määritelmän mukaan yleisnimitys kosketinsoittimille, joihin myös haitari lukeutuu (ks. Kujala 2010). Saksannoksessa nimi on *Vera Viola*. Substantiivin *Viola* merkitys on 'alttoviulu' (MOT Saksa s.v. *Viola*). *Viola* on lisäksi saksankielisessä

nimistöissä vakiintunut naisen etunimeksi (Duden s.v. *Viola*). *Haitari*-nimen vaihtuminen jousisoittimeen luo saksannokseen ristiriidan tekstin ja kuvan välille (ks. luku 5.2.1., kuva 6). Englanninnos *Octavia Bellows* ei säilytä alkusointua. Yhteys musiikkiin näkyy kokonaisuuden molemmissa nimissä. *Octavia* on naisen etunimi, joka on samaa alkuperää kuin musiikkitermi *octave* 'oktaavi' (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Octavia, Octavius*; MOT Pro Englanti s.v. *octave*). Sekä nimen että musiikkitermin taustalla on latinankielinen numero kahdeksan. Nimi on perinteisesti annettu perheen kahdeksannelle lapselle. (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Octavius*.) *Bellows* on metonyymi *Haitarista*, sillä *bellows* tarkoittaa haitarin palkeita (MOT Pro Englanti s.v. *bellows*). Niinpä *Octavia Bellows* on ainoa juuri haitariin viittaava käännösnimi.

Kirjanpainajamestaritontun lempinimi *Fenno Fontti* on korvattu englanninnoksessa sanaleikillä *Tip O'Graph*, joka on väännös typografian käsitteestä (MOT Pro Englanti s.v. *typography*). Lempinimen alkuosa *Tip* on viittaus hahmon synnyinpaikkaan Irlannin Tipperaryyn (J&N englanti 1996: 5). *O'Graph* on identtinen englanninnoksessa käytetyn hahmon virallisen sukunimen kanssa; analysoin sukunimeä tarkemmin virallisen nimen yhteydessä (ks. taulukko 23). Saksannoksessa lempinimi on englanninnosta muistuttava *Tippograf*.

Saksannoksesta on poistettu keinotekoiset nimikokonaisuudet *Laurentius Benno Finninpoika Fontti* ja *Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku*. Molemmat ovat hahmojen virallisia nimiä. Jäljelle jäävät lempinimet *Tippograf* ja *Konrad Kandis* ovat saksannoksessa ainoat hahmoista käytetyt nimikokonaisuudet. Muissa *Joulupukin ja noitarummun* käännösteoksissa ei esiinny keinotekoisien nimien kokopoistoja.

Joulupukin ja noitarummun keinotekoisien nimien osastrategioita yhdistävät käännökset ovat taulukossa 23. Osastrategiat korostuvat ruotsinnoksessa, jossa keinotekoisista nimistä suurin osa yhdistelee strategioita. Englannin- ja saksankielisessä käänöksessä osastrategiat ilmenevät huomattavasti harvemmin.

TAULUKKO 23. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoisten nimien osastrategiat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Nelli Nukkemaakari	<u>Dora Dockmakare</u>		
2. Juho Vaneeri	<u>Janne Faner</u>	<u>Rich Veneer</u>	
3. Laurentius Benno Finninpoika Fontti	Laurentius Benno Finnesson Fontti	<u>Michael Finnegan</u> <u>Shillelagh O'Graph</u>	
4. Fenno Faktori	Fenno Faktor		
5. Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku	Sacharias Caramellus Klementiinus <u>Nästipp</u>	<i>Zacharias</i> <i>Clementinus</i> Caramellus –	
6. Sakari Sokeri	<u>Sackarias Socker</u>		
7. Tomppa Houhola	<i>Tompa</i> Houhola	<i>Tom from Aloha,</i> <u>Hawaii</u>	<i>Tom auf Hawaii</i>
8. Vekara Väkkärä			
9. Viktor Vääräleuka	<u>Seppo Snedkäft</u>		
10. Tuure Talta	<i>Sture Stämjärn</i>		
	yht. 9 kpl	yht. 4 kpl	yht. 1 kpl

Osalainoja on viidessä nimikokonaisuudessa, joista neljä on ruotsinnoksessa ja yksi englanninnoksessa. Lainatut sukunimet *Fontti* ja *Houhola* esiintyvät ruotsinnoksessa. Nimistä *Houhola* on opaakki ja *Fontti* läpinäkyvä ja hahmon ammattia luonnehtiva. Pidän odotustenvastaisena, ettei *Fonttia* ole käännetty ruotsiksi muotoon *Font* (ks. MOT Pro Ruotsi s.v. *font*). Muut osalainat ovat etunimiä. Nimille on yhteistä epätavanomaisuus, sillä realistisilla nimillä *Laurentius*, *Benno*, *Fenno* ja *Sacharias* on kullakin ollut alle 100 suomalaista nimenkantajaa (DVV s.v. *Laurentius*, *Benno*, *Fenno*, *Sacharias*). Jäljelle jäävät *Klementiinus* ja *Caramellus* ovat keinotekoisia. Luokittelen myös ne etunimiksi, sillä alkuperäisen nimikokonaisuuden kaikki kolme ensimmäistä nimeä päättyvät samankaltaisiin nimenjohtimiin, mikä tekee sukunimestä *Nekku* selkeästi muista nimistä erottuvan. Koska englanninnoksessa nimi *Caramellus* on kokonaisuuden viimeinen osa, ei jäljelle jäävässä nimiyhdistelmässä ole sukunimeä lainkaan.

Osamukaelmia on kuudessa nimikokonaisuudessa. Kaikki mukaillut alkuperäisnimet ovat etunimiä. *Tomppa* on ruotsinnoksessa *Tompa* ja muissa käännöksissä *Tom*. Ruotsinnoksessa *Tuuresta* tulee ruotsalaislukijalle kotoisa *Sture*, jonka motivaatio on säilyttää alkusointu suhteessa sukunimeen. *Tuure* ja *Sture* pohjautuvat vanhoihin skandinaavisiin nimiin, mutta samankaltaisuudestaan huolimatta ne eivät todellisuudessa ole samaa alkuperää. Nykyisin nimien voidaan kuitenkin ajatella olevan toistensa variantteja, sillä aikojen saatossa erilliset nimialkuperät ovat asultaan lähentyneet toisiaan. (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Sture*, *Tore*, *Ture*.)

Englanninnoksessa on lisäksi mukailtu *Sacharias* muotoon *Zacharias* ja *Klementiinus* muotoon *Clementinus*. Patronyymin *Finninpoika* englanninkielinen mukaelma *Finnegan* on alkuperäisestä poiketen sukunimi (Coates, Hanks & McClure 2016 s.v. *Finnegan*). *Finnegan* on myös osakäännös; perustelen kaksoisluokituksen osakäännösten yhteydessä.

Osakäännöksiä on yhdeksän, joista seitsemän on sukunimiä. Keinotekoiset sukunimet ovat tyypillisesti läpinäkyviä ja appellatiivipohjaisia, mikä tekee nimen merkityssisällöstä muotoa tärkeämmän. Ruotsinnoksessa läpinäkyvät sukunimet on tyypillisesti käännetty suoraan merkitystä muuttamatta, eli esimerkiksi *Nukkemaakari* on *Dockmakare* ja *Vääräleuka Snedkäft* (MOT Pro Ruotsi s.v. *docka, sned, käft*; Svenska Akademiens ordlista 2015 s.v. *makare*). Englanninnoksessa ja saksannoksessa vastaavien nimien kohdalla tyypillinen strategia on korvaaminen (ks. taulukko 23). Englanninnoksen ainoa osakäännös on *Veneer* (MOT Pro Englanti s.v. *veneer*). Saksannoksessa ei ole yhtään osakäännöstä.

Patronyymi *Finninpoika* on ruotsinnoksessa *Finnesson*. Nimen kantana toimii miehen nimi *Finn*. Nimenosien välissä oleva sidevokaali on suomenkielisessä nimessä *i* ja ruotsinkielisessä *e*. Sidevokaalin vuoksi alkuperäiseksi kantanimeksi on mahdollista tulkita myös *Finni*, joka tosin on realistinen vain sukunimenä (DVV s.v. *Finni*). *Finn* on sekä Suomessa että Ruotsissa virallinen etu- ja sukunimi, mutta etunimenä *Finn* on yleisempi (DVV s.v. *Finn*; SCB s.v. *Finn*). Etunimestä johdettu patronyymi *Finnesson* ei ole SCB:n mukaan Ruotsissa virallisesti käytössä oleva nimi.

Finninpojan englanninnos *Finnegan* on yhdistelmä osakäännöstä ja -mukaelmaa. Nykyisin sukunimenä käytetty *Finnegan* on mukaelma vanhasta irlantilaisesta patronyymistä *Ó Fionnagáin*, jonka kantana toimii *Finn*-nimen diminutiivi *Fionnagán* (Coates, Hanks & McClure 2016 s.v. *Finnegan*). Suomessa *Finnegania* on käytetty sekä etu- että sukunimenä, joskin nimenkantajia on yhteensä ollut alle 42 (DVV s.v. *Finnegan*).

Korvattuja nimiä on yhteensä yhdeksässä nimikokonaisuudessa. Korvattuja sukunimiä on kolme. *Fontti* on korvattu englanninnoksessa sukunimellä *O'Graph*. Sekä alkuperäisnimi että englanninnos liittyvät painotekniikkaan, sillä *graph* tarkoittaa diagrammia (MOT Pro Englanti s.v. *graph*). Sukunimen edessä on etuliite *O'*, jonka juuret ovat vanhassa irlantilaisessa patronyymin tunnuksessa *Ó*. Tunnuksella on viitattu nimenkantajan isoisään.

Esimerkiksi *O'Connell*-nimen merkitys on alun perin ollut 'Connellin pojanpoika'. Tunnus ei enää ole produktiivinen, vaan nykyisin se vastaa ruotsin *-son*-päätteisiä sukunimiä (ks. luku 1.3.). (Hanks & Parkin 2016: 218.)

Läpinäkyvä sukunimi *Nekku* on korvattu ruotsinnoksessa sukunimellä *Nästipp* 'nenänpää' (MOT Pro Ruotsi s.v. *nästipp*). Vaikka puhekielessä *nekk* voi tarkoittaa myös nenää, on ilmeistä, että *Joulupukin ja noitarummun* karamellimestaritontun sukunimi *Nekku* aktivoi merkitystä 'paperitötterössä hyydytetty siirappimakeinen' (KS 2020 s.v. *nekk*). Koska alkuperäisnimen merkitys ja siten funktio muuttuu, on *Nästipp*-sukunimen strategia kääntämisen sijaan korvaaminen.

Kolmas korvattu sukunimi on *Houhola*, joka keinotekoisuudestaan huolimatta ei ole läpinäkyvä (ks. luku 5.2.1.). Sekä englanninnoksessa että saksannoksessa sukunimen tilalla on paikanilmaus, joka on englanniksi *from Aloha, Hawaii* ja saksaksi *auf Hawaii*. Alkuperäinen *Houhola* on jossakin määrin foneettisesti samankaltainen *Hawaiiin* kanssa, mutta semanttista yhteyttä ilmaisulla ei ole.

Korvattuja etunimiä on yhteensä seitsemän: ruotsinnoksessa neljä ja englanninnoksessa kolme. Korvaamisen motivaatio on tyypillisesti etunimen äänteellinen yhteensovittaminen kotoutetun sukunimen kanssa, jotta alkuperäinen alkusointu säilyy. Niinpä *Nelli Nukkemaakari* on *Dora Dockmakare* ja *Viktor Vääräleuka Seppo Snedkäft*. Myös alkusoinnuton *Juho Vaneeri* on saanut käännöksissä kohdekielellä tutummat etunimet eli ruotsinnoksessa nimen *Janne* ja englanninnoksessa *Rich*. Appellatiivia muistuttava *Rich* 'rikas' (MOT Pro Englanti s.v. *rich*) on sekundääri muunnos hahmon jälkinimestä, sillä englanninnoksessa virallinen nimi on *Johan Richard Benjaminson*. Lempinimikokonaisuus *Rich Veneer* on viittaus yhdysvaltalaiseen antiikkiin (ks. American Art Association 2018). Etunimet *Juho*, *Janne* ja *Johan* ovat kaikki *Johannes*-nimen variantteja (Kiviniemi 2006: 268).

Alkusointu ei selitä myöskään etunimien *Laurentius* ja *Benno* korvaamista englanninnoksessa nimillä *Michael* ja *Shillelagh*. Kääntäjän valinnoissa on kuitenkin nähtävissä selkeä motivaatio. Hahmon koko nimi on englanninnoksessa *Michael Finnegan Shillelagh O'Graph*. Nimien järjestys on erilainen kuin alkuperäisessä, jossa *Finninpoika* on nimistä kolmas. Muutos on merkityksellinen, sillä *Michael Finnegan* on intertekstuaalinen

viittaus irlantilaisen lastenlorun samannimiseen hahmoon (The Speks). Myös *Shillelagh* on läpinäkyvä, sillä samanasuinen appellatiivi on nimitys irlantilaiselle puunuijalle (Lexico s.v. *shillelagh*). Myös edellä esittelemäni sukunimi *O'Graph* on irlantilaisperäinen. Niinpä nimikokonaisuuden kaikki elementit viittaavat Irlantiin. Nimikokonaisuus on yhteydessä hahmon esittelyyn, jossa tämän kerrotaan olevan kotoisin Irlannista (J&N englantia 1996: 5). Alkuperäisteoksen hahmo on syntynyt Norjassa (J&N 1995: 5).

Allitteraation säilyttäminen tai nimen yleisyys ei selitä *Sakari Sokerin* ruotsinnoksen *Sackarias Socker* etunimivalintaa. *Sakarilla* on Ruotsissa noin 1 600 nimenkantajaa, mutta ruotsinnokseen valitulla *Sackarias*-nimellä vain noin 100 (SCB s.v. *Sackarias, Sakari*). Vaikka ruotsinnoksen etunimi *Sackarias* on lähellä alkuperäistä *Sakaria*, on se ennen kaikkea virallisen etunimen *Sacharias* (ks. taulukko 23) mukaelma, minkä vuoksi luokittelen käännösstrategiaksi korvaamisen.

Joulupukin ja noitarummun keinotekoisien nimityypin käännöksissä on yksi osapoisto. Englanninnoksen virallisesta nimestä *Zacharias Clementinus Caramellus* puuttuu *Nekku*-sukunimeä vastaava elementti. Osalisäyksiä ei ole yhtäkään.

Joulupukin ja noitarummun keinotekoisista nimistä 32 on käännetty yhden ja 13 usean käännösstrategian avulla. Taulukko 24 esittää yhteenvedon keinotekoisien nimityypin käännösstrategioista.

TAULUKKO 24. *Joulupukin ja noitarummun* keinotekoisien nimien käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	6	11	14	31
- Kokolaina	0	0	0	0
- Kokomukaelma	0	0	0	0
- Kokokäännös	3	2	0	5
- Kokokorvaus	3	9	12	24
- Kokopoisto	0	0	2	2
- Kokolisäys	0	0	0	0
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	9	4	1	14
- Osalaina	4	1	0	5
- Osamukaelma	2	3	1	6
- Osakäännös	7	2	0	9
- Osakorvaus	5	3	1	9
- Osapoisto	0	1	0	1
- Osalisäys	0	0	0	0

Esiintyvyydeltään yleisin strategia on korvaus, joka sisältyy 71,1 %:iin käänös-nimiko-konaisuuksista. Peräti 53,3 % kokonaisuuksista on kaikkia elementtejä myöten korvattu uusilla nimillä. 31,1 % käänös-nimikokonaisuuksista sisältää ainakin yhden merkityksel-tään käännetyn nimen, mitä selittää keinotekoisten alkuperäisnimien läpinäkyvyys. Korvaamisen yleisyys selittyy puolestaan aineistoni keinotekoisten nimille tyypillisellä allitteraatiolla, sillä läpinäkyvän sukunimen kotouttaminen johtaa usein etunimen korvaa-miseen äänneasultaan sukunimeen sopivaksi.

Ruotsinnos eroaa englanninnoksesta ja saksannoksesta siten, että ruotsinnoksessa suorien käänösten osuus on huomattavasti suurempi kuin verrokkiteoksissa. Englanninos ja saksannos eivät ole yhtä uskollisia alkuperäisnimien sisällölle, vaan läpinäkyvät nimet on useissa tapauksissa korvattu uusilla saman semanttisen kentän nimillä.

6.2.2. *Tatun ja Patun Suomen* keinotekoisten nimien käännökset

Tatun ja Patun Suomessa on vain yksi keinotekoinen nimi, *Tatu Korso*. Nimen käännök-set ovat taulukossa 25.

TAULUKKO 25. *Tatun ja Patun Suomen* keinotekoisen nimen käännökset.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Tatu Korso	<u>Sixten</u> Korso	Tatu Korso	Tatu <u>Denkefix</u>
	yht. 1 kpl	yht. 1 kpl	yht. 1 kpl

Tatu Korso on kokonaisuudessaan lainattu englanninnokseen. Ruotsinnos ja saksannos yhdistävät osalainan ja -korvauksen, mutta strategiat risteävät. Ruotsinnoksessa sukunimi on lainattu. Etunimi *Tatu* on säännönmukaisesti korvattu etunimellä *Sixten*. Saksannok- sessa puolestaan on lainattu etunimi *Tatu* ja korvattu sukunimi läpinäkyvällä nimellä *Denkefix*. Nimi korostaa salapoliisin päättelykykyä, sillä *denken*-verbin merkitys on 'aja- tella' ja *fix*-adjektiivin 'ripeä, näppärä' (MOT Saksa s.v. *denken, fix*).

Korso juontaa juurensa ruotsista (ks. luku 5.2.2.), ja nimestä on yhä erotettavissa substan- tiivi *kors* 'risti' (MOT Pro Ruotsi s.v. *kors*). Henkilönimenä *Korso* ei hyödynnä alkuperäisen paikannimen etymologiaa, minkä vuoksi ruotsin ymmärtäminen ei tee ni- mestä luonnehtivaa. Olennaisempaa on tuntea taustalla oleva paikannimi. Pidän

todennäköisenä, ettei pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuva suomalainenkaan lapsilukija tunnista paikannimeä. Niinpä nimen lainaaminen ei merkittävästi muuta nimen funktiota käännöksessä. Sen sijaan saksannoksessa nimen funktio on muista poikkeava, sillä hahmon nimeen on lisätty luonnehtiva aspekti, jota ei ole alkuperäisnimessä.

6.3. Intertekstuaalisten henkilönnimien käännökset

Aineistoni intertekstuaalisten nimien viittauskohteet muodostavat heterogeenisen joukon, johon sisältyy suomalaisia ja ulkomaisia, nykyisiä ja historiallisia henkilöitä. Oletan, että etenkin henkilön kulttuuristausta ja tunnettuus korreloivat käännösstrategian kanssa niin, että suomalaiseen kulttuuriin rajoittuva intertekstuaalinen nimi korvataan todennäköisemmin kuin laajemmin maailmalla tunnettu nimi. Odotan myös, että ruotsinnoksissa alkuperäisteosten intertekstuaalisuus säilyy vahvimmin ja saksannoksissa puolestaan heikoimmin.

6.3.1. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien käännökset

Joulupukissa ja noitarummussa on neljä intertekstuaalista nimeä ja niillä 12 käännöstä. Kokolainoja on neljä: nimien *Martinus Severinus Agricola* ja *Gillim California Katzenberg* ruotsin- ja englanninkieliset nimet (ks. taulukko 26).

TAULUKKO 26. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien kokolainat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	
2. Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	
	yht. 2 kpl	yht. 2 kpl	yht. 0 kpl

Molemmat lainatut alkuperäisnimet ovat vieraannuttavia suomenkieliselle lukijalle (ks. luku 5.3.1.). Tuttu elementti on sukunimi *Agricola*, joka sekään ei ole Suomessa nykyisin käytössä (DVV s.v. *Agricola*). SCB:n mukaan nimikokonaisuuksien elementit eivät ole Ruotsissa sen yleisempiä: realistisilla nimillä *California*, *Martinus* ja *Severinus* on kullakin Ruotsissa korkeintaan muutama kymmenen nimenkantajaa (SCB s.v. *California*,

Martinus, Severinus). Englanninkieliselle yleisölle nimi *Gillim California Katzenberg* sen sijaan on kotoisampi. *Gillim* on englantilainen sukunimi (Coates, Hanks & McClure 2016 s.v. *Gillam*), *California* Yhdysvaltain osavaltio ja *Katzenberg* yhdysvaltalainen elokuvaohjaaja. Niinpä alkujaan vieraannuttavan nimen lainaaminen tekee nimestä käännöksen lukijalle kotoisan.

Joulupukin ja noitarummun intertekstuaalisen nimityypin ainoa kokokorvaus on saksannoksen *Nikki Laus* vastineena alkuperäiselle *Veli-Johannes Karjalaiselle*. Käännösnimi on alkuperäisen tavoin intertekstuaalinen. Nimen voidaan tulkita viittaavan sekä Pyhään Nikolaukseen että itävaltalaiseen Formula 1 -kuljettaja Niki Laudaan (ks. Pehkonen 2008: 35), jonka kutsumanimi yhtä lailla on lyhenne Nikolauksesta. Pyhä Nikolaus on yksi Joulupukki-hahmon esikuvista. Saksankieliselle lukijalle Pyhä Nikolaus on lisäksi tuttu kuudes joulukuuta juhlistavan Pyhän Nikolauksen päivän takia. (Hauschild 2012.)

Saksannoksesta on poistettu kokonaan nimi *Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki*. Hahmon kaksi lempinimeä sen sijaan ovat säilyneet saksannoksessa (ks. luku 6.1.1.).

Jokaisessa käännösteoksessa on kaksi intertekstuaalista nimeä, joiden käännökset yhdistelevät osastrategioita. Ainoa hyödyntämättä jäävä osastrategia on osalisäys. Osastrategioita yhdistelevät käännösimikokonaisuudet ovat alla taulukossa 27.

TAULUKKO 27. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien osastrategiat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Martinus Severinus Agricola			– Severinus Agricola
2. Gillim California Katzenberg			<u>Kiki</u> – <u>Katzengold</u>
3. Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki	<u>Sven</u> Boris Arthurus Plinius <u>Ludenben</u> von Spindel	Henricus Boris Arthurus Plinius <u>Arachnid</u> von Spider	
4. Veli-Johannes Karjalainen	– Johannes Karjalainen	– <i>John Karelia</i>	
	yht. 2 kpl	yht. 2 kpl	yht. 2 kpl

Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki on osin lainattu ruotsinnokseen ja englanninnokseen. Läpinäkyvät osat *Karvanus* ja *von Hämähäkki* on kotoutettu. Ruotsinnoksessa *Karvanus* on korvattu saman merkityskentän nimellä *Ludenben*

'karvajalka' (MOT Pro Ruotsi s.v. *luden, ben*). Englanninnoksessa vastaava jälkinimi on *Arachnid* 'hämähäkkieläin' (MOT Pro Englanti s.v. *arachnid*). *Karvanuksen* muihin jälkinimiin yhdistävä *-us*-johdin ei ole säilynyt kummassakaan käännöksessä. Ruotsinnoksen ja englanninnoksen strategiat ovat identtiset myös *von Hämähäkin* kohdalla, sillä etuliitteen *von* on säilytetty ja loppu käännetty suoraan kohdekielelle. Näiden muutosten lisäksi ruotsinnoksessa etunimi *Henricus* on korvattu periruotsalaisella nimellä *Sven* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *Sven*; SCB s.v. *Sven*).

Ruotsinnoksessa *Veli-Johannes Karjalaisen* nimestä on poistettu etunimi *Veli*, mutta muutoin nimi on lainattu sellaisenaan. Englanninnoksessa nimi on asussa *John Karelia*. Ensimmäinen etunimi on poistettu. Jäljelle jäävän etunimen strategia on mukaelma, sillä *John* on englannin kielessä vakiintunut asu latinan *Johannekselle* (Hanks & Hodges 1994 s.v. *John*). Myös sukunimi on mukaelma, joskin englanninkielinen *Karelia* on paikannimi *Karjalan* vastine. Paikannimestä voidaan johtaa adjektiivi *Karelian* 'karjalainen'. (MOT Pro Englanti s.v. *Karelia, Karelian*.)

Saksannoksesta on poistettu *Martinus*- ja *California*-etunimet. Jäljelle jäävä *Severinus Agricola* on osalaina ja *Kiki Katzengold* osakorvaus. On yllättävää, että saksankielinen nimi *Katzenberg* 'kissämäki, kissavuori' ei ole säilynyt saksannoksessa, vaan nimi on korvattu kissankultaa tarkoittavalla *Katzengoldilla* (MOT Saksa s.v. *Katze, Berg, Gold*; Duden s.v. *Katzengold*). *Katzenberg* tunnetaan saksankielisillä alueilla paikannimenä, sillä esimerkiksi Itävallassa on *Katzenberg*-nimiset linna ja vuori.

Taulukko 28 tiivistää *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien käännostrategiat. Yleisin strategia on laina, joka esiintyy 66,7 %:ssa nimikokonaisuuksista.

TAULUKKO 28. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	2	2	2	6
- Kokolaina	2	2	0	4
- Kokomukaelma	0	0	0	0
- Kokokäännös	0	0	0	0
- Kokokorvaus	0	0	1	1
- Kokopoisto	0	0	1	1
- Kokolisäys	0	0	0	0
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	2	2	2	6
- Osalaina	2	1	1	4
- Osamukaelma	0	1	0	1
- Osakäännös	1	1	0	2
- Osakorvaus	1	1	1	3
- Osapoisto	1	1	2	4
- Osalisäys	0	0	0	0

Ruotsinnoksessa ja englanninnoksessa intertekstuaalisten nimien käännösratkaisut ovat hyvin samankaltaiset. Saksannoksen käännösratkaisut poikkeavat näistä selkeästi, sillä saksannoksessa lainattuja elementtejä on vain yhdessä nimikokonaisuudessa. Realistisen ja keinotekoisien nimityypin analyysissä esiin nousut, saksannokselle ominainen kokopoisto ilmenee myös intertekstuaalisen nimityypin käännöksissä.

Intertekstuaalisten nimien kohdalla kiinnostavaa on paitsi käännösstrategioiden myös käännösnimen intertekstuaalisuuden tarkastelu. Taulukko 29 kokoaa yhteen kaikki *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaaliset nimet käännöksineen. Lihavoinnilla korostan nimiä, jotka yhä käännösteoksissa ovat funktioltaan intertekstuaalisia.

TAULUKKO 29. *Joulupukin ja noitarummun* käännösnimien intertekstuaalisuus.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	Severinus Agricola
2. Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	Kiki Katzensgold
3. Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki	Sven Boris Arthurus Plinius Ludenben von Spindel	Henricus Boris Arthurus Plinius Arachnid von Spider	
4. Veli-Johannes Karjalainen	Johannes Karjalainen	John Karelia	Nikki Laus
INTERTEKSTUAALISIA	yht. 4 kpl	yht. 3 kpl	yht. 2 kpl

12 intertekstuaalisesta käännösniimestä kahdeksan säilyttää alkuperäisen intertekstuaalisen viittauskohteen. Intertekstuaalinen *Nikki Laus* viittaa eri henkilöön kuin alkuperäisnimi. Kaksi käännösniimikokonaisuutta ei ilmennä lainkaan intertekstuaalisuutta. Intertekstuaalisuus jakautuu kohdekielittäin siten, kaikki intertekstuaaliset elementit on lainattu sellaisenaan ruotsinnokseen, kun taas alkuperäisistä viittauksista vain yksi on näkyvillä saksannoksessa. Ainoa englanninnoksesta häivytetty viittauskohde on suomalainen muusikko J. Karjalainen. Yhteistä kaikille käännösteoksille on säilytetty viittaus Suomen historian merkkihenkilöön Agricolaan.

Koska aineisto on pieni ja viittauskohteet tyypiltään erilaisia, on vaikea sanoa, mikä osuus viittauskohteen tunnettuudella on intertekstuaalisuuden säilymisen kannalta. *Veli-Johannes Karjalaisen* taustalla oleva J. Karjalainen lienee tutuin ruotsinnoksen kohdeyleisölle ja etenkin käännösteoksen suomenruotsalaisille lukijoille, minkä vuoksi pidän nimen käännösratkaisujen hajontaa odotustenmukaisina. Toisaalta oletan Jeffrey Katzenbergin ja Pliniuksen olevan yhtä tuttuja tai tuntemattomia suomen- ja saksankielisen teoksen lukijoille, mutta siitä huolimatta intertekstuaalisuus ei ole säilynyt käännöksessä.

6.3.2. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisten nimien käännökset

Tatun ja Patun Suomessa on kuusi intertekstuaalista nimeä. Niinpä käännösniimiä on kolmessa teoksessa yhteensä 18. Taulukko 30 kokoaa yhteen intertekstuaalisten nimien kokolainat, joita on yhteensä viisi.

TAULUKKO 30. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisten nimien kokolainat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Lucia	Lucia	Lucia	Lucia
2. Patu-Arto Newsberg		Patu-Arto Newsberg	Patu-Arto Newsberg
	yht. 1 kpl	yht. 2 kpl	yht. 2 kpl

Vain yksiosainen *Lucia* on lainattu jokaiseen käännösteokseen. Lisäksi *Patu-Arto Newsberg* on lainattu englanninnokseen ja saksannokseen. Ruotsinnos eroaa näistä vain siten, että ensimmäinen etunimi *Patu* on korvattu *Blixtenillä* (ks. taulukko 31).

Intertekstuaalisten nimien käänöksistä 13 yhdistelee strategioita. Näistä jokainen sisältää ainakin yhden lainatun elementin, kuten oheisesta taulukosta 31 käy ilmi.

TAULUKKO 31. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisten nimien osastrategiat.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Patu-Arto Newsberg	<u>Blixten</u> -Arto Newsberg		
2. Tatu-Pirjoeeva Nuotio-Polttila	<u>Sixten</u> -Pirjoeeva Nuotio-Polttila	Tatu- <u>Christiane Adlib-</u> <u>Montage</u>	Tatu-Pirjoeeva <u>Infoström</u>
3. Patu-Antero Massakenttä	<u>Blixten</u> -Antero Massakenttä	Patu-Antero Claycourt	Patu-Antero <u>Massenauflauf</u>
4. Tatu-Helena Etäistö	<u>Sixten</u> -Helena Etäistö	Tatu-Helena <u>du Lac</u>	Tatu-Helena <u>Schönelaun</u>
5. Patu-Pekka Routa	<u>Blixten</u> -Pekka Routa- TJÄLE	Patu-Pekka Frost	Patu-Pekka Frost
	yht. 5 kpl	yht. 4 kpl	yht. 4 kpl

Ruotsinnoksessa kaava on yhtenäinen. Yhdistelmäetunimen alkuosan *Tatu* ja *Patu* on korvattu nimillä *Sixten* ja *Blixten*. Kaikki alkuperäisnimien intertekstuaaliset elementit on säilytetty. Sukunimet on pääasiassa lainattu sellaisenaan. Sanaleikki *Newsberg* 'uutisvuori' pohjautuu ruotsinkieliseen sukunimeen *Nyberg* 'uusivuori', minkä vuoksi nimi on ruotsinkieliselle lukijalle kotoisampi kuin suomalaiselle (MOT PRO Ruotsi s.v. *ny, berg*; MOT Pro Englanti s.v. *news*). Sukunimet *Nuotio-Polttila* ja *Etäistö* eivät ole selkeästi hahmoja luonnehtivia, joten niiden semantiikan välittyminen ei ole yhtä olennaista kuin intertekstuaalisuuden säilyttäminen. Pidän kuitenkin yllättävänä sitä, ettei *Massakenttä*-sukunimen kohdalla ole menetelty vastaavasti kuin *Roudan*. Ruotsin vastaava tennistermi on *grus* 'sora' (Svensk ordbok 2009 s.v. *grus*).

Ruotsinnoksen ainoa sukunimiä koskeva muutos on *Patu-Pekka Roudan* sukunimeen yhdistetty ruotsinkielinen selite *Tjäle*, joka on suora käänös *Roudasta* (MOT Pro Ruotsi s.v. *tjäle*). Taulukossa 31 *Tjäle* on sekä lihavoitu että kirjoitettu kapiteelein, sillä strategioiltaan se on samanaikaisesti lisäys ja käänös. Käänös-nimikokonaisuus palvelee sekä ruotsalaista että suomenruotsalaista yleisöä, sillä ruotsinkielinen selite yhdistää nimen meteorologiahmoon häivyttämättä kuitenkaan viittausta Pekka Poutaan.

Intertekstuaalisten nimien englannin- ja saksankieliset käänökset poikkeavat ruotsinnoksen linjasta. Muutokset kohdistuvat etupäässä sukunimiin, mikä häivyttää intertekstuaalisuutta. *Patu-Pekka Frost* esiintyy sekä englanninnoksessa että saksannoksessa. Sukunimi on suora käänös, sillä routa on molemmilla kielillä *frost* (MOT Pro

Englanti s.v. *frost*; MOT Saksa s.v. *Frost*). Koska alkuperäisen viittauskohteen sukunimi on *Roudan* sijaan *Pouta*, on käännösten lukijoiden vaikea havaita yhteyttä, vaikka Pekka Pouta olisikin tuttu.

Suora käännös on myös *Massakentän* englanninnos *Claycourt* (MOT Pro Englanti s.v. *clay*). *Massakentän* saksannoskin vaikuttaa suoralta käännökseltä, sillä samankaltaiset määriteosat saavat sukunimet *Massenauflauf* ja *Massakenttä* virheellisesti vaikuttamaan samansisältöisiltä. Todellisuudessa nimi *Massenauflauf* ei ole tennistermi, vaan saksaksi massakenttä on *Sandplatz* (Duden s.v. *Sandplatz*). Määriteosa *Massen* tarkoittaa joukkoa. Perusosalla *Auflauf* voidaan tarkoittaa joko väkijoukkoa tai laatikkoruokaa. Yhdyssana *Massenauflauf* ei ole kiteytynyt, mutta sen merkityksen voi tulkita olevan 'suuri joukkokokoontuminen'. (Duden s.v. *Auflauf, Massen-*; MOT Saksa s.v. *Auflauf, Massen-*.)

Yhtä lailla läpinäkyviä mutta alkuperäisestä merkityssisällöstä poikkeavia ovat saksannoksen korvaavat sukunimet *Infoström* ja *Schönelaun*. Saksan kielessä on substantiivi *Strom* 'virta' sekä verbi *strömen* 'virrata' (MOT Saksa s.v. *Strom, strömen*). Näiden välimuoto *Ström* on ruotsalainen sukunimi ja substantiivi, jonka merkitys on niin ikään 'virta' (SCB s.v. *Ström*; MOT Pro Ruotsi s.v. *ström*). Sukunimen *Infoström* merkitys on näin ollen 'tietovirta'. Sukunimi *Schönelaun* on muunnos saksankielisestä ilmaisusta *schöne Laune* 'hyvä mieli' (MOT Saksa s.v. *schön, Laune*).

Tatu-Pirjoeva Nuotio-Poltilan nimestä on lainattu englanninnokseen vain ensimmäinen etunimi. Alkuperäisen sukunimen korvaava *Adlib-Montage* on läpinäkyvä. *Ad-lib* tarkoittaa 'improvisoida, improvisoitu' (MOT Pro Englanti s.v. *ad-lib*). *Montage* 'montaasi' on liikkuvan kuvan keino (MOT Pro Englanti s.v. *montage*; KS 2020 s.v. *montaasi*). Yhdistelmäetunimen jälkimmäinen osa on korvattu nimellä *Christiane*, joka on mahdollinen viittaus brittiläiseen CNN:n toimittajaan Christiane Amanpouriin. Yhdessäkään toisessa intertekstuaalisessa nimessä yhdistelmäetunimen jälkiosaa ei ole muokattu käännökseen.

Tatu-Helena Etäistö on englanninnoksessa *Tatu-Helena du Lac*. Sukunimi *du Lac* on ranskaa. *Lac* on suomeksi järvi (MOT Ranska s.v. *lac*). *Du* on yhteen sulautunut muoto sanoista *de* ja *le*, joista *de* on englannin *of*-sanaan vertautuva omistusta ilmaiseva prepositio (MOT Ranska s.v. *de*) ja *le* maskuliinin yksikön määräinen artikkeli (Larousse s.v. *le*). Niinpä ranskankielinen *du* vastaa englannin *of the* -rakennetta. *Du Lac* on

paikannimen jälkimäärte kylälle tai kaupungille, joka sijaitsee järven rannalla. Tällaisia ovat esimerkiksi Ranskan Alpeilla sijaitseva kylä Sainte-Hélène-du-Lac sekä yhdysvaltalainen kaupunki Fond du Lac. Koska hahmon toinen etunimi on *Helena*, on yhteys ranskalaiskylään ilmeinen. Nimi ei kuitenkaan viittaa teoksenulkoiseen henkilöön vaan paikkaan, minkä vuoksi se ei täytä tutkimukseni intertekstuaalisuuden määritelmää (ks. luku 4.1.3.).

Taulukko 32 kokoaa yhteen *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisten nimien käännösstrategiat. Yleisin strategia on laina, sillä se esiintyy aineiston jokaisessa käännös-nimikokonaisuudessa. Nimikokonaisuuksista viisi eli 27,8 % on lainattu kokonaisuudessaan. Lainan jälkeen yleisin on korvaus, joka esiintyy 55,6 %:ssa nimikokonaisuuksista.

TAULUKKO 32. *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisten nimien käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	1	2	2	5
- Kokolaina	1	2	2	5
- Kokomukaelma	0	0	0	0
- Kokokäännös	0	0	0	0
- Kokokorvaus	0	0	0	0
- Kokopoisto	0	0	0	0
- Kokolisäys	0	0	0	0
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	5	4	4	13
- Osalaina	5	4	4	13
- Osamukaelma	0	0	0	0
- Osakäännös	1	2	1	4
- Osakorvaus	5	2	3	10
- Osapoisto	0	0	0	0
- Osalisäys	1	0	0	1

Taulukko 32 antaa vaikutelman, että ruotsinnoksessa intertekstuaalisia nimiä on kotoutettu eniten. Ruotsinnoksessa korvauksia on enemmän kuin englanninnoksessa ja saksannoksessa. Luvut selittyvät kuitenkin sillä, että ruotsinnoksessa etunimet *Tatu* ja *Patu* on korvattu. Koska *Tatu* ja *Patu* sisältyvät kaikkiin *Tatun ja Patun Suomen* intertekstuaalisista nimiin *Luciaa* lukuun ottamatta, on ruotsinnoksessa osin korvattu viisi intertekstuaalista nimeä. Todellisuudessa ruotsinnoksen nimet ovat uskollisimpia alkupe-
räisille, sillä ne säilyttävät kaikki intertekstuaaliset viittaukset. Taulukko 33 esittää, kuinka intertekstuaalisuus on säilytetty käännösteoksissa. Taulukossa merkitsen lihavoimilla käännösnimien elementtejä, jotka selkeästi ovat intertekstuaalisia eli viittaavat teoksenulkoisiin henkilöihin.

TAULUKKO 33. *Tatun ja Patun Suomen* käännösnimien intertekstuaalisuus.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Lucia	Lucia	Lucia	Lucia
2. Patu-Arto Newsberg	Blixten- Arto Newsberg	Patu- Arto Newsberg	Patu- Arto Newsberg
3. Tatu-Pirjoeva Nuotio-Polttila	Sixten- Pirjoeva Nuotio-Polttila	Tatu- Christiane Adlib-Montage	Tatu-Pirjoeva Infoström
4. Patu-Antero Massakenttä	Blixten- Antero Massakenttä	Patu-Antero Claycourt	Patu-Antero Massenauflauf
5. Tatu-Helena Etäistö	Sixten- Helena Etäistö	Tatu-Helena du Lac	Tatu-Helena Schönelaun
6. Patu-Pekka Routa	Blixten- Pekka Routa-Tjäle	Patu-Pekka Frost	Patu-Pekka Frost
INTERTEKSTUAALISIA	yht. 5 kpl	yht. 4 kpl	yht. 4 kpl

Kaksi intertekstuaalista viittausta säilyy kaikissa kolmessa käännösteoksessa: Lucia ja Arto Nyberg. Lisäksi englanninnoksen *Tatu-Christiane Adlib-Montage* on mahdollista tulkita intertekstuaaliseksi toisen etunimen sekä hahmon ammatin perusteella. Viittauksen kohde ei kuitenkaan ole sama kuin alkuperäisteoksessa. En pidä intertekstuaalisina lainattuja yhdistelmäetunimiä, sillä ilman alkuperäistä sukunimeä ja kulttuuriympäristöä nimet eivät selkeästi viittaa suomalaisiin toimittajiin. Vaikka esimerkiksi etunimi *Antero* on alkuperäisteoksessa intertekstuaalinen elementti, tekee nimikokonaisuudesta intertekstuaalisen vasta etunimen yhdistäminen äänteellisesti *Mertarantaa* muistuttavaan ja urheiluun liittyvään sukunimeen *Massakenttä*. Ilman lisävihjeitä sukunimessä myös etunimen intertekstuaalisuus häviää.

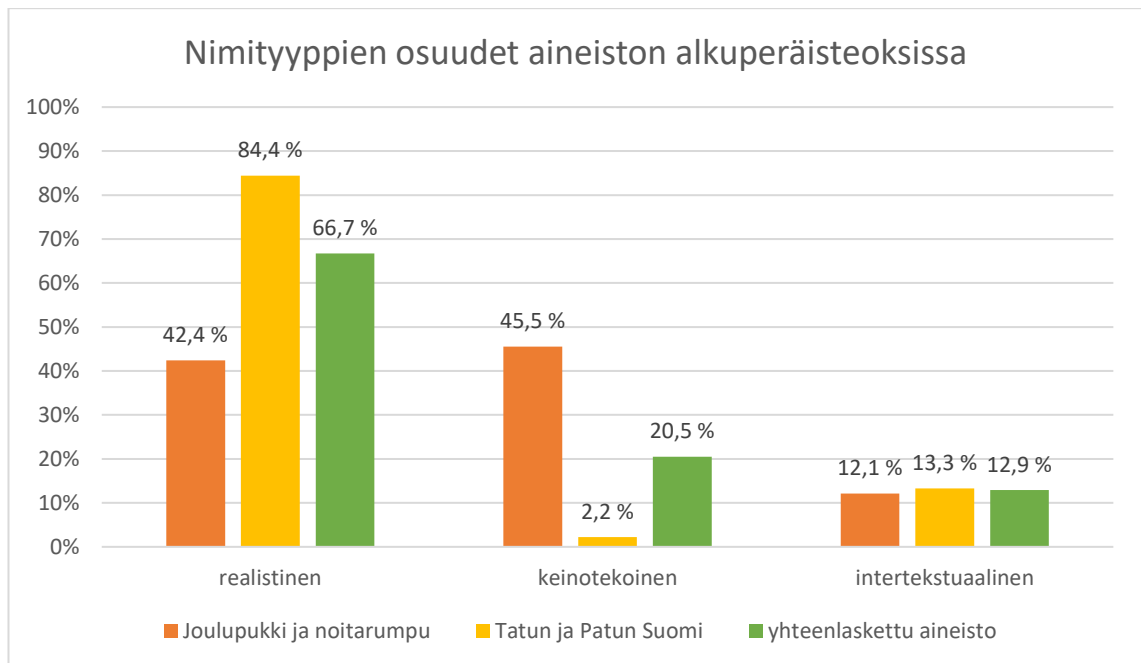
Arvelen käännösratkaisujen eroavaisuuksien johtuvan intertekstuaalisen nimityypin kohdalla siitä, että viittausten kohteena olevat suomalaiset mediapersoonat ovat todennäköisimmin tuttuja ruotsinnoksen lukijalle. Englannin- ja saksankieliset versiot nimistä joko häivyttävät intertekstuaalisuuden kokonaan tai viittaavat lukijalle oletetusti tutumpaan henkilöön. Kääntäjän tehtävä on paitsi kääntää kieltä myös kulttuuria. Kuinka paljon lukijan voi olettaa tietävän? Milloin teoksen sisältämä vieraus on kiehtovaa ja milloin lukunautintoa haittaavaa? Vaikka aineistoni intertekstuaaliset elementit olisi lainattu englannin- ja saksankielisiin käännöksiin, olisivat viittaukset suomalaisiin toimittajiin todennäköisesti jääneet uudelta kohdeyleisöltä tunnistamatta.

7. YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA

Seuraavaksi kokoan yhteen pro gradu -tutkielmani tulokset. Vastaan tutkimuskysymyksiini sekä otan kantaa hypoteesieni paikkansapitävyyteen luvussa 7.1. alkuperäisnimistön tyypittelyn ja luvussa 7.2. käänösnimistön näkökulmasta. Luku 7.3. on vastaus Pehkosen (2008) esittämään kysymykseen *Joulupukin ja noitarummun* saksannoksen lähtökielestä. Päätän analyysini yhteenvedon vertaamalla tuloksiani alan aiempaan tutkimukseen, jota esittelin luvussa 1.2.

7.1. Nimityyppien yhteenvedo

Suomenkielinen aineistoni koostuu 78 nimikokonaisuudesta, joista 33 on peräisin *Joulupukista ja noitarummusta* ja 45 *Tatun ja Patun Suomesta*. Luvussa 5 ryhmittelin aineistoni nimityyppihin. Nimikokonaisuuksista realistisia on 66,7 %, keinotekoisia 20,5 % ja intertekstuaalisia 12,8 %. Esitän nimityyppien osuudet teoksittain kuviossa 1.

KUVIO 1. Nimityyppien osuudet aineiston alkuperäisteoksissa.

Hypoteesini teosten erilaisesta nimityyppijakaumasta pitää paikkansa. *Joulupukissa ja noitarummussa* realistinen ja keinotekoinen nimityyppi ovat lähes yhtä edustettuja –

keinotekoisia nimikokonaisuuksia on yksi enemmän. Tilanne *Tatun ja Patun Suomessa* on täysin päinvastainen, sillä teoksen nimikokonaisuuksista peräti 84,4 % on realistisia. Keinotekoisia nimikokonaisuuksia on sen sijaan vain yksi. Intertekstuaalisuuden ilmentäjänä teokset ovat tasaväkisiä.

Selitän realististen ja keinotekoisten nimien epätasaista jakautumista teosten erilaisella luonteella. *Tatun ja Patun Suomi* on faktapohjainen. Hahmot seikkailevat Suomessa ja tutustuvat tavallisiin suomalaisiin ihmisiin, mikä näkyy realististen nimien paljoutena. Realistisen nimityypin ulkopuolelle jäävät vain muutamat Tatun ja Patun alter egot (ks. luku 2.2.2.) sekä suomenruotsalaisuuteen viittaava *Lucia*. Huumori on teoksessa suuressa roolissa, mikä heijastuu nimistössä intertekstuaalisiin nimiväännöksiin. Teoksessa esiintyy useita yksittäisiä keinotekoisia nimiä, mutta ainoastaan nimikokonaisuus *Tatu Korso* ei sisällä keinotekoisten nimien lisäksi intertekstuaalisia aineksia. Luokitteluhierarkiasani intertekstuaalisuus on dominoiva ominaisuus (ks. luku 4.1.4.), minkä vuoksi keinotekoinen nimityyppi jää *Tatun ja Patun Suomessa* lähes edustuksetta.

Joulupukki ja noitarumpu on vahvasti juonivetoinen, ja tarina sijoittuu täysin fiktiiviseen Joulukylään. Tarina ei ole selkeästi sidoksissa teoksenulkoiseen maailmaan, mikä näkyy keinotekoisten nimien runsautena. Teoksen nimistölle tunnusomaista on saman hahmon yksilöinti kahdella tai useammalla eri nimikokonaisuudella. Realistiset nimet ovat tyypillisesti hahmojen virallisia nimiä ja keinotekoiset epävirallisia (ks. luku 2.2.1.). Poikkeuksia ilmenee tapauksissa, joissa keinotekoinen nimi on ainoa kyseiseen hahmoon viittaava nimikokonaisuus ja sen vuoksi hahmon virallinen nimi, sillä luokittelen nimen lempinimeksi vain tapauksissa, joissa rinnasteisia nimikokonaisuuksia on vähintään kaksi. Havainnollistan asiaa esimerkillä. Keinotekoiset nimikokonaisuudet *Helga Haitari* ja *Nelli Nukkemaakari* ovat olemukseltaan samanlaiset, mutta *Helga Haitari* on hahmon ainoa ja siten virallinen nimi. *Nelli Nukkemaakari* on keinotekoiselle nimelle tyypillisesti lempinimi; hahmon virallinen nimi on *Eleanora Katariina Eriksdottir Tomten*.

Aineistoni intertekstuaalisten nimien joukko on pieni ja heterogeeninen. Viittausten kohteena olevat henkilöt ovat suomalaisia ja ulkomaisia, nykyisiä ja historiallisia. Henkilöille yhteistä on autenttisuus. Ainoa henkilö, jonka todenperäisyydestä ei ole varmuutta, on katolisen kirkon pyhimys Lucia, josta kertovia legendoja on useita (ks. Ronström 2010: 16). *Tatun ja Patun Suomessa* nimet *Luciaa* lukuun ottamatta viittaavat suomalaisiin

mediapersooniin. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisista nimistä kaksi viittaa suomalaisiin ja kaksi ulkomaisiin henkilöihin.

7.2. Käännösstrategioiden yhteenveto

Alkuperäisteosten 78 nimikokonaisuudella on yhteensä 234 käännöstä. Aineistossani edustuvat kaikki luokitteluni kuusi käännösstrategiaa eli laina, mukaelma, käännös, korvaus, poisto ja lisäys. Koska *Tatun ja Patun Suomen* saksannokseen on lisätty yksi uusi nimikokonaisuus (ks. luku 6.1.2.), on käännösanalyysini todellinen nimimäärä 235. Esitän kuitenkin selvyiden vuoksi kaikki käännösstrategioiden osuudet suhteessa 234:ään.

Joulupukin ja noitarummun käännösnimistössä kotouttavia strategioita on käytetty peräti 91,9 %:ssa nimikokonaisuuksista. Teoksessa on 33 fiktiivistä henkilönnimikokonaisuutta ja kolmessa käännösteoksessa siten yhteensä 99 käännösnimikokonaisuutta. Taulukko 34 summaa *Joulupukin ja noitarummun* käännösstrategiat.

TAULUKKO 34. *Joulupukin ja noitarummun* henkilönnimistön käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	12	20	25	57
- Kokolaina	5	3	0	8
- Kokomukaelma	0	1	0	1
- Kokokäännös	3	2	0	5
- Kokokorvaus	4	13	17	34
- Kokopoisto	0	0	8	8
- Kokolisäys	0	0	0	0
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	21	13	8	42
- Osalaina	13	7	2	22
- Osamukaelma	9	9	3	21
- Osakäännös	15	8	3	26
- Osakorvaus	8	10	5	23
- Osapoisto	3	2	3	8
- Osalisäys	0	2	0	2

Joulupukin ja noitarummun yleisin käännösstrategia on korvaus, joka näkyy 57,6 %:ssa teoksen käännösnimikokonaisuuksista. Kokokorvaukset kattavat 34,3 % teoksen kaikista käännösnimistä, minkä lisäksi osakorvaus esiintyy 23,2 %:ssa käännösnimikokonaisuuksista. Yleisyydessä toisena on strategia käännös, joka sisältyy 31,3 %:iin käännösnimi-

kokonaisuuksista. Vain yhden nimikokonaisuuden erolla eli 30,3 %:n esiintyvyydellä kolmanneksi jää laina.

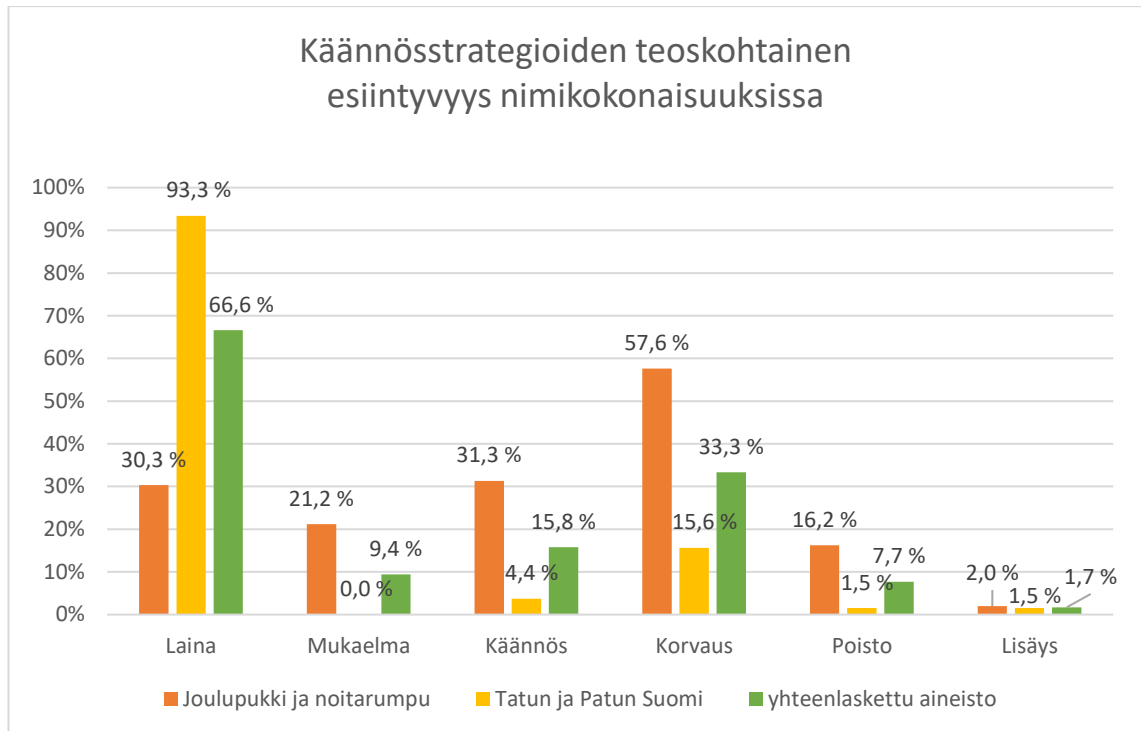
Tatun ja Patun Suomessa on kaikkiaan 45 fiktiivistä henkilönnimikokonaisuutta ja teoksen kolmessa käännöksessä 135 käännösnimikokonaisuutta. Yhteenvedo käännösstrategioista on oheisessa taulukossa 35. Saksannokseen lisättyä nimikokonaisuutta havainnollistan taulukossa merkinnällä +1.

TAULUKKO 35. *Tatun ja Patun Suomen* fiktiivisen henkilönnimistön käännösstrategiat.

	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA	YHTEENSÄ
YKSI KÄÄNNÖS- STRATEGIA	38	39	39 +1	116 +1
- Kokolaina	36	39	32	107
- Kokomukaelma	0	0	0	0
- Kokokäännös	0	0	0	0
- Kokokorvaus	2	0	5	7
- Kokopoisto	0	0	2	2
- Kokolisäys	0	0	+1	+1
USEITA KÄÄNNÖS- STRATEGIOITA	7	6	6	19
- Osalaina	7	6	6	19
- Osamukaelma	0	0	0	0
- Osakäännös	1	4	1	6
- Osakorvaus	7	2	5	14
- Osapoisto	0	0	0	0
- Osalisäys	1	0	0	1

Tatun ja Patun Suomen yleisin käännösstrategia on laina, joka esiintyy 93,3 %:ssa käännösnimikokonaisuuksista. Peräti 79,3 % teoksen käännösnimistä on kokolainoja, minkä lisäksi 14,1 % käännösnimikokonaisuuksista sisältää osalainan. Toiseksi yleisin strategia korvaaminen esiintyy 15,6 %:ssa nimikokonaisuuksista. Kokokorvauksia on 5,2 % ja osakorvauksia 10,4 %. *Joulupukin ja noitarummun* käännösnimistössä yleinen strategia käännös on *Tatun ja Patun Suomessa* marginaalinen, sillä se esiintyy ainoastaan osastrategiana 4,4 %:ssa nimikokonaisuuksista.

Vertailen *Joulupukin ja noitarummun* sekä *Tatun ja Patun Suomen* käännösstrategioita toisiinsa kuviossa 2. Prosentit tarkoittavat, kuinka suuressa osassa teoksen käännösnimikokonaisuuksista kyseinen strategia ilmenee. En erittele koko- ja osastrategioiden käännettyjä nimikokonaisuuksia. Koska useat aineistoni nimikokonaisuudet sisältävät useita eri käännösstrategioita, on yhden teoksen käännösstrategioiden prosentiosuuksien yhteenlaskettu summa yli 100.

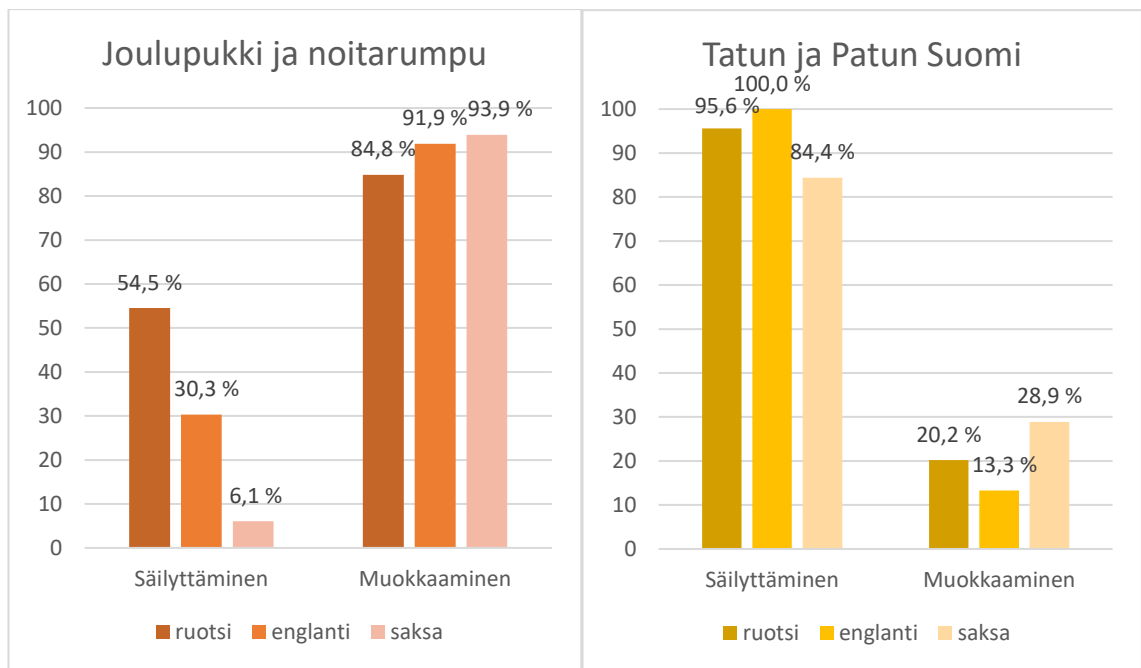
KUVIO 2. Käännösstrategioiden teoskohtainen esiintyvyys nimikokonaisuuksissa.

Aineistoni yleisin käännösstrategia kaikki kuusi käännösteosta huomioon ottaen on laina, joka esiintyy kahdessa kolmesta nimikokonaisuudesta. Kokolainoja on 49,1 % käännösnimiaineistosta, minkä lisäksi 17,5 % kokonaisuuksista on lainattu osin. Koska laina on ainoa puhtaasti vieraannuttava käännösstrategia (ks. luku 4.2.), voidaan käänteisesti ajatella, että käännösnimikokonaisuuksista yli puolet eli 50,9 % on kotoutettu ainakin osin.

Käännösstrategiat jakautuvat teoksissa hyvin eri tavoin. *Tatun ja Patun Suomessa* laina on ylivoimaisesti merkittävin käännösstrategia, mikä tarkoittaa, että käännösteoksissa nimistöä ei ole juurikaan kotoutettu. Suurin osa teoksen nimistä on suomalaisia. Joukossa on lisäksi joitakin ruotsinkielisiä sekä somalialaisia nimiä, joista ensimmäiset ovat erityisen kotoisia ruotsinnoksen lukijalle ja jälkimmäiset yhtä vieraita tutkimieni neljän version yleisöille. Teoksen nimien pääasiallinen funktio on yksilöidä, mikä vähentää kotouttamisen tarvetta. *Joulupukin ja noitarummun* osalta käännösstrategiat jakautuvat huomattavasti tasaisemmin. Kotouttavat strategiat ovat enemmistössä, mitä selittävät teosten henkilönnimille luonteenomaiset läpinäkyvyys, luonnehtivuus ja allitteraatio.

Etsin aineistostani säännönmukaisuuksia, jotka yhdistävät eri teosten saman kohdekielen käännöksiä. Kuviossa 3 vertailen eri kohdekielille käännettyjen teosten käännös-

strategioita alkuperäisnimistön säilyttämisen ja muokkaamisen näkökulmasta. Prosentit tarkoittavat, kuinka suuressa osassa nimikokonaisuuksista lähestymistapa esiintyy. Säilyttämällä tarkoitetaan nimikokonaisuuksien lainaamista kokonaan ja osin. En puhu tässä yhteydessä lainaamisesta vieraannuttamisena siitä syystä, että osa lainatuista nimistä on kotoisia käännoksen lukijoille (ks. luku 4.2.). Muokattuja puolestaan ovat kaikki muut nimikokonaisuudet kuin kokolainat. Koska yksi nimikokonaisuus voi sisältää sekä säilytettyjä että muokattuja elementtejä, voi yhden käännosteoksen prosentiosuuksien yhteenlaskettu summa ylittää arvon 100.

KUVIO 3. Säilyttävä ja muokkaava kääntäminen kohdekielittäin.

Kuviossa 3 teokset näyttäytyvät lähes peilikuvina. Muokkaavat strategiat ovat huomattavassa enemmistössä kaikissa *Joulupukin ja noitarummun* käännosteoksissa. Kohdekielet järjestäytyvät odotustenmukaisesti, sillä säilyttämisen aste on korkein ruotsinnoksessa ja matalin saksannoksessa. Muokkaavien strategioiden yleisyyttä kuvastaa se, että vain ruotsinnoksessa yli puolet käännoisnimikokonaisuuksista sisältää ainakin yhden alkuperäisen elementin. *Tatun ja Patun Suomessa* säilyttävä kääntäminen on valta-asemassa kohdekieleen katsomatta. Teoksen saksannoksessa nimistöä on muokattu eniten, mutta siinäkin alle kolmasosassa nimikokonaisuuksista.

Tutkimiani ruotsinnoksia yhdistää muita verrokkikäännöksiä vahvempi säilyttävä kääntäminen. Käännösstrategioista laina on ainoa puhtaasti säilyttävä, mutta kotouttavista strategioista mukaelma ja käännös ovat muita strategioita uskollisempia alkuperäisnimelle. *Joulupukin ja noitarummun* ruotsinnoksessa korvausten ensisijainen motivaatio on säilyttää nimen allitteraatio, ei kotouttaa vierasta nimeä ruotsinkieliselle lukijalle. *Nelli Nukkemaakari* on ruotsinnoksessa *Dora Dockmakare*, jossa sukunimi on suora käännös ja etunimi sukunimen äänneasuun sopiva korvaus. Vain lukuja tarkastelemalla *Tatun ja Patun Suomen* englanninnos vaikuttaa olevan lähempänä alkuperäisnimistöä kuin teoksen ruotsinnos. Käännösnimet kuitenkin paljastavat, että ruotsinnoksen nimistö on lähes identtinen alkuperäisen kanssa (ks. liite 2). Lukuja vääristää se, että useassa alkuperäisteoksen nimikokonaisuudessa toistuvat etunimet *Tatu* ja *Patu* on ruotsinnoksessa korvattu säännönmukaisesti nimillä *Sixten* ja *Blixten*. Jos ne jätetään pois laskuista, on ruotsinnokseen lainattu kaikki alkuperäisteoksen nimielementit.

Molemmista saksannoksista nimistöä on kotoutettu voimakkaammin kuin saman teoksen ruotsin- ja englanninkielisessä käännöksessä. Saksannoksille yhteistä on nimikokonaisuuksien poistaminen. Ruotsinnoksissa ja englanninnoksissa esiintyy yksittäisiä osapoistoja, muttei yhtäkään kokopoistoa. Poisto on voimakkaasti kotouttava strategia, sillä se vähentää lukijan kokemaa vierautta. Yksi selitys saksannoksen poistoille voi olla lähtö- ja kohdekielten ja -kulttuurien etäisyys. Saksannoksen kohdeyleisö on kauempana suomen kielestä ja Suomesta kuin ruotsinnoksen yleisö. Lisäksi saksannoksen on selkeimmin suunnattu saksalaislukijoille, mistä kertoo jo se, että molemmat saksannokset on kustantanut saksalainen Oetinger, kun taas muut aineistoni teokset ovat suomalaisen Otavan julkaisuja.

Tutkimani englanninnokset ovat verrokkiryhmiensä keskiarvoja. Huomionarvoista on *Joulupukin ja noitarummun* englanninnoksen huumori, joka erottaa teoksen nimistön niin alkuperäisestä kuin ruotsin- ja saksankielisistä versioistakin. Kääntäjä Timo Tepponen on korvannut useita läpinäkyviä keinotekoisia nimiä samaan aihepiiriin liittyvillä sanaleikeillä: esimerkiksi *Nelli Nukkemaakari* on *Marion Ettes* ja *Bertta Bitti* puolestaan *Meg Abyte*. Sanaleikkien toteuttaminen on vaatinut muutoksia myös hahmojen virallisissa nimissä, jotta lempinimen sekundäärisyys suhteessa viralliseen nimeen säilyy. Esimerkiksi *Meg Abyte* vastaa virallista nimeä *Bertha Margareth Trana*, jossa *Margareth* korvaa alkuperäisen jälkinimen *Annantytär* (ks. luku 6.1.1.).

Neljäs ja viimeinen tutkimuskysymykseni oli selvittää, miten käänösstrategia ja nimityyppi korreloivat keskenään. Aineistoni perusteella havaitsin seuraavaa:

1. Realistisen nimityypin yleisin käänösstrategia on laina, mutta hajonta on suurta.
2. Keinotekoisien nimityypin pääasiallinen käänösstrategia on korvaus ja toisena käänös.
3. Intertekstuaalisten elementtien kohdalla korrelaatio ei ole selkeä, vaan yleisiä ovat vastakkaiset strategiat laina ja korvaaminen.

Realistisen nimityypin yleisin käänösstrategia on 52,1 %:ssa käänös-nimikokonaisuuksista esiintyvä laina. Silti hajonta on odottamaani suurempaa. *Tatun ja Patun Suomen* realististen nimikokonaisuuksien käänöksistä 88,6 % on kokolainoja, kun taas *Joulupukin ja noitarummun* kohdalla vastaava luku on vain 9,5 %. *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimikokonaisuuksien yleisin strategia on korvaus, joka sisältyy 47,6 %:iin käänös-nimikokonaisuuksista.

Realistisen nimityypin kohdalla käänösstrategian valintaan vaikuttaa nimenkantajan tyyppi. Analyysini pohjalta huomasin fiktiivisten nimenkantajien jakautuvan kahteen hahmotyyppiin: realistisiin ja kuvitteellisiin hahmoihin. Realistisilla hahmoilla tarkoitan hahmoja, jotka ovat fiktiivisiä mutta jotka sekä nimensä että olemuksensa perusteella voisivat olla autenttisia. Tällaisia ovat *Tatun ja Patun Suomen* sivuhahmot, jotka edustavat tavallisia suomalaisia ihmisiä. Kuvitteellisia hahmoja ovat *Joulupukin ja noitarummun* tontut sekä *Tatun ja Patun Suomen* päähenkilöt Tatu ja Patu alter egoineen, mistä kertoo kaksikon karikatyyrinen ulkonäkö ja kotipaikka Outola.

Nimenkantajan tyyppi ohjailee realististen nimien kääntämistä siten, että realististen hahmojen nimet pääsääntöisesti lainataan, kun taas kuvitteellisten hahmojen nimet käännetään usein keinotekoisien nimien tavoin kotouttavasti. *Tatun ja Patun Suomen* realististen henkilönnimien kotouttaminen vieraaseen kulttuuriin sijoittuvassa tarinassa muodostaisi nimien ja kontekstin välille ristiriidan. *Joulupukin ja noitarummun* maailman sijaan on irrallaan reaalimaailmasta, mikä mahdollistaa nimistön voimakkaan kotouttamisen. Nimenkantajien fiktiivisyyden lisäksi *Joulupukin ja noitarummun* realististen nimien kotouttamista selittää henkilönnimien jakautuminen virallisiin nimiin ja

lempinimiin. Luonnehtivat lempinimet saavat käänöksissä kohdekieliset asut, mikä usein johtaa myös vastaavan virallisen nimen kotouttamiseen ainakin osittain.

Keinotekoisien nimityyppien kohdalla enemmistössä ovat kotouttavat strategiat, mikä on seurasta keinotekoisille nimille tyypillisestä läpinäkyvyydestä ja luonnehtivuudesta. Jos läpinäkyvä suomenkielinen nimi lainattaisiin sellaisenaan vieraskieliseen käännökseen, muuttuisi nimen funktio. *Joulupukin ja noitarummun* ruotsinnoksessa keinotekoisien nimien kotouttaminen tarkoittaa ensisijaisesti luonnehtivien elementtien kääntämistä ja samassa nimikokonaisuudessa olevien opaakkien elementtien korvaamista niin, että alkuperäinen alkusointu säilyy. Englanninnoksessa ja saksannoksessa on usein samassa tilanteessa korvattu myös läpinäkyvät elementit uusilla nimillä, jotka kuitenkin tyypillisesti viittaavat alkuperäisnimen kanssa samaan aihepiiriin (esim. *Sakari Sokerin* englanninnos *Rock Candy*). *Tatun ja Patun Suomessa* on vain yksi keinotekoinen nimi, minkä vuoksi teostenvälinen vertailu ei ole mielekäästä.

Hypoteesini intertekstuaalisten nimien suhteen oli kaksiosainen. Suomalaisiin henkilöihin viittaavat nimet kotoutetaan todennäköisemmin kuin maailmalla tunnetut, ja ruotsinkielisessä käännöksessä nimet säilyvät useammin kuin englannin- ja saksankielisessä. *Joulupukin ja noitarummun* intertekstuaalisten nimien käännökset eivät vahvista ensimmäistä hypoteesiani, sillä osa suomalaisiin viittaavista nimistä on lainattu ja ulkomaisiin viittaavista korvattu, vaikka oletin korrelaation olevan selvä. Ristiriitaisuutta voi osaltaan selittää neljästä nimikokonaisuudesta koostuvan aineiston suppeus. Kohdekielten väliset erot sen sijaan ovat odotustenmukaiset, sillä alkuperäisiä intertekstuaalisia viittauksia on säilytetty eniten ruotsinnoksessa ja vähiten saksannoksessa. Englanninnoksessa lisäksi käännösnimikokonaisuudet *Socks* ja *Michael Finnegan Shillelagh O'Graph* ovat intertekstuaalisia, vaikka niitä vastaavat alkuperäisnimet ovat realistinen *Kille-katti* ja keinotekoinen *Laurentius Benno Finninpoika Fontti* (ks. 6.1.1., 6.2.1.).

Tatun ja Patun Suomen intertekstuaaliset nimet viittaavat lähinnä suomalaisiin mediapersooniin. Teoksen ruotsinnos säilyttää alkuperäisen intertekstuaalisuuden täysin. Englanninnoksessa ja saksannoksessa intertekstuaalisia elementtejä on muokattu, mikä näyttää intertekstuaalisuuden heikentymisenä, muuttumisena tai katoamisena. Muuttumisella tarkoitan tilannetta, jossa nimi säilyy intertekstuaalisena, mutta viittauskohde vaihtuu (ks. luku 6.3.2.).

7.3. *Joulupukin ja noitarummun* saksannoksen ja englanninnoksen yhteydestä

Joulupukin ja noitarummun saksannoksen nimistöä on aiemmin tutkinut Pehkonen (2008) pro gradu -tutkielmassaan. Hänen tutkimusaineistonsa koostuu yhteensä neljästä suomalaisesta teoksesta sekä niiden saksannoksista. Esittelin luvussa 1.2.2., kuinka Pehkonen (2008: 58) tutkielmansa lopuksi pohtii, onko *Joulupukin ja noitarummun* saksannos käännetty englanninnoksen pohjalta. Pehkonen perustaa oletuksensa muutamaani odotustenvastaisina pitämiinsä käännösratkaisuihin, joille hän ei löydä alkuperäisteoksesta selkeää selitystä. Yhtenä esimerkkinä hän mainitsee tonttulasten Noora Maurizintyttären ja Ville Henrikinpojan muuttumista kaveruksista sisaruksiksi. (Pehkonen 2008: 25, 58.)

Omassa tutkimuksessani olen tehnyt useita samankaltaisia havaintoja. Englannin- ja saksankieliset käännökset poikkeavat joissakin tapauksissa selkeästi sekä alkuperäisnimistä että ruotsinnoksista, mutta ovat keskenään hyvin samankaltaisia tai jopa identtisiä. Pidän epätodennäköisenä, että kääntäjät olisivat näiden nimien kohdalla sattumalta päätyneet samaan ratkaisuun. Havaintoni ovat taulukossa 36.

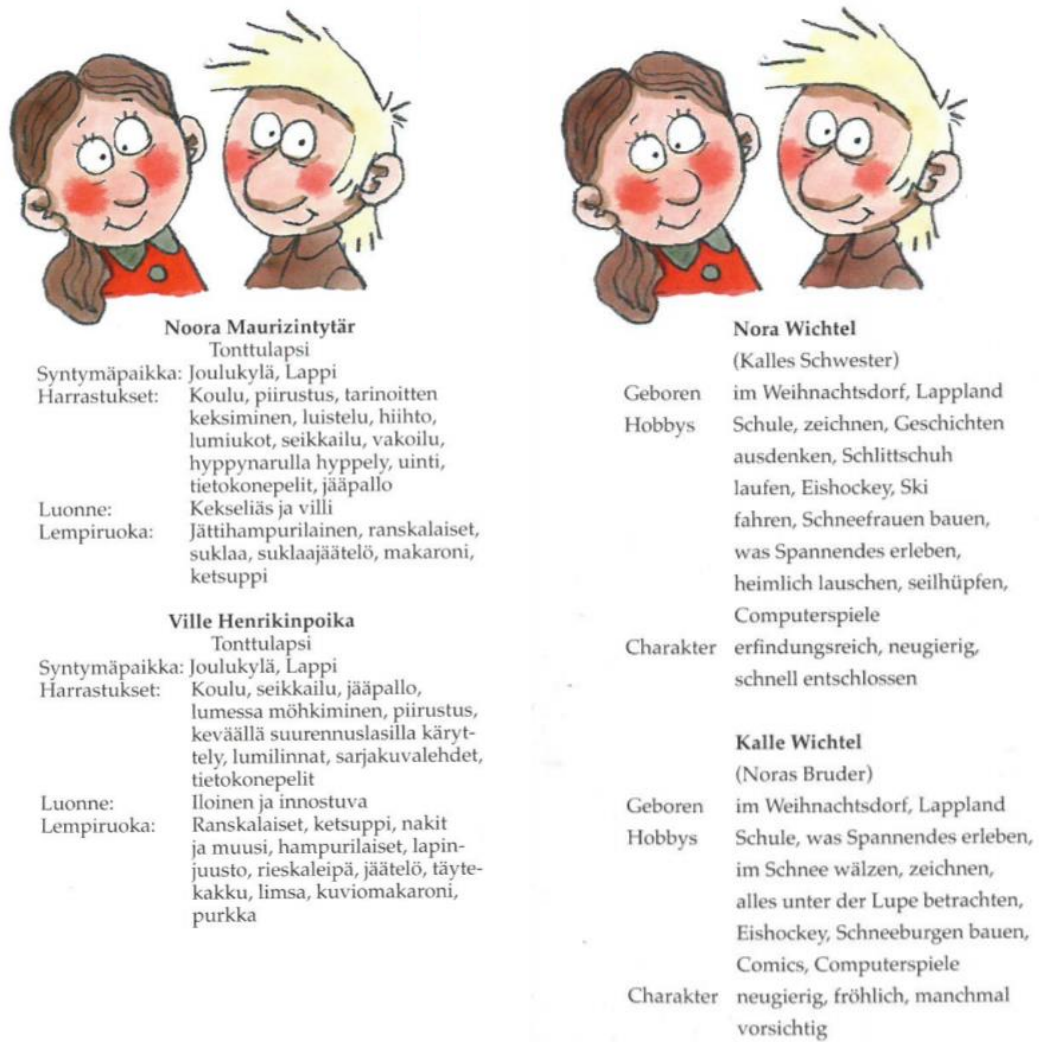
TAULUKKO 36. *Joulupukin ja noitarummun* englanninnoksen ja saksannoksen yhtäläisyydet.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Makkara	Korven	Agricola	Agricola
2. Fenno Faktori	Fenno Faktor	Tip O'Graph	Tippograf
3. Noora Maurizintytär	Nora Maurizdotter	Nora Maurizia	Nora Wichtel
4. Ville Henrikinpoika	Ville Henriksson	Willie Maurizia	Kalle Wichtel
5. Sakari Sokeri	Sackarias Socker	Rock Candy	Konrad Kandis
6. Tomppa Houhola	Tomppa Houhola	Tom from Aloha, Hawaii	Tom auf Hawaii

Makkara on lempinimi *Martinus Severinus Agricolalle*. Lempinimi on virallisen ensiimen sekundääri muunnos sekä viittaus hahmon lempiruokaan. Alkuperäisestä poiketen lempinimi on sekä englanninnoksessa että saksannoksessa hahmon sukunimen mukaisesti *Agricola*. Valinta on ymmärrettävä, sillä *Makkara*-lempinimen mahdolliset suorat käännökset *Sausage* ja *Wurst* (ks. MOT Pro Englanti s.v. *Sausage*; ks. MOT Saksa s.v. *Wurst*) eivät enää linkity virallisen nimen fonetiikkaan, jolloin lempinimen sekundäärisyys katoaisi ja lempiruoasta kertominen jäisi ainoaksi sisällöksi. Ruotsinnoksen *Korven*

on foneettisesti jossakin määrin samankaltainen *Agricolan* kanssa, joten sen voi luonnehtivan lempinimen lisäksi ajatella olevan myös virallisen sukunimen sekundääri muunnos.

Noora Maurizintyttären ja *Ville Henrikinpojan* englanninnoksen ja saksannoksen yhteyttä ei voi havaita pelkästään taulukkoa 36 tarkastelemalla. Saksannos vaikuttaa poikkeavan sekä alkuperäisestä että muista käänösnimistä. Selitys löytyy *Joulupukin ja noitarummun* aloitusaukeamalta, jossa tarinan hahmot esitellään (ks. kuva 9).

KUVA 9. Alkuperäisteoksen ystävykset Noora Maurizintytär ja Ville Henrikinpoika (J&N 1995: 5) sekä saksannoksen sisarukset Nora ja Kalle Wichtel (J&N saksa 1996: 5).

Alkuperäisteoksessa tonttulapset ovat ystäviä. Englanninnoksessa molempien nimikokonaisuuksien patronyymit korvataan yhteisellä sukunimellä *Maurizia*, mikä antaa lukijan olettaa lasten olevan sisaruksia. Saksannoksessa nimikokonaisuuksien jälkiosa on

läpinäkyvä *Wichtel* 'tonttu' (MOT Saksa s.v. *Wichtel*). Elementin voi tulkita olevan joko erisnimi tai appellatiivi, sillä saksassa substantiivit kirjoitetaan isolla alkukirjaimella. Omassa analyysissäni käsittelen *Wichteliä* sukunimenä sen aseman vuoksi (vrt. *Krieger Tatu*; ks. luku 6.1.1.). Luokittelu sukunimeksi ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä jo hahmojen esittely kertoo suoraan sisarussuhteesta (ks. kuva 9). Tämä antaa syyn pohtia, onko muutos seurausta englanninnoksen *Maurizia*-sukunimen käytöstä.

Tomppa Houholan etunimi on realistinen ja sukunimi keinotekoinen mutta opaakki. Rakenteeltaan *-la*-johtimellinen sukunimi muistuttaa realistista sukunimeä (ks. luku 6.2.1.). Nimikokonaisuuden käännostratkaisut ovat lähes identtiset teoksen englanninnoksessa ja saksannoksessa, sillä molemmissa etunimi on mukailtu muotoon *Tom* ja sukunimi on korvattu paikanilmaisulla *from Aloha, Hawaii* ja *auf Hawaii*. Alkuperäisnimessä mikään ei suoraan viittaa Havaijiin, vaikkakin ilmaisuissa on foneettisia yhtäläisyyksiä.

Sakari Sokerin englanninnos on *Rock Candy* ja saksannos *Konrad Kandis*. Käännosnimet ovat semanttisesti lähellä alkuperäistä, mutta vielä lähempänä toisiaan, sillä *rock candy* ja *kandis* eli *kandiszucker* viittaavat samanlaiseen kristallisoidusta sokerista valmistettuun makeiseen (Merriam-Webster s.v. *rock candy*; Duden s.v. *kandiszucker*). Saksannoksessa läpinäkyvä sukunimi on saanut eteensä etunimen *Konrad* säilyttämään alkusoinnun. Englanninnoksessa nimet yhdessä muodostavat merkityksellisen sanaliiton.

Kirjanpainajatonttu *Fenno Faktori* on englanninnoksessa *Tip O'Graph* ja saksannoksessa hyvin samankaltainen *Tippograf*. Rakenteeltaan englanninnos on lähempänä alkuperäistä, sillä nimi koostuu yhä kahdesta erillisestä osasta, kun taas saksannoksessa nimikokonaisuuden osat ovat sulautuneet yhteen. Kiinnostava yksityiskohta on se, että saksannoksessa hahmon kerrotaan alkuperäisteoksen tavoin olevan kotoisin Norjasta, kun taas englanninnoksessa synnyinpaikaksi ilmoitetaan Irlanti (ks. luku 6.2.1.). Tämä todistaa, ettei saksannosta ole voitu kääntää pelkän englanninnoksen pohjalta. On kuitenkin epäselvää, onko toinen saksantajan käyttämä lähtöteos suomen- vai ruotsinkielinen, sillä myös ruotsinnoksessa hahmo on Norjasta.

Lukuisten havaintojeni pohjalta pidän perusteltuna todeta, että *Joulupukin ja noitarummun* saksannoksen ja englanninnoksen välillä on selkeä yhteys. Saksannos on ilmestynyt vasta vuonna 2018, mikä tekee siitä selkeästi käännojsjoukon nuorimman. Tästä syystä

mahdollisten vaikutteiden suunnan on täytynyt olla englanninnoksesta saksannokseen. Englanninnoksen ja ruotsinnoksen käyttöä käännöksen lähtöteoksena suomenkielisen teoksen sijaan tukee myös se, että saksantaja Salah Naoura on opiskellut ruotsia sekä kääntänyt useita ruotsin- ja englanninkielisiä teoksia saksaksi. Naouran kotisivuilla ei löydy viitteitä siitä, että hän kääntäisi myös suomenkielisiä tekstejä. (Salah-Naoura.de.) Vaikka Naoura kääntää ruotsinkielisiä lähtötekstejä, ei aineistoni tue vaihtoehtoa, että ruotsinnos yksin olisi toiminut saksannoksen lähtötekstinä.

7.4. Tulosten yhteys aiempaan tutkimukseen

Luvussa 1.2. esittelin lastenkirjallisuuden henkilönnimistön ja sen kääntämisen aiempaa tutkimusta. Seuraavaksi summaan, miten omat tutkimustulokseni suhteutuvat esiin nostamiini aiempiin tutkimuksiin.

Rämö (2011) on havainnut nimenkantajan tyypin olevan yhteydessä nimen funktioon siten, että satuolennot saavat luonnehtivia nimiä ja ihmiset yksilöiviä. Omat tutkimustulokseni ovat yhdenmukaiset Rämön (2011) tulosten kanssa. Selkeimmin tämä tulee esiin aineistoni teosten vertailussa. *Tatun ja Patun Suomen* hahmot ovat pääasiassa tavallisia ihmisiä ja heidän nimensä realistisia. Niinpä on odotustenmukaista, että teoksen henkilönnimistö on funktioltaan yksilöivää. *Joulupukin ja noitarummun* hahmot puolestaan ovat satuolentoja, mikä heijastuu hahmon ammattia tai luonnetta kuvailevien nimien runsautena. Teoksessa luonnehtivia ovat lähes kaikki keinotekoiset nimet (esim. *Tuure Talta*) sekä lisäksi realistinen *Berta Bitti* ja intertekstuaalinen *Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki*. Keinotekoisista nimistä *Pukkeli* ja *Tomppa Houhola* ovat ainoat, joilla ei ole selkeää luonnehtivaa funktiota.

Korpimäen (2010) tutkimus osoittaa, että hahmon keskeisyys näkyy usein pidempänä ja varioivampana nimenä. Havainto yhdistyy omassa tutkimuksessani erityisesti *Joulupukin ja noitarummun* henkilönnimistöön, jossa yhden hahmon nimittäminen kahdella tai useammalla nimikokonaisuudella on tyypillistä. Nimikokonaisuuksien määrä ei kuitenkaan ole suoraan linjassa Korpimäen (2010) tutkimustuloksen kanssa, sillä *Joulupukin ja noitarummun* nimistössä nimikokonaisuuksien määrä ei ole selkeästi yhteydessä hahmon keskeisyyteen tarinassa.

Pehkosen (2008) tutkimustulosten pohjalta muodostin hypoteesin, jonka mukaan nimistöä kotouttavat käänösstrategiat ovat lastenkirjallisuudessa enemmistössä. Koska olen kerännyt koko aineistoni lastenkirjallisuudesta, en voi toisintaa Pehkosen (2008) tutkimusasetelmaa henkilönnimistön kääntämisen eroavaisuuksista lapsille ja aikuisille suunnatussa kirjallisuudessa. Kuitenkin aineistoni käänös-nimikokonaisuuksista alle puolet eli 49,1 % on kokolainoja, mikä on huomattavasti pienempi osuus kuin *Tuntemattoman sotilaan* 83,9 % (ks. Pehkonen 2008: 35). Koska Pehkonen (2008) ei mainitse lastenkirja-aineistonsa kokolainojen tarkkaa osuutta, en voi siltä osin verrata tutkimustuloksiamme.

Aiempi tutkimus tarjoaa ristiriitaisia tuloksia käänösstrategian valinnasta. Ääriesimerkki on Lepauksen (2017) tutkimusaineisto, joka ei sisällä yhtäkään lainattua henkilönnimeä. Sen sijaan Kosusen (2015) tutkimuksessa laina on yleisin käänösstrategia. Tutkimustulosten eroavaisuuksia selittää tutkittavien teosten ja niiden kohdeyleisöjen erilaisuus, sillä Lepauksen (2017) aineisto on peräisin *Pikkunoita*-satukirjasta ja Kosusen (2015) *Harry Potter* -kirjasarjasta. Vaikutusta voi olla myös teosten iällä, sillä *Pikkunoita* on kirjoitettu 1957 ja käännetty suomeksi 1974. Omat tutkimustulokseni lähenevät Kosusen (2015) havaintoja, sillä käänös-nimiaineistostani 49,1 % on kokolainoja, kun Kosusen (2015) aineistossa ranskannoksen ja suomennoksen keskiarvo on 64,4 %.

Tutkimustulokseni nimityypin ja käänösstrategian korrelaatiosta ovat osin samanlaiset kuin Vilénillä (2009). Kuitenkin realistiset nimet on käännetty aineistoni käännösteoksissa hyvin eri tavoin. *Tatun ja Patun Suomen* käänös-nimistö noudattaa Vilénin (2009) havaintoa realististen nimien lainautumisesta. Sen sijaan *Joulupukissa ja noitarummussa* myös realistiset nimet on keinotekoisten nimien tavoin tyypillisesti kotoutettu, mihin on selkeästi vaikuttanut teoksen hahmojen moninimisyys (ks. luku 7.2.). Vilénin (2009) tutkimuksessa myös intertekstuaaliset nimet on pääsääntöisesti lainattu, kun taas omassa aineistossani intertekstuaalisten nimielementtien lainaaminen ja korvaaminen ovat molemmat yleisiä.

Luvussa 3.3.3. esittelin Bertillsin (2003: 195–196) sanallistamia henkilönnimistön kääntämisen yleisiä periaatteita. Molemmat aineistoni teokset noudattavat Bertillsin (2003) suositusta semanttisesti motivoitujen nimien kotouttamisesta. Sen sijaan semanttisesti

motivoimattomat nimet käyttäytyvät teoksissa eri tavoin, sillä *Tatun ja Patun Suomen* käännöksissä ne on lainattu, mutta *Joulupukin ja noitarummun* käännöksissä usein kotoutettu. Tällöin kotouttamisen taustalla on kuitenkin jokin muu motivaatio, kuten allitteraation säilyttäminen (esim. *Hämähäkki Heikin* ruotsinno *Svenne Spindel*) tai virallisen ja lempinimen yhteen sovittaminen (esim. *Bertha Annantytär Tranan* englanninno *Bertha Margareth Trana*, vrt. lempinimi *Meg Abyte*).

Bertills (2003) ja Kosunen (2015) eivät havaitse merkittäviä kielikohtaisia eroja käännösstrategioiden valinnassa, mikä ei pidä paikkaansa omassa aineistossani. Huomionarvioista on se, että Bertillsin (2003) ja Kosusen (2015) tutkimuksissa kohdekielet edustavat eri kieliperheitä, kun taas oman aineistoni kohdekielet ovat keskenään läheisiä kielisukulaisia. Tätä taustaa vasten aineistoni kielikohtaisia strategiaeroja voidaan pitää odotustenvastaisina. Tulkitsen tuloksiani siten, että käännösstrategian valinnassa kohdekulttuurilla on kohdekieltä suurempi painoarvo. Ruotsinnoksen kohdeyleisön voidaan ajatella olevan lähimpänä alkuperäisteosten kohdeyleisöä, minkä vuoksi kotouttamisen tarve on vertailuryhmän pienin. Selkeästi kauimpana alkuperäisteoksista ovat aineistoni molemmat saksannokset. Kuten luvussa 7.3. osoitin, *Joulupukin ja noitarummun* saksannos on käännetty englanninnoksen pohjalta, mikä nähdäkseni entisestään etäännyttää saksannosta alkuperäisteoksesta.

8. PÄÄTÄNTÖ

Pro gradu -tutkielmani keskiössä ovat olleet lastenkirjallisuuden fiktiiviset henkilönimet. Olen lähestynyt teemaa kahdesta näkökulmasta, sillä olen tutkinut alkuperäisnimien nimityyppisiä ja käännösnimien käännösstrategioita. Lisäksi olen etsinyt yhteyksiä nimityypin ja valitun käännösstrategian väliltä. Olen kerännyt aineistoni henkilönimet kahdesta suomalaisesta lasten kuvakirjasta, *Joulupukista ja noitarummusta* sekä *Tatun ja Patun Suomesta*, sekä näiden ruotsin-, englannin- ja saksankielisistä käännöksistä.

Tutkimustulokseni ovat pääpiirteittäin hypoteesieni mukaiset. Nimityyppien osalta oletin, että teoksen luonne ja nimityypit korreloivat keskenään. Fiktiiviseen maailmaan sijoituvassa *Joulupukissa ja noitarummussa* keinotekoiset nimet korostuvat, kun taas faktapohjaisessa *Tatun ja Patun Suomessa* nimetkin ovat tyypillisesti realistisia. Intertekstuaalisten nimien osuudet eivät eroa teoksittain.

Nimen funktio on sidoksissa nimityyppiin. Keinotekoisien nimien tehtävä on luonnehtia nimenkantajan luonnetta tai ammattia: Patu-Pekka Routa on ammatiltaan meteorologi ja Vekara Väkkärä luonteeltaan ”äkkipikainen, vikkelä, sinnikäs ja kova sadattelemaan” (J&N 1995: 52). Realistiset nimet yksilöivät, minkä lisäksi ne toimivat linkkinä teoksenulkoiseen maailmaan. Yhtä lailla myös intertekstuaaliset nimet tuovat tarinaan teoksenulkoisia vaikutteita, minkä lisäksi intertekstuaaliset nimimuunnokset toimivat huumorin keinona.

Aineistoni perusteella havaitsin nimityypin ja käännösstrategian korrelaatiosta seuraavaa:

1. Realistisen nimityypin pääasiallinen käännösstrategia on laina.
2. Keinotekoisien nimityypin pääasiallinen käännösstrategia on korvaus ja sen jälkeen käännös.
3. Intertekstuaalisten elementtien kohdalla korrelaatio ei ole selkeä, sillä yleisiä ovat vastakkaiset strategiat laina ja korvaaminen.

Havaintoni nimityypin ja käännösstrategian korrelaatiosta ovat linjassa Bertillsin (2003; ks. luku 3.3.3.) esittämien henkilönimistön kääntämisen periaatteiden kanssa. Bertillsin (2003) mukaan nimen semanttinen motivaatio on ensisijainen tekijä käännösstrategian

valinnassa, eikä semanttisesti motivoimattomien nimien kotouttamiselle siten usein ole tarvetta. Omassa aineistossani on kuitenkin runsaasti esimerkkejä tilanteista, joissa semanttisesti motivoimattoman elementtien kotouttaminen on perusteltu ratkaisu. Syitä ovat muun muassa hahmon virallisen ja lempinimen yhteen sovittaminen (esim. *Eleanora Katariina Eriksdottir Tomtenin* englanninnos *Marion Eleanora Catharina Gnome*, vrt. englanninnoksen humoristinen lempinimi *Marion Ettes*) sekä allitteraation säilyttäminen (esim. *Helga Haitarin* saksannos *Vera Viola*).

Kielikohtaiset erot käänösstrategian valinnassa ovat hypoteesini mukaiset. Ruotsinnoksissa nimistö on lähimpänä alkuperäistä ja saksannoksissa puolestaan kauimpana. Molemmat saksannokset eroavat muista erityisesti siten, että ainoastaan niistä on poistettu nimikokonaisuuksia, minkä vuoksi saksannosten nimimäärä on verrokkikäännöksiä pienempi.

Käänösstrategian valinnassa on havaittavissa myös sellaisia eroja, jotka eivät selity kohdekielellä vaan kääntäjän henkilökohtaisilla mieltymyksillä. Aineistoni selkein esimerkki on *Joulupukin ja noitarummun* englanninnos, jossa useita keinotekoisia läpinäkyviä nimiä on korvattu saman aihepiirin sanaleikeillä (esim. nukentekijätonttu *Marion Ettes*). Samanlaista ilmiötä ei esiinny muissa aineistoni käännösteoksissa.

Vertailemani kohdekielet ovat läheisiä sukulaisia toisilleen. Niinpä käänös-nimistön erot eivät selity varsinaisesti kohdekielten vaan -kulttuurien eroilla. Suomalainen kulttuuri ja siihen lukeutuva nimistö ovat tutuimpia ruotsinnoksen lukijoille, joten ruotsinnoksessa nimistön kotouttamisen tarve on pienin. Vastaavasti saksannos vaatii eniten kulttuurien yhteensovittamista esimerkiksi intertekstuaalisten viittausten osalta. Mielenkiintoista olisi saada vertailukohtaksi täysin eri kieliperheisiin ja kulttuuripiireihin tehtyjä käännöksiä. *Joulupukki ja noitarumpu* on käännetty muun muassa japaniksi. Kuinka japaninkielisen käännöksen henkilönimistö eroaa omasta aineistostani? Oma kielitaitoni ei tähän katsaukseen taipuisi.

Tutkimani kaksi alkuperäisteosta ja kuusi käännöstä valottavat lastenkirjallisuuden henkilönimistön luonnetta. Pienessä aineistossa kääntäjäkohtaiset ratkaisut kuitenkin korostuvat, minkä vuoksi yleistettävien tulosten saaminen vaatisi tutkimusaineiston laajentamista. Ongelma on kuitenkin se, ettei valitsemilleni kolmelle kielelle käännettyjä

suomalaisia kuvakirjoja juurikaan ole – ja jos on, on teosten nimistö niukkaa. Kiinnostavaa olisi ollut jatkaa innoittajanani toiminutta Korpimäen (2010) tutkimusta tarkastelemalla *Heinähattu ja Vilttitossu* -sarjan käännöksiä, mutta teoksia ei ole käännetty englanniksi tai saksaksi (ks. FILI).

Nautin siitä, että kielitaitoni ja taustani vieraiden kielten opettajana näkyy tutkimukseni. Samanaikaisesti tutkimustyön kanssa olen työskennellyt kokoaikaisesti peruskoulun kieltenopettajana. Tutkimus on antanut minulle entistä enemmän intoa hyödyntää kuvakirjoja opetuksessa, etenkin kahta käsillä olevaa. Myös nimistö on puhututtanut oppitunneilla. Toivon, että molemmat pro gradu -tutkielmani ja kiinnostukseni kirjallisuuden heijastuvat omaan opetukseeni myös tulevaisuudessa. Toivon myös, että voin tekemilläni tutkimuksilla innostaa muitakin lastenkirjallisuuden pariin – niin tutkijoita kuin kieltenopettajiaakin. Lastenkirjallisuuden tutkimuksen lisääntyminen lisää samalla lastenkirjallisuuden arvostusta. Lastenkirjallisuudesta innostunut opettaja tartuttaa oman intonsa myös oppilaisiin, minkä uskon edistävän lasten ja nuorten lukuharrastuksen vahvistumista.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Tutkimusaineisto

- J&N = KUNNAS, MAURI – KUNNAS, TARJA 1995: *Joulupukki ja noitarumpu*. Helsinki: Otava.
- 1996: *Santa and the Magic Drum*. Käännös Timo Tepponen. Helsinki: Otava.
- 2007: *Tomtefar och trolltrumman*. Käännös Bo Samuelsson. Helsingfors: Otava.
- 1996: *Zauberspuk beim Weihnachtsmann*. Käännös Salah Naoura. Hamburg: Oetinger.
- T&P = HAVUKAINEN, AINO – TOIVONEN, SAMI 2017: *Tatun ja Patun päivitetty Suomi*. Helsinki: Otava.
- 2017: *This is Finland*. Käännös Owen Witesman. Helsinki: Otava.
- 2017: *Det här är Finland*. Käännös Janina Orlov. Helsingfors: Otava.
- 2017: *Tatu und Patu und ihr Verrücktes Finnland*. Käännös Elina Kritzokat. Hamburg: Oetinger.

Kirjallisuus

- AF KLINTBERG, BENGT 2005: *Namnen i almanackan*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AMERICAN ART ASSOCIATION 2018. *Early American Furniture*. London: Forgotten Books.
- ANSAMI, KAISA 2011: *Tatun ja Patun outo kapitalismi. Nationalistinen ideologia ja post-modernismi Aino Havukaisen ja Sami Toivosen kuvakirjassa Tatun ja Patun Suomi*. Kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- BACK, ERICA 2010: *Erisnimien käännökset lastenkirjan Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige suomennoksessa*. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- BERTILLS, YVONNE 2003: *Beyond identification. Proper names in children's literature*. Åbo Akademi University Press.
- BURKE, DANIEL 25.12.2014: The real story behind Santa Claus. – CNN. <https://edition.cnn.com/2014/12/22/living/real-santa-claus> (26.11.2020).

- COATES, RICHARD - HANKS, PATRICK – MCCLURE, PETER 2016: *The Oxford Dictionary of Family Names in Britain and Ireland*. Oxford University Press.
- COLOMER, TERESA – KÜMMERLING-MEIBAUER, BETTINA – SILVA-DÍAZ, CECILIA 2010: Introduction. Current Trends in Picturebook Research. – Teresa Colomer, Bettina Kümmerring-Meibauer ja Cecilia Silva-Díaz (toim.), *New Directions in Picturebook Research* s. 1–8. New York: Routledge, Taylor & Francis.
- COOMBES, ALLEN J. 2012: *The A to Z of Plant Names. A Quick Reference Guide to 4000 Garden Plants*. Portland: Timber Press.
- Duden*. Saksan kielen sanakirja. Verkkojulkaisu: <https://duden.de> (26.11.2020).
- DVV = Digi- ja väestötietovirasto. Nimipalvelu. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu> (26.11.2020)
- FILI = Finnish Literature Exchange. Suomen kirjallisuuden käännökset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://dbgw.finlit.fi/kaannokset> (26.11.2020).
- Encyclopaedia Britannica*. Englannin kielen sanakirja. Verkkojulkaisu: <https://www.britannica.com> (26.11.2020).
- GONZÁLES-CASCALLANA, BELÉN 2006: Translating Cultural Intertextuality in Children's Literature. – Jan Van Coillie ja Walter P. Verschueren (toim.), *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies* s. 97–110. Manchester: St. Jerome Publishing.
- GUSTAFSSON, MIIA 3.7.2018: Tatu ja Patu -kirjoja tekevä aviopari on yhdessä 24/7. – *Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10284221> (26.11.2020).
- HANKS, PATRICK – HODGES, FLAVIA 1994 [1990]: *A Dictionary of First Names* (6. painos). Oxford University Press.
- HANKS, PATRICK – PARKIN, HARRY 2016: Family Names. – Carole Hough (toim.), *The Oxford Handbook of Names and Naming* s. 214–236. Oxford University Press.
- HAUSCHILD, THOMAS 2012. *Weihnachtsmann. Die wahre Geschichte*. Berlin: S. Fischer Verlag.
- HEIKURA, PASI 13.2.2009: Ihmisen parhaan ystävän nimet. – *Yle*. <http://vintti.yle.fi/yle.fi/blogit.yleradio1.yle.fi/aristoteleenkantapaa/koirien-nimet.html> (26.11.2020).
- HIETALAHTI, LOTTA 2018: *Die Verwendung literarischer Texte im Fremdsprachenunterricht. Wie sehen Fremdsprachenlehrer die Rolle von Literatur als Teil des Unterrichts?* Germaanisens filologian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.

- HÄMÄLÄINEN, UNTO 20.11.1996: Nimismies. Kuoleva ammatti. – *Helsingin Sanomat*.
Verkkojulkaisu: <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003578557.html> (5.10.2020).
- KARJALAINEN, JUSSI 24.12.1996: TV 2 esittää tänään jouluerikoisena Mauri Kunnaksen piirroselokuvan Joulupukki ja noitarumpu. – *Helsingin Sanomat*. Verkkojulkaisu: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003587439.html> (13.4.2020).
- Kirkko & kaupunki* 5.12.2012. Korson historia juontaa ristirajasta. <https://www.kirkkoja-kaupunki.fi/-/korson-historia-juontaa-ristirajasta> (26.11.2020).
- KLEIMOLA-TAPIO, JOHANNA 2013: *Takkiset, Sirkkeli, Vuokko ja moni muu. Henkilönnimet Anna-Leena Härkösen Häräntappoase-romaanissa*. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- KORPIMÄKI, LOTTA 2010: *Heinähattu ja Vilttitossu -sarjan henkilönnimet*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- KOSUNEN, SANNA 2015: *Harry Potter -kirjojen henkilönnimien käännösstrategiat*. Ranskan kääntämisen ja tulkkauksen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2020. Helsinki: Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisu 35. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu: <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi>. Päivitetty 11.11.2020.
- KUJALA, VELI 2010: *Konserttiharmonikan soinnilliset ja soittotekniset ominaisuudet*. Taiteilijakoulutuksen tohtorintutkintoon liittyvä kirjallinen työ. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- KUNNAS, MAURI 2011: *Joulutarinat*. Helsinki: Otava.
- KÄPYNEN, KIRSI 2011: *Fiktiiviset nimet Mauri Kunnaksen teoksessa Viikingit tulevat! ja niiden englannin- ja ruotsinkieliset käännökset*. Käännöstieteen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- LAHTINEN, PÄIVI 2008: *Henkilönnimien ja nimitysten käytöstä suomalaisissa koululauluissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Larousse*. Ranskan kielen sanakirja. <https://larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue> (26.11.2020).
- Latdict*. Latinan kielen sanakirja. Verkkojulkaisu: <https://latin-dictionary.net> (26.11.2020).
- LEPPIHALME, RITVA 2000: Kulttuurisidonnaisuus kaunokirjallisuuden kääntämisessä. – Outi Paloposki ja Henna Makkonen-Craig (toim.), *Käännöskirjallisuus ja sen kriittikki* s. 89–105. Helsingin yliopisto.

- LEPAUS, HENNA 2017: *Kräxistä Kräksiksi. Helppo hahmonimi? Lastenkirjan hahmonimien käännösmenetelmät ja karakterisaatio*. Saksan kääntämisen ja tulkkauksen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Lexico*. Englannin kielen sanakirja. Oxford University Press. Verkkojulkaisu: <https://www.lexico.com> (26.11.2020).
- MOT Pro Englanti*. Suomi–englanti–suomi-sanakirja. Helsinki: Kielikone & Gummerus. Verkkojulkaisu: <https://www.sanakirja.fi> (26.11.2020).
- MOT Pro Ruotsi*. Suomi–ruotsi–suomi-sanakirja. Helsinki: Kielikone & Gummerus. Verkkojulkaisu: <https://www.sanakirja.fi> (26.11.2020).
- MOT Saksa*. Suomi–saksa–suomi-sanakirja. Helsinki: Kielikone & Gummerus. Verkkojulkaisu: <https://www.sanakirja.fi> (26.11.2020).
- MIKKONEN, PIRJO 2008: Sukunimettömät islantilaiset. – *Kielikello* 1/2008. Verkkojulkaisu: <https://www.kielikello.fi/-/sukunimettomat-islantilaiset> (26.11.2020).
- NIININEN, LENA 2012: *Nyt erotellaan jyvät akanoista! Idiomien ja sanaleikkien ruotsinokset eräässä lastenkirjassa*. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- NIKOLAJEVA, MARIA 1992: Härmande eller 'dialog'? Den intertextuella analysen. – Maria Nikolajeva (toim.), *Modern litteraturteori och metod i barnlitteraturforskningen* s. 23–45. Stockholms universitet.
- 1998: *Banrbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.
- 2000: *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.
- NURMIEN, JUSSI 1.7.2019: Islannissa ei ole enää pakko olla kenenkään -poika tai -tytär. Lainmuutos luo sukupuolineutraalin nimivaihtoehdon. –*Yle*. <https://yle.fi/uutiset/3-10857350> (26.11.2020).
- OITTINEN, RIITTA 1995: *Kääntäjän karnevaali*. Tampereen yliopisto.
- 2000a: Kääntäminen uudelleenlukemisena ja uudelleenkirjoittamisena. – Outi Paloposki ja Henna Makkonen-Craig (toim.), *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki* s. 265–285. Helsingin yliopisto.
- 2000b: *Translating for Children*. New York/London: Garland Publishing.
- 2004: *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Otava.fi*. Kustantamon nettisivut. <https://otava.fi/kirjailijat/havukainen-aino-toivonen-sami> (12.11.2020).
- PAIKKALA, SIRKKA 2012: Kotimainen nimikäytäntö. – *Kielikello* 2/2012. Verkkojulkaisu: <https://www.kielikello.fi/-/kotimainen-nimikaytanto> (26.11.2020).

- PASCUA-FEBLES, ISABEL 2006: Translating Cultural References. The Language of Young People in Literary Texts. – Jan Van Coillie ja Walter P. Verschueren (toim.), *Children's Literature in Translation. Challenges and Strategies* s. 111–121. Manchester: St. Jerome Publishing.
- PAUSCH, DENNIS 2004: *Biographie und Bildungskultur. Personendarstellungen bei Plinius dem Jüngeren, Gellius und Sueton*. Berlin: Walter de Gruyter.
- PEARL, LEONARD 2007: *Hahmonnimet hahmottumassa. Disney-piirroselokuvissa esiintyvien suomenkielisten henkilönnimien sananmuodostus, rakenne ja merkityssuhteet*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- PEHKONEN, ANU 2008: *Übersetzung von Eigennamen in der Schönliteratur. Beispiele aus Kinder- und Erwachsenenbüchern*. Saksan kielen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- POHJO, KAROLIINA 2017: *Motsvarigheter till finskans inre lokalkasus i de svenska översättningarna av tre Tatu ja Patu-barnböcker*. Ruotsin kielen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- PUURTINEN, TIINA 2000: Lastenkirjallisuuden kääntäminen. Normit, luettavuus ja ideologia. – Outi Paloposki ja Henna Makkonen-Craig (toim.), *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki* s. 106–131. Helsingin yliopisto.
- RAPOLA, MARTTI 1933: *Suomen kirjakielen historia pääpiirteittäin 1. Vanhan kirjasuomenkirjoitus- ja äänneasun kehitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAUTIAINEN, ELINA 2010: *Kulttuurisidonnaisten elementtien välittyminen Seitsemän koiraveljeksien englanninkielisessä ja ruotsinkielisessä käännöksessä*. Englannin käännöstieteen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- RONSTRÖM, OWE 2010: Årsfester och livshögtider. – Adri De Ridder ja Åke Sandström (toim.), *Gotlandsakademiker tycker om... 2010* s. 9–22. Visby: Gotland University Press.
- RÄMÖ, JOHANNA 2011: *Päivikin sadusta Metsolan lapsiin. Aili Somersalon lastenkirjojen nimistö 1910-luvulta 1950-luvulle*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Salah-Naoura.de*. Kääntäjän henkilökohtaiset kotisivut. <http://www.salah-naoura.de> (1.12.2020).
- SCB = *Statistiska centralbyrån*. Namnsök. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/namnsok> (26.11.2020).

- Svensk ordbok* 2009. Stockholm: Svenska Akademien. Verkkojulkaisu: <https://svenska.se/so> (26.11.2020).
- Svenska Akademiens ordlista* 2015. Stockholm: Svenska Akademien. Verkkojulkaisu: <https://svenska.se/saol> (26.11.2020).
- TELEMAN, ULF 2019: *Svensk ortografihistoria. Från 1200-tal till 1700-tal*. Lund universitet.
- The Presidential Pet Museum*. <http://www.presidentialpetmuseum.com> (1.12.2020).
- The Speks*. ”Michael Finnegan Nursery Rhyme”. <https://www.thespeks.com/nursery-rhymes/michael-finnegan.php> (26.11.2020).
- UUSITALO, EMILIA 2018: *Nimi rakentaa maailmoja. Nimien funktiot fantasiamaailman rakentamisessa kotimaisessa fantasiakirjallisuudessa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- VAARALA, NOORA 23.9.2018: ”Huippusuositun Tatu ja Patu -sarjan tekijät jättäisivät nykyään yhden kirjansa tekemättä ja paljastavat, miksi hahmot saattavatkin olla naisia”. – *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005837739.html> (26.11.2020).
- VAN COILLIE, JAN 2006: *Character Names in Translation. A Functional Approach*. – Jan Van Coillie ja Walter P. Verschueren (toim.), *Children’s Literature in Translation. Challenges and Strategies* s. 123–139. Manchester: St. Jerome Publishing.
- VILÉN, ANNE-MAARET 2009: *Hogwartsista Tylypahkaan. Harry Potter -kirjojen erisnimien kääntäminen suomeksi ja saksaksi*. Käännöstieteen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

LIITTEET

Liitteissä 1 ja 2 olen käyttänyt samanlaista merkintätapaa kuin käänösanalyysissäni (ks. luku 6). Kursiivi tarkoittaa mukaelmaa, alleviivaus korvausta, lihavointi käännöstä, ajatusviiva poistoa ja pienet kapiteelit lisäystä. Nimenosat, joiden kohdalla ei ole merkintää, ovat lainoja. Suluissa olevat ilmaisut ovat poistetun erisnimen korvaavia appellatiivi-ilmaisuja.

LIITE 1. Fiktiivinen henkilönnimistö teoksessa *Joulupukki ja noitarumpu*.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	Martinus Severinus Agricola	– Severinus Agricola
2. Makkara	Korven	<u>Agricola</u>	<u>Agricola</u>
3. Eleanora Katariina Erikdotter Tomten	<i>Eleonora</i> Katariina Erikdotter –	<u>Marion</u> Eleanora <i>Catharina</i> Gnome	–
4. Nelli Nukkemaakari	<u>Dora</u> Dockmakare	<u>Marion</u> <u>Ettes</u>	<u>Karla</u> <u>Kuschel</u>
5. Pukkeli	<u>Totte</u>	<u>Kringle</u>	<u>Mein kleiner Dicki</u>
6. Hemppa	Hemppa	<u>Nicky</u>	–
7. Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	Gillim California Katzenberg	<u>Kiki</u> <u>Katzengold</u>
8. Kille-katti	<u>Kissekatten</u>	<u>Socks</u>	<u>Kiki</u>
9. Tara Eleanora Majantytär Julen	<u>Siv</u> <i>Eleonora</i> Majasdotter –	Tara Eleanora <u>Sativa</u> Julen	–
10. Tappura	<u>Siv</u> <u>Stubin</u>	Tara BROWNIE	<u>Frieda</u> <u>Stricker</u>
11. Johan Benjaminpoika	Johan <i>Benjaminsson</i>	Johan RICHARD <i>Benjaminson</i>	–
12. Juho Vaneeri	<u>Janne</u> Faner	<u>Rich</u> Veneer	<u>Rudi</u> <u>Rinde</u>
13. Laurentius Benno Finnerpoika Fontti	Laurentius Benno Finnesson Fontti	<u>Michael</u> <i>Finnegan</i> <u>Shillelagh</u> <u>O’Graph</u>	–
14. Fenno Faktori	Fenno Faktor	<u>Tip</u> <u>O’Graph</u>	<u>Tippograf</u>
15. Noora Maurizintytär	<i>Nora</i> Maurizdotter	<i>Nora</i> <u>Maurizia</u>	<i>Nora</i> <u>Wichtel</u>
16. Ville Henrikinpoika	Ville Henriksson	<i>Willie</i> <u>Maurizia</u>	<u>Kalle</u> <u>Wichtel</u>
17. Joulumuori Karoliina Pauliina Josefina Kallentytär Wiikari	Tomtemor Karoliina Pauliina Josefina Kallesdotter Wiikari	Mrs. Claus <i>Carolina Paulina Josefina</i> Wiikari	Frau Weihnachtsmann –
18. Fiina	Fiina	<u>Mama</u> <u>Claus</u>	<u>Oma</u> <u>Lametta</u>
19. Henricus Boris Arthurus Plinius Karvanus von Hämähäkki	<u>Sven</u> Boris Arthurus Plinius <u>Ludenben</u> von Spindel	Henricus Boris Arthurus Plinius <u>Arachnid</u> von Spider	–
20. Hämähäkki Heikki	<u>Svenne</u> Spindel	Spider <u>Sam</u>	<u>Boris</u> die Spinne
21. Boris the Spider	Boris the Spider	Boris the Spider	Boris, <u>der Rächer mit dem Netz</u>
22. Bertha Annantytär Trana	<i>Berta</i> Annasdotter Trana	Bertha <u>Margareth</u> Trana	–

23. Bertta Bitti	Bertta <i>Bitt</i>	<u>Meg Abyte</u>	<i>Berta</i> Bit
24. Sacharias Caramellus Klementiinus Nekku	Sacharias Caramellus Klementiinus <u>Nästipp</u>	<i>Zacharias</i> <i>Clementinus</i> Caramellus –	–
25. Sakari Sokeri	<i>Sackarias</i> Socket	<u>Rock Candy</u>	<u>Konrad Kandis</u>
26. Tomppa Houhola	<i>Tompa</i> Houhola	<i>Tom</i> <u>from Aloha,</u> <u>Hawaii</u>	<i>Tom</i> <u>auf Hawaii</u>
27. Vekara Väkkärä	Vimse Vildbasare	Rascal Rapsallion	<u>Schufti Schofel</u>
28. Helga Haitari	<u>Klara Klaver</u>	<u>Octavia Bellows</u>	<u>Vera Viola</u>
29. Viktor Vääräleuka	<u>Seppo Snedkäft</u>	<u>Barnie Boneyard</u>	<u>Hugo Horror</u>
30. Veli-Johannes Karjalainen	– Johannes Karjalainen	– <i>John Karelia</i>	<u>Nikki Laus</u>
31. Tuure Taltta	<i>Sture</i> Stämjärn	<u>Simon Sawhorse</u>	<u>Sigi Säger</u>
32. Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, Vekale, Veksi	Valtteri, Veijo, Veikka, Veitikka, Veka, <i>Vakale</i> , Veksi	<u>Ralph, Ramon,</u> <u>Randolph, Randy,</u> <u>Raoul, Raphael</u>	<u>Sandor, Santo, Sascha,</u> <u>Saul, Schorsch</u>
33. Ukkonen	Tordön	Thunder	<u>Elchi</u>

LIITE 2. Fiktiivinen henkilönnimistö teoksessa *Tatun ja Patun Suomi*.

SUOMI	RUOTSI	ENGLANTI	SAKSA
1. Tatu	<u>Sixten</u>	Tatu	Tatu
2. Patu	<u>Blixten</u>	Patu	Patu
3. Venla Virtanen	Venla Virtanen	Venla Virtanen	Venla Virtanen
4. Mikko Juhonpoika	Mikko Juhonpoika	Mikko son of Juho	<u>Krieger Patu</u>
5. Pellervo Mikonpoika	Pellervo Mikonpoika	Pellervo son of Mikko	<u>Klein-Tatu</u>
6. mamselli Autere	mamsell Autere	mademoiselle Autere	– (diese Dame)
7. agronomi Kaisla	agronom Kaisla	agronomist Kaisla	Diplomlandwirt <u>Patu</u>
8. nimismies Peltola	länsman Peltola	sheriff Peltola	– (der alte Polizeidirektor)
9. herra Lund	herr Lund	Mr. Lund	<u>Werbefachmann Tatu</u>
10. Paula	Paula	Paula	Paula
11. Vilja	Vilja	Vilja	Vilja
12. Ilmari	Ilmari	Ilmari	Ilmari
13. Jussi	Jussi	Jussi	Jussi
14. Lucia	Lucia	Lucia	Lucia
15. Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)	Ovllá (Oula)
16. Patu Myrbacka	<u>Blixten</u> Myrbacka	Patu Myrbacka	Patu <u>Pingelig</u>
17. Tatu Korso	<u>Sixten</u> Korso	Tatu Korso	Tatu <u>Denkefix</u>
18. Patu-Arto Newsberg	<u>Blixten</u> -Arto Newsberg	Patu-Arto Newsberg	Patu-Arto Newsberg
19. Tatu-Pirjoeeva Nuotio-Polttila	<u>Sixten</u> -Pirjoeeva Nuotio-Polttila	Tatu- <u>Christiane Adlib-</u> <u>Montage</u>	Tatu-Pirjoeeva <u>Infoström</u>
20. Patu-Antero Massakenttä	<u>Blixten</u> -Antero Massakenttä	Patu-Antero Claycourt	Patu-Antero <u>Massenauflauf</u>
21. Tatu-Helena Etäistö	<u>Sixten</u> -Helena Etäistö	Tatu-Helena <u>du Lac</u>	Tatu-Helena <u>Schönelaun</u>
22. Patu-Pekka Routa	<u>Blixten</u> -Pekka Routa- TJÄLE	Patu-Pekka Frost	Patu-Pekka Frost
23. Virtanen	Virtanen	Virtanen	Virtanen
24. Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen	Peltonen-Keskinen
25. Tapio	Tapio	Tapio	Tapio
26. Niina	Niina	Niina	Niina
27. Patrik	Patrik	Patrik	Patrik
28. Anni	Anni	Anni	Anni
29. Liina	Liina	Liina	Liina
30. Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon	Samatar Abtidoon
31. Hibo Geelle	Hibo Geelle	Hibo Geelle	Hibo Geelle
32. Hodan	Hodan	Hodan	Hodan
33. Rayso	Rayso	Rayso	Rayso
34. Suge	Suge	Suge	Suge
35. Siman	Siman	Siman	Siman
36. Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf	Ingrid Lagerlöf
37. Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf	Tomas Lagerlöf
38. Leena Aaltonen	Leena Aaltonen	Leena Aaltonen	Leena Aaltonen
39. Minni	Minni	Minni	Minni
40. Henri Jokinen	Henri Jokinen	Henri Jokinen	Henri Jokinen
41. Ville Ylitalo	Ville Ylitalo	Ville Ylitalo	Ville Ylitalo
42. Jessica Ketola	Jessica Ketola	Jessica Ketola	Jessica Ketola
43. Eetu-vauva	baby Eetu	baby Eetu	der kleine Eetu
44. Jari	Jari	Jari	Jari
45. Riitta	Riitta	Riitta	Riitta
46. Peni	Peni	Peni	<u>Pirre</u>